

Poy Ta ki Maji lə Jəju ki Luki ndangi

Ta ki də Poy Ta ti ki Maji lə Jəju ki Luki ndangi

Poy Ta ki Maji lə Jəju ki Luki ndangi e ki kare dan Poy ta je ti ki Maji ki ndangi sə, adi e Matiye, Marki, Luki ki Ja. Ningə kae ti wa ki j-o-n me makitibi ti lə Matiye ka kin ə, ta je ngay ki Luki əl, toi me Poy Ta ti ki Maji lə Jəju ki Marki ndangi nqə tə. J-a j-ingə:

Ja Batisi ki tē ilə mbe tə dəw ki nje ra rəbi nq Jəju ti (3.1-20);

Batəm lə Jəju ki na ki Su na-e (3.21-4.13);

Kilə je ki Jəju ra-de ki taga ta kəm dije ti dɔnangi Galile ti, adi e kilə mbe Poy Ta ki Maji, ki kaji njé moy je (4.14-9.50);

Jəju osi də rəbi ti, j Galile aw Jorijaləm ti (9.51-19.28). Nə ne kare, Luki tē ki ngan ta je ki rangi ngay ki Marki əl al, tə kuji ta ki də dingəm ti ki Samari ki nje me-maji, kuji ta ki də nje ne kingə ti ki mbə, kuji ta ki də ngon ti ki nje koo maji rəne ki tae t̄j ə təl re kin, taa ngan ta je ki rangi ngay tə ta kaw Jəju be lə Marti əi ki Mari kin je.

Nə je ki Jəju ra-de Jorijaləm ti (19.29-21.38), ki awi bit̄i t̄li tade də kə je ti ki inge, ki də koye ti (22-23).

Luki təl ta makitibi ləne ki ra nay Paki (24), ningə lo kin ti, əl ta ki də Jəju ti ki, go tēe lo koy ti, ingə njé ndo je joo də rəbi ti ki kaw Emawusi nim, əl ta ki də kawə dərə ti nim.

Nɛ ki me makitibi ti lɛ Luki ki to dangi ki ya Marki, e ta ki Luki ɛl dɔ kɛte ndɛy be, ɛ ɛl-n ta lɛ dɛw ki makitibi kin sobi dɛe nim, gin nɛ ki ndangi-n makitibi kin nim tɔ (1.1-4). Go ngon ta ti kin, Luki ilɛ ngirɛ ndangi Poy Ta ki Maji lɛ Jɛju kin ki kɔr gin nɛ je ki rai nɛ dɔkagilo koji Jɛju ti ɛi ki Jɛ Batisi (1-2). Lo kin ti ɛ j-a j-ingɛ ta ki malayka ɛl ki Mari nim, ta ki dɔ koji Jɛ batisi ti nim, ta ki dɔ njɛ kul da je ti ki awi oi Jɛju, taa j-a j-ingɛ pa lɛ Mari ki osi nim, lɛ Jakari nim, lɛ Simɛyɔ nim tɔ. Lo kilɛ ngirɛ ta ti kin ɔy ɔa, Luki ɛl nga dan ta lɛne ki ma naje kin ki taga ngata: adi e ngirɛ Jɛju ki j rɔ Luwɛ ti nim, kee gin koji ti ki rɔjeti lɛ Isirayɛl je nim, kire ki re mbata lɛ gin dije pɛti ki dɔnangi ti ne kin nim tɔ. Lo kin ti, Luki tɔji ndigi ki Luwɛ ndigi dije ki madide je ooi tode al (njɛ dɔ sɔl, ki njɛ ki dije ɔsi-de ngɛrɛngi, ki dɛne je, ki njɛ ndoo je, ki mba je) nim, tɔji rɛnɛl ki bo ki njiyɛ naa ti Poy Ta ki Maji nim tɔ.

Dan Poy Ta je ti ki Maji ki sɔ, Luki ɛ ta girɛki lie ki ndangi-n makitibi kin to ay njay ngay. Luki dangi makitibi kin adi dije ki ɛi girɛki je ki gɛri nɛ madi ngay dɔ nɛ jibɛl ɔe ti lɛ Isirayɛl je al, adi ɔr gin ta lɛne njɔti njɔti kadi nɛ madi to mba rɔde ti al. Ki rɔ dije ti ki ɔone kin ɔa, Luki ɛ e Poy Ta ki Maji ki dɛw tidɛ ɔa gɛr maji ngay nim, a ingɛ kadi Jɛju e NJe kaji dije pɛti nim tɔ.

Kilɛ ngirɛ ta

¹ Tɛwopɛl, dije ngay adi rɔde, ndangi nɛ je ki rai nɛ danje ti ne kin ki goe goe[✧]. ² NDangi tɛki, njɛ

✧ 1:1 Knjk 1.1

ki ooi ne je kin ki kamde ali-je. OOi ki kamde lo kilə ngire ti nu, ə təli njé kilə mbe Poy Ta ki Maji lə Luwə. ³ Be ə, mi ka, m-sangi gin ne je pəti ki rai ne kin, lo kilə ngire ti nu kəre kəre kadi m-o. Ningə go sange ti ki m-sangi, m-o maji ngay kadi, m-ndangi me makitibi ti ki goe goe madi i ki bo Təwopil. ⁴ Lo kin ti, a gər kadi ne ndo je ki ingə-de e ne ndo ki rəjeti.

Ta koji Ja Batisi

⁵ Dəkagilo ti ki *Erodi e-n ngar ki Jude ti, dingəm kare isi nō təe nə Jakari. Jakari e ki kare me buti ti lə nje kijə ne məsi kadi-kare ki bari-e Abiya. Tə nee nə Elijabəti. E ngon dəne ki gin koji ti lə *Aro. ⁶ Jakari əi ki Elijabəti joo pu əi dije ki dana ta kəm Luwə ti. Təli rəde maji ngay go ndu-kun je ti ki go rəbi je ti lə Bəbe pəti. ⁷ Nə ingəi ngon al, tadə Elijabəti e kuji. Ningə e dəkagilo ki, əi joo pu, bugəi ngata. ⁸ NDə kare Jakari isi ra kilə kijə məsi kadi-kare ta kəm Luwə ti, tadə e ndə ra kilə lə buti lie. ⁹ Ningə, ki go rae ti lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, kir osi də Jakari ti kadi ur me kəy ti lə Luwə. Ur kəy kadi buki nduji kagi ki əti mbj poro*. ¹⁰ Lok i Jakari a buki nduji kagi ki əti mbj poro kin, kosi dije ngay ai taga ne a əli ta ki Luwə. ¹¹ Loe ti nō, malayka lə Bəbe tē həy ki rə Jakari ti, a ki də ji kə lo buki nduji kagi ti be. ¹² Lok i Jakari oo malayka ka kin ningə, ndile tē ay nay sar, bəl təl-e. ¹³ Nə Malayka əl-e ə nə: «bəl al Jakari, tadə Luwə oo də ndu ta ki əl sie. Nei Elijabəti a oji ngon adi, a ində təe nə Ja. ¹⁴ A e ne rənəl ləi ki bo ngay, taa dije ngay a rai rənəl də koje ti tə. ¹⁵ Tadə a e dəw ki bo ta kəm Bəbe ti. A ay kasi nju al nim, a ay ndəgi

* 1:9 Tē ki taga 30.7-8

kasi je ki əm əde al nim tə. Loki to me kone ti bəy, NDil Luwə a rose. ¹⁶ A təl ki ngan *Isirayəl je ngay re səde rə Bəbe Luwə ti ləde. ¹⁷ A njiyə ta kəm Bəbe ti ki NDil nim, ki təgi lə nje kəl ta ki ta Luwə ti, Eli nim tə. A njiyə ki NDil nim ki təgi nim mba kadi ilə noji ngan je ki bawde je naa ti. Taa kadi njé də ngə je təli njé kaw ki hal lə dije ki dana, mba kadi dije indəi də rəde dana mbata lə Bəbe.» ¹⁸ Jakari dəji malayka ə nə: «Ki go rəbi ki ban ə m-a m-gər-n kadi e ta ki rəjeti ə? Tadə mi ki dəm m-ḡigə, taa nem ka bale al də lo tə ngata.» ¹⁹ Ba malayka təl əl-e ə nə: «Mi Gabiriyəl, ki nje ra kilə ta kəm Luwə ti. Luwə ilə-m kadi m-əli ta, m-ilə Poy Ta ki Maji kin mbi ti. ²⁰ O maji, a təl mbiki, adi a asi kəl ta madi al, biti kadi ndə ki ne je ki m-əli tae kin rai ne bəy taa. A e be, tadə adi mei də ta je ti ki m-əli kin al. Ne je kin a rai ne dəkagiloe ti ki Luwə əji.»

²¹ Me lo kin ti, kosi je toi ta ngəm ta Jakari ti, ta ndəji-de, tadə Jakari un dəkagilo ngay me kəy ti lə Luwə. ²² Loki ində lo tēē ki taga ki rə kosi je ti ningə, asi kadi əl-de ta al. Loki əl-de ta al, gəri kadi oo ne me ndil ti me kəy ti lə Luwə. Jakari əl-de ta ki jine par, ə isi ki mbiki ti.

²³ Loki təl ta kilə ningə, təl aw me kəy ti ləne. ²⁴ Ba ngay al go ti, nee Elijabəti i səm. Elijabəti bəyə rəne kəy, adi dəw oo-e al, asi nay mi, ə əl ə nə: ²⁵ «Oi maji ki Bəbe ra səm kin. Bəbe ində kəmne gom ti, ər rəsəl dəm ti dan dije ti.»

Ta koji Jəju Kirisi

²⁶ Me nay ti ki kə mehe, Luwə ilə malayka Gabiriyəl me be bo ti ki təe nə Najarəti, dənangi ti ki Galile. ²⁷ He rə ngon mandi ti madi ki gər ngaw

al bəy, ki dɪngəm kare ki tœ nə Jisəpi, ki gin koji ti lə *Dabidi uwə dœ. Tɔ ngon mandi ka kin nə Mari. 28 Malayka ur kəy go Mari ti əl-e ə nə: «M-uwə jii Mari, j̄ ki ingə me-maji ta kəm Luwə ti, Bəbe e naa ti səi.» 29 Ta kin əti Mari bəl, adi dəji rəne ta ə nə se gin kuwə ji kin e ri wa? 30 Malayka əl-e ə nə: «fəbəl al Mari, tadɔ ingə maji ta kəm Luwə ti. 31 A j̄ səm, a oji ngon ki dɪngəm, a ində tœ nə Jəju. 32 A e ki bo, a bari-e NGon lə nje ke dɔ nɛ je ti pəti. Nɪngə, Bəbe Luwə a ade kimbər ngar lə kae Dabidi. 33 A ɔ bə dɔ gin koji ti lə *Jakobi biti ki nɔ ti. Nɪngə kɔbɛ lie a ində ngangine al tɔ.» 34 Mari əl malayka ə nə: «Go rəbi ki ban ə nɛ je kin a rai nɛ ə? Tadɔ m-gər ngaw al bəy.» 35 Malayka əl-e ə nə: «NDil Luwə a re dɔi ti, Luwə ki e dɔ nɛ je ti pəti a buki tɔgine dɔi ti. E mbata kin ə, ngon ki a oje j̄ rɔ Luwə ti, a bari-e NGon Luwə. 36 O noji Elijabəti ki bɪgə wa kin ka j̄ səm tɔ. E ki dije bari-e kuji ka ə yə j̄ səm ra nay mehe kin. 37 J̄ səm tadɔ nɛ ki dum Luwə goto.» 38 Mari ə nə: «Mi bəə lə Bəbe, maji kadi Luwə ra səm təkɪ tɛɛ-n tai ti.» Loe ti kin, malayka iyə Mari ə ɔti aw.

Mari aw mba dɔ Elijabəti ti

39 Me ndɔ je ti ki go ti, Mari j̄ taa, aw law law ki dɔnangi ki mbal je əi ti, me bə ti ki Jude. 40 Aw ur me kəy ti lə Jakari, uwə ji Elijabəti. 41 Lokɪ Elijabəti oo ndu Mari nɪngə, NGon ki mee ti ɔdi rəne ndur kuti kuti. Nɪngə NDil Luwə rose tɔ. 42 Lo kin ti, Elijabəti un ndune ki taa, əl Mari ə nə: «Luwə adi maji uri dan dəne je ti pəti. Nɪngə NGon ki to mei ti ka maji ur-e tɔ. 43 Ra ban ə mi kin par, Luwə buki-m ti kədi be biti, adi kɔ Bam re me kəy ti ləm ə? 44 Lokɪ m-o ndui ki uwə-n jim, ngon ki mem ti ɔdi rəne ndur ki rənəl.

45 I nje maji-kur, tado adi mei kadi ne je ki Babe ali tae a tali tade.»

Pa la Mari

46 Be a Mari a na:

«NGa mem osi pa ila taji do Babe ti.

47 NDilm ra ronol do Luwa ti ki nje kaji-m.

48 Tado Luwa tal kamne oo-n ba lone ki dane ki asi ne madi al.

E be a, kaw ki kate noo,

Dije pati a bari-mi nje maji-kur ki do lo je ki dangi dangi.

49 MBata Luwa ki nje taji pati,

Ra ne je ki ati bal bal mbata ti lam.

Maji kadi tae e ki kay njay.

50 Ninga, kadi me-maji lie to ki do bal je do bal je do dije ti ki nje bal NDile.

51 Luwa oji togine pati ki taga,

Nje ki ngamede rosi ki kaji ro,

Luwa tindae-de sane-de.

52 Sur nje taji je tila-de do kimbær ngar je ti lae,

Ninga nje do sal, un dae ki taa to.

53 Adi ne kinga rosi ji nje ndoo je,

O tuwa nje ne je jide kare adi awi.

54 Osi sil *Isirayal ki ba kilae lie,

Adi mee ole do me-maji ti ki mbata dije lie.

55 Me ole do ti taki un-n mindine adi kaje je kate nu.

Un adi Abirakam ki gin koji lie ba pati ki no ti.»

56 Mari isi ki Elijabati asi nay mita, ninga tal aw be.

Koji Ja Batisi

57 Dakagilo koji ngon la Elijabati asi, a oji ngon ki dingam. 58 Nje gadi kay je lie ki noje je ooi poy maji ki Luwa ra sie adi rai sie ronol. 59 Loki ndo ki ko jijoo

go koji ngon ti asi ningə, rəi kadi ijəi mətə[☆]. Dije ndigi kadi n-ɓari-e ki tɔ bawe ki Jakari. ⁶⁰ Nə kɔe əl-de ə nə: «Jagi, a ɓari-e nə Ja.» ⁶¹ Ə dije əli Elijabəti əi nə: «Dəw ki gin koji ti ləi ki tɔe to be goto.» ⁶² Lo kin ti, dəji bawe ta ki jide əi nə se ge kadi n-ɓari ngon ka kin nə nɔ wa? ⁶³ Jakari dəji adi rəi ki ba ndangi nɛ adi-e, ningə ndangi nɛ ti: «Tɔe e Ja.» Lo kin ti, ta ndɔji dije pəti. ⁶⁴ Loe ti nɔɔ, ta Jakari tɛɛ, ndone tuti adi əl ta ilə-n tɔji dɔ Luwə ti. ⁶⁵ Nɛ kin ra ɓəl dije pəti ki me ɓe je ti ki dɔ lo ti ki nɔɔ, taa go nangi mbal je ti ki Juda pəti, dije əli tae ki lo lo. ⁶⁶ Dije pəti ki ooi poy ta kin ngəmi mede ti, ə əli əi nə: «NGon kin a təl ri ə?» Təki rɔjeti, ji ɓaɓe e dɔe ti.

Pa lə Jakari

⁶⁷ NDil rosi Jakari ki baw ngon, adi əl ta ki ta Luwə ti ə nə:

⁶⁸ Tɔji ki dɔ ɓaɓe ti, ki Luwə lə *Isirayəl, MBata re oo dije ləne, taa-de ilə-de taa.

⁶⁹ E ə tɛɛ ki NJe kaji ki NJe tɔgi gin koji ti lə *Dabidi adi-je.

⁷⁰ Tɛɛ sie təkɪ ilə-n mɓee ki ta njé kəl ta je ki tae ti ki ayi njay, dɔkagilo ti ki mari nu.

⁷¹ NJe kaji ki a taa-je ji njé ɓə je ti ləje ki njé koo kəmje je al pəti.

⁷² E be ə, Luwə tɔji-n me-maji ləne ki rɔ kaje je ti, Nim taa, me ole dɔ kilə mindi ti ki ay njay nim tɔ.

⁷³ Kilə-mindi ki go minde ti ki un adi ka je *Abirakam.

⁷⁴ Kun mindi ki a ra kadi ji ra kilə ɓəə lie ki kanji ɓəl, Loki a taa-je ji njé ɓə je ti ləje.

[☆] **1:59** Ləbətiki 12.3

75 Kadi ji njiyə ta kəme ti, me kay njay ti nim, me ka dana ti nim,

Dəkagilo pəti ki je-n ki dəje taa.

76 I ngonm, a ɓari-ni nje kəl ta ki ta Luwə ti ki e də ne je ti pəti,

MBata a njiyə nɔ ʔabe ti kadi ira rəbi lie.

77 Lo kin ti, dije lie a gəri kaji ki aji-de ki go rəbi kiyə go majal je ti ləde kə.

78 Luwə e nje me-maji.

Ki takul me-maji ki koo kəm-to-ndoo lie ə,

Kunji ki dərɔ ti unji-n dəje ti tə kadi be.

79 Kunji kin unji də dije ti ki isi me til ti nim,

Me ndil koy ti nim,

MBa kadi ndər-je ta rəbi, aw səje də rəbi kisi-maje ti.

80 NGon ka kin təgi, təl dəw ki mbuji me ndil ti. Ra ɓe dilə mbo ti, bi ti ndə ki tɛɛ-n taga ta kəm Isirayəl ti.

2

Koji Jəju

(Mt 1.18-25)

¹ Dəkagiloe ti kin, nje kəbe ki bo Səjar Ogusiti un ndune kadi rai kər dije ki dənangi ti pəti me makitibi ti. ² Kində tə ki dəsəy kin e dəkagilo ti ki Kiriniwusi e-n nje kəbe dənangi ti ki Siri. ³ Dije pəti awi kadi ndangi təde, Nə nə ka aw ɓe koji-ne ti. ⁴ E be ə, Jisəpi ka i ɓe bo Najarəti ti, dənangi Galile ti, isi aw ɓe bo ti lə *Dabidi, ki ɓari-e Bətıləhəm, dənangi Jude ti. MBata Jisəpi e dəw ki gin koji ti lə Dabidi. ⁵ Awi kadi indəi təde naa ti ki Mari ki nje nongi lie, ki a ki səm.

⁶ Loki əi Bətiləhəm ti n̄ōō bəy n̄ingə, ndə koji ngon lə Mari asi. ⁷ Mari oji ngonne ki dəsəy tə ngon ki d̄ingəm. B̄ir ngon ka kin ki kibi, ilə me n̄e ngəm n̄e kuso ti lə da je, tadə lo ki kadi adi-de toi ti goto me kəy to mba je ti.

NJé kul da je

⁸ NJé kul da je əi me mu ti, də lo ti ki n̄ōō, indəi bi taa isi ngəmi da je ləde kondə. ⁹ N̄ingə yə ooi malayka lə Bəbe t̄ēē h̄əy ki rəde ti. Təb̄a lə Bəbe un̄ji gugi d̄əde, adi bəl təl-de. ¹⁰ Nə malayka əl-de ə n̄ə: «t̄b̄əli al, mbata m-re ki Poy Ta ki Maji kadi madi səsi. Poy Ta ki Maji kin a e n̄e rənəl ki bo ngay mbata ti lə dije p̄əti ki d̄ənangi ti ne. ¹¹ E bone ə oji nje kaji me b̄e ti lə *Dabidi adi səsi. Nje kaji ki e Kirisi, Bəbe. ¹² N̄ingə n̄e ki a igəri-e-n̄ə to kin: A ingəi ngon ki kasi ki b̄iri-e ki kibi, ə iləi-e me n̄e ngəm n̄e kuso ti lə da je.»

¹³ Ta naa ti n̄ōō, kosi njé rə je ki d̄ər̄ə ti, t̄ēēi, indəi rəde naa ti ki malayka ki kare ka kin, n̄ingə osi pa t̄əji Luwə əi n̄ə: ¹⁴ «Təb̄a e ki də Luwə ti ki nje kisi d̄ər̄ə ti taa nu. Taa, kisi maji ki də d̄ənangi ti, ki rə dije ti ki Luwə nd̄igi-de tə.»

¹⁵ Loki malayka je iyəi-de ə t̄əli awi d̄ər̄ə ti gogi, njé ngəm da je əli-naa d̄ənde ti əi n̄ə: «Adi j-awi bit̄i ki Bətiləhəm ti j-oi n̄e ki ra n̄e ə Bəbe t̄ēē ki d̄əe adi-je kin.» ¹⁶ II taai kalangi awi n̄ingə yə, ingəi Mari əi ki Jisəpi, naa ti ki ngon ki kasi ki iləi-e me n̄e ngəm n̄e kuso ti lə da je. ¹⁷ Loki ooi ngon ki kasi ka kin n̄ingə, go ti ər̄i gin n̄e je ki əli-de oji də ngon ki kasi kin. ¹⁸ Dije p̄əti ki ooi ta ki njé ngəm da je ər̄i goe, əti-de bəl. ¹⁹ Mari ngəm n̄e je kin p̄əti mene ti, mər ta də ti ki goe goe. ²⁰ NJé ngəm da je t̄əli gogi ki pa,

ki kilə tɔʒi dɔ Luwə ti tade ti. MBata Luwə adi-de ooi ne je ki mbide je, ki kəmdə je. Ningə ne je ka kin rai ne ki go rəbe ə wa ki malayka ilə-n-de mbəe ka kin tɔ.

Kəʒi Jəju me kəy kaw-naa ti

²¹ Lokɪ ndɔ ki kɔʒi joo go kɔʒi ngon ti asi, ijəi mɔte✧, ningə indəi tɔe nə Jəju. E tɔ ki malayka əl-de, loki kɔe a ki səme al bəy, kadi tə bəri-e-n. ²² Ningə, loki ndɔ ki e ndɔ kay rɔ ki go ndu-kun ti lə *Moji asi✧, Jisəpi əi ki Mari awi ki ngon ka kin Jorijaləm ti kadi tɔʒi-e Bəbe, ²³ ki go ndange ti ki ndangi me ndu-kun ti lə Bəbe əi nə: «NGan dər je ki dɪngəm pəti a əi ki kindəji dɔde ti mbata lə Bəbe✧.» ²⁴ Nim taa, rəi kadi adi də kərməsi je joo ə se ngan də dum je joo kadi-kare ti, ki go ndange ti ki ndangi me ndu-kun ti lə Bəbe✧.

Pa lə Siməyɔ

²⁵ Dɪngəm kare e Jorijaləm ti nɔɔ tɔe nə Siməyɔ. E dəw ki dana taa e dəw ki nje ra go ndigɪ ti lə Luwə tɔ. Isi nginə ta nje kajɪ *Isirayəl mari nu ba. Ningə NDil Luwə e dɔe ti tɔ. ²⁶ NDil Luwə əl-e kəte ade gər təkɪ n-a n-oy al bitɪ kadi n-oo Kirisi ki Bəbe kəte ki kəme bəy taa n-a n-oy. ²⁷ NDil ɔse kadi aw gin kəy ti lə Luwə, ningə təkɪ njé kɔʒi Jəju awi sie gin kəy ti kadi rai ki go ndu-kun ti lə Bəbe, ²⁸ Siməyɔ taa Jəju jine ti, ningə ilə tɔʒi dɔ Luwə ə nə: ²⁹ «Basine, Bəbe, iyə bəə ləi ade aw maje, ki go ta ti ləi ngata, ³⁰ MBata ka kəmm oo nje kajɪ dije ngata. ³¹ Kajɪ ki ində dɔe dana ta kəm kosi je ti pəti. ³² E kunjɪ ki kadi unjɪ dɔ gin dije ti pəti, taa a e tɔʒi ki dɔ dije ti ləi, Isirayəl tɔ.»

✧ **2:21** Ləbətiki 12.3 ✧ **2:22** Ləbətiki 12.6 ✧ **2:23** Tɔe ki taga 13.2, 12 ✧ **2:24** Ləbətiki 12.8

³³ Ta ki Siməyo əl də Jəju ti əti kəe je ki bawe je bəl.
³⁴ Siməyo tər ndune dəde ti, ningə əl Mari ə nə: «Maji kadi igər maji, ngon ki oje kin a e rəbi kosi nim rəbi ki taa nim lə dije ngay dənangi Isirayəl ti. Taa, re tə nē ki nje re ki ta kasi-naa al tə. ³⁵ A adi gir ta ki ngame dije ti ngay, gine a tee taga. Ningə rai j wa ti, kiyə rə a gangi ndili dana tə.»

An ra oyo Luwə mbata Jəju

³⁶ Dəne kare ki nje kəl ta ki ta Luwə ti isi noo, təe nə An. E ngon lə Panuwəl, gin koji ti lə Ajər. Loki taa dingəm mandine ti, isi sie asi bəl siri ba par ə ngawe oy. Ningə ki basine kin, An təgi ngay ngata.
³⁷ Bale e də jijoo gide e sə. Nje ngaw koy kin e me kəy ti lə Luwə ki dəkagilo je pəti. Kondə ki kada e me kəy ti lə Luwə, əl sie ta, əgi rəne nē kuso. ³⁸ E be ə, dəkagiloe ti kin, e ka tee noo re tə. Ōsi pa ilə-n təji də Luwə ti, taa əl ta ki də ngon ti kin dije pəti ki isi nginəi kadi Luwə taa Jorijaləm ji njé bə je ti tə.

³⁹ Loki njé koji Jəju je rai nē je pəti ki go ndu Bəbe ti ningə, təli awi Galile me be bo ti ləde ki Najarəti ti gogi. ⁴⁰ Ningə, ngon ka kin təgi, aw ki singəne. Rosi ki tər, ta me-maji lə Luwə e sie naa ti tə.

Jəju e me kəy ti lə Luwə loki bale e dəgi gide e joo

⁴¹ Də bəl je pəti, njé koji Jəju awi lo ra nay ti ki bari-e nay paki. ⁴² Loki Jəju ra bəl dəgi gide e joo ningə, awi ki njé koji-ne je lo ra nay ti təkisi rai kəte kəte go kuji rae ti☆. ⁴³ Ningə, loki ndə ra nay tigə bə, njé koji Jəju je isi təli gogi, nə Jəju nay gogi Jorijaləm ti, ki kanji kadi njé koje je gəri go. ⁴⁴ Njé koji Jəju je ooi nə Jəju nay nja madide je ti ki uni səde rəbi, adi

☆ 2:42 Tee ki taga 12.1-27; Dətarənom 16.1-8

njiyæi ndo kare bøy taa ilæi ngiræ sange dan nojide je ti ki madide je. ⁴⁵ Sangi-e, næ sangi-e pi ingæi-e al. Loki ingæi-e al, tæli tui dæde awi Jorijalæm ti gogi sange ti. ⁴⁶ Sangi-e biti ndo ki ko mitæ ningæ yæ, ingæi-e, isi gin kæy ti læ Luwæ dan njé ndo ndu-kun je. Isi dande ti, isi ur mbine oo-n ta je ki isi æli tæ, dæji-n-de ta tæ. ⁴⁷ Di je pæti ki ooi ta kæl Jæju kin, nê gær lie, ki ta ki tur lie, æti-de bæl ngay. ⁴⁸ Loki njé koje je ooi-e, æti-de bæl ngay, adi kœ æl-e æ næ: «NGonm, ra ban æ ira sæje nê be æ? O je ki bawi, j-a ta sangi ti ki nœ kæmje ti.» ⁴⁹ Ningæ æl-de æ næ: «tsangi-mi ki mba ri æ? Sæbi kadi m-ra kilæ gin kæy ti læ Bai kin, igæri æ se igæri al æ?» ⁵⁰ Næ njé koje je gæri me ta lie kin al.

⁵¹ Ningæ go ti, Jæju tæl aw sæde Najaræti ti gogi. Jæju tæl ræne go ta ti læ njé koji-ne je. Kœ ngæm nê je pæti ki rai nê kin mene ti. ⁵² Jæju tægi daræne ti nim, me gosi ti nim tæ, adi ingæ maji ta kæm Luwæ ti nim, ta kæm di je ti nim pæti.

3

Jæ ilæ mbæ Poy Ta ki Maji (Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jæ 1.19-28)

¹ Dækagiloe ti kin, nje kœbe ki bo Sæjar, ki bari-e næ Tibær o be bal dægi gide e mi. Ningæ Pœsi *Pilati æ e nje kœbe dænanægi ti ki Juda, *Erodi e ngar dænanægi ti ki Galile, Pilipi ki ngon kœ Erodi e ngar dænanægi ti ki Iture ki dænanægi ki Tirakonitidi, ningæ Lisaniyasi e ngar dænanægi ti ki Abilæn tæ. ² An æi ki Kayipi æ æi njé kijæ nê mæsi kadi-kare je ki bo ki dækagiloe ti noo. Ningæ, dækagiloe ti noo kin, Jæ ki ngon læ Jakari e dilæ lo ti æ Luwæ æl-e ta. ³ Jæ aw dænanægi Jurde ti pæti, ilæ mbæ æ næ: «tyæi go ræbi njiyæsi je ki majal kæ, adi

rai səsi batəm, mba kadi Luwə iyə-n go majal je ləsi kɔ.» ⁴ Ra təkɪ ndangi me makitibi ti lə nje kəl ta ki ta Luwə ti, Ejay, əi nə:

«NDu dəw madi ɓa dilə lo ti ə nə:
Irai go rəbi lə 'Babe!

Irai go rəbi lie adi a njururu.

⁵ Uti bole ɓe je adi asi naa,

Ikəsi dɔ mbal je ki dɔ gadi je adi asi ta nangɪ bərərə;

Irai rəbi je ki rugɪ gɔndi gɔndi adi a njururu;

Irai rəbi kəkirɔ je adi osi naa ti lay.

⁶ Lo kin ti, dije pəti a gəri kaji ki Luwə aji-je✧.»

⁷ Kosi dije ki rəi kadi Jə rade batəm, Jə əl-de ə nə:

«Səi njé man majal tə li je be kam, nə ə əl səsi kadi

ayɪ-naa wongɪ lə Luwə ki a re ə? ⁸ Maji kadi kilə rasi

təji kadi səi dije ki iyəi pa njiyəsi je ki majal kɔ. Ningə

oti kadi əli mesi ti əi nə: “Je ngan ka *Abirakam.”

MBata, Luwə asi kadi a təl gajɪ mbal je kam ngan ka

Abirakam ti kare. ⁹ Ki ɓasine kin, kingə e ɓasi kadi

tigə ngirə kagi je gangɪ ngata. Kagi ki ra ki andi maji

al ə, a tigəi-e kadi iləi-e me por ti kɔ.»

¹⁰ Kosi dije dəji Jə əi nə: «E ri ə kadi ji ra ə?» ¹¹ Ə

Jə əl-de ə nə: «Dəw ki aw ki kibi joo ə, maji kadi adi

kare dəw ki aw-n al, ningə dəw ki aw ki ne kuso ə,

maji kadi ra-n ki e ki aw-n al tɔ.»

¹² *NJé taa la-mbə je ka, rəi kadi Jə rade batəm tɔ.

Ningə dəji Jə əi nə: «Nje ndo, e ri ə kadi ji ra ə?» ¹³ Ba

Jə əl-de ə nə: «Itaai la al dɔ e ki dəji səsi kadi itaai kin

al.»

¹⁴ Asigar je ka dəji əi nə: «NGa je, e ri ə kadi ji ra

ə?» Jə əl-de ə nə: «ɪndəi tɔgɪ dɔ dəw ti itaai la lie al,

taa, itəti ta ngom indəi dɔe ti al tɔ. Ai dɔ la nay ti ləsi

wa kin par.»

✧ 3:6 Tɛɛ ki taga 40.3-5

Jā ilā mbē lā dāw ki a re gone ti

¹⁵ Dōkagiloe ti kin, dije isi ngināi dāw ki a re, adi dāji rōde ta se Jā e Kirisi ki Luwā kote al biti wa?

¹⁶ Ə Jā əl dije pəti ə nā: «Mi, m-ra səsi batəm me man ti, nā dāw madi a re gom ti nōo, a ra səi batəm me NDil Luwā, ki me por ti. E dāw ki tōge əti bəl, itə-m say, kilā sa lie ka m-asi tuti al. ¹⁷ Dāw kin uwā kee to ne jine ti kadi to-n kə ko ki maji, əy me dam ti, ɓa ilā tise por. E por ki a oy al ratata.»

¹⁸ Jā adi dije ta kōji je ki rangi ngay, ilā-n-de mbē Poy Ta ki Maji.

¹⁹ Ne kare bəy, Jā kəl ki *Erodi ki e nje kōbe dānangi ti ki Galile, mbata taa ki taa Erodiyadi ki ne ngokone nim, taa ra ne je ki rangi ki majal ngay nim to. ²⁰ Nə, ne je ki go ti al pəti ki Erodi ra kin ka, təl uwā Jā dangay ti dō ti bəy.

Jəju ra batəm

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

²¹ Loki dije pəti rai batəm ningə, Jəju ka ra batəm to. Ə Loki isi əl ta ki Luwā ɓa, ta dōrə tē. ²² NDil Luwā, risi tə dā dum be isi dōe ti. Ningə, ndu ta madi tē dōrə ti, ə nā: «I NGonm ki nje ndigi ləm, ki i ne rōnəl ləm ki bo ngay.»

Gin ka lə Jəju

(Mt 1.1-17)

²³ Jəju ilā ngirə kilā lāne, loki ɓale e kuti mitə. Ki go gər-e ti ki dije gəri, Jəju e ngon lə Jisəpi, Jisəpi ki ngon lə Əli, ²⁴ Ningə Əli e ngon lə Mata, Mata e ngon lə *Ləbi, Ləbi e ngon lə Məlsi, Məlsi e ngon lə Yanay, Yanay e ngon lə Jisəpi, ²⁵ Jisəpi e ngon lə Matatiyasi, Matatiyasi e ngon lə Amosi, Amosi e ngon lə Nawim, Nawim e ngon lə Əsili, Əsili e ngon

lə Nagay, ²⁶ Nagay e ngon lə Mati, Mati e ngon lə Matatıyasi, Matatıyasi e ngon lə Səməyin, Səməyin e ngon lə Yosəki, Yosəki e ngon lə Yoda, ²⁷ Yoda e ngon lə Yowana, Yowana e ngon lə Rəsa, Rəsa e ngon lə Jorobabəl, Jorobabəl e ngon lə Salatıyəl, Salatıyəl e ngon lə Nəri, ²⁸ Nəri e ngon lə Məlki, Məlki e ngon lə Adi, Adi e ngon lə Kosam, Kosam e ngon lə Elmadam, Elmadam e ngon lə Ər, ²⁹ Ər e ngon lə Jəju, Jəju e ngon lə Eliyəjar, Eliyəjar e ngon lə Yorım, Yorım e ngon lə Mata, Mata e ngon lə Ləbi, ³⁰ Ləbi e ngon lə Sıməyo, Sıməyo e ngon lə Juda, Juda e ngon lə Jisəpi, Jisəpi e ngon lə Yonam, Yonam e ngon lə Eliyakım, ³¹ Eliyakım e ngon lə Mələya, Mələya e ngon lə Məna, Məna e ngon lə Matata, Matata e ngon lə Nata, Nata e ngon lə *Dabıdi, ³² Dabıdi e ngon lə Jəse, Jəse e ngon lə Obədi, Obədi e ngon lə Bowaji, Bowaji e ngon lə Sala, Sala e ngon lə Naso, ³³ Naso e ngon lə Aminadabi, Aminadabi e ngon lə Adımın, Adımın e ngon lə Arni, Arni e ngon lə Əsırom, Əsırom e ngon lə Pərəsi, Pərəsi e ngon lə Juda, ³⁴ Juda e ngon lə *Jakobi, Jakobi e ngon lə *Isaki, Isaki e ngon lə *Abırakam, Abırakam e ngon lə Təra, Təra e ngon lə Nawor, ³⁵ Nawor e ngon lə Sərugı, Sərugı e ngon lə Rəwu, Rəwu e ngon lə Peləgi, Peləgi e ngon lə Ebər, Ebər e ngon lə Səla, ³⁶ Səla e ngon lə Kaynam, Kaynam e ngon lə Arpasadi, Arpasadi e ngon lə Səm, Səm e ngon lə Nuwe, Nuwe e ngon lə Ləməki, ³⁷ Ləməki e ngon lə Matusaləm, Matusaləm e ngon lə Ənəki, Ənəki e ngon lə Yərədi, Yərədi e ngon lə Malələl, Malələl e ngon lə Kaynam, ³⁸ Kaynam e ngon lə Ənosi, Ənosi e ngon lə Səti, Səti ki ngon lə Adam, Adam ki ngon

lə Luwə.

4

Su na Jəju

(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)

¹ Go NDil Luwə ti ki rosi Jəju, Jəju təl ta ba Jurde ti re. Təl re ningə, NDil Luwə ɔr nɔe aw sie dilə lo ti.

² Su na-e ndɔ dəsɔ dilə lo ti. NDɔ ki Jəju ra dəsɔ kin, uso ne madi al, adi ɓo ra-e. ³ Nɔɔ be, su əl-e ə nə: «Re j̄ NGon lə Luwə ə, adi mbal kin adi təl mapa adi m-o.» ⁴ Ə Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: Dəw a isi ki done taa ki takul ne kuso par al☆.»

⁵ Su aw ki Jəju dɔ lo ti taa, ɓa ki kəm ki kində jipi, oje kɔbe je ki dɔnangi ti ne pəti ade oo. ⁶ Loki oje ningə, təl əl-e ə nə: «M-a m-adi tɔgi dɔ kɔbe je ti kin ki ne kingə je ki me ti pəti. Tado e ne ki adi-mi me jim ti, ningə dəw ki mem ndigi ə m-ade. ⁷ Re j̄, ɔsi məkəsi nangi nɔm ti ə, m-a m-adi ba pəti tə yai.» ⁸ Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “A ɔsi məkəsi nangi nɔ Babe Luwə ti ləi, ningə e ki karne ba par ə a re nɔe ti kadi igose.”☆»

⁹ Go ti gogi, su aw ki Jəju Jorijaləm ti, aw sie jam dɔ kəy ti lə Luwə taa. Loki aw sie taa, ningə əl-e ə nə: «Re j̄ NGon lə Luwə ə, iyə jii taa ɔsi adi m-o, ¹⁰ tado ndangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: Luwə a adi ndune malayka je ləne kadi tə indai kəmde goi ti. ¹¹ Bəy taa, a lai-ni dajide ti, mba kadi njai tigə mbal al☆.» ¹² Jəju təl əl-e ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “A na Babe Luwə ləi al”☆.» ¹³ Loki

☆ **4:4** Dətərənɔm 8.3 ☆ **4:8** Dətərənɔm 6.13 ☆ **4:11** Pa je 91.11-12 ☆ **4:12** Dətərənɔm 6.16

su tigə ki ne na je ki kadi n-na-n Jəju 6a, ər rone gogi say rəe ti. Ɔr rone nginə-n dəkagilo ki rangi.

Jəju ilə ngirə kilə Galile ti

(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

¹⁴ Lo kin ti, Jəju təl Galile. Re ki tōgi ki j rə NDil Luwə ti. Tə Jəju 6a ki də lo je ki noo pəti. ¹⁵ NDo ne me kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je. Dije pəti iləi tōji dəe ti.

Dije ki Najarəti ti mbati taai ne ndo lə Jəju

(Mt 13.54-58; Mk 6.1-6)

¹⁶ Jəju aw Najarəti ti, ki e 6e ki tōgi ti. Təki isi ran kəte kəte, loki ndə taa kəə asi ningə, Jəju aw kəy kaw-naa ti lə *Jipi je. Jəju j taa kadi n-tidə makitibi. ¹⁷ Loki j taa, adi-e makitibi lə nje kəl ta ki ta Luwə ti Ejay, ki kəi. Jəju rirə makitibi ka kin ningə, ingə ta ki ndangi əi nə:

¹⁸ «NDil lə Babe e dəm ti,

Babe kəti-m kadi m-ilə mbe Poy Ta ki Maji njé ndoo je.

Babe ilə-m kadi m-əl dangay je ta tēde kəy dangay ti,

Kadi m-əl njé kəm tə je təki, kəmde a oo lo.

Kadi m-taa njé ki dije isi indəi kəmde ndoo m-ilə-de taa.

¹⁹ Kadi m-ilə mbe 6al me-maji lə Babe kin.»

²⁰ Go ti, Jəju kə makitibi ka kin, ningə təl-n adi nje kilə ki me kəy ti, ə isi nangi kadi əl ta. Dije pəti ki me kəy kaw-naa ti buki kəmde ki dəe ti.

²¹ Lo kin ti, Jəju əl-de ə nə: «Ta ki oi kin, təl tane dəsi ti 6one.» ²² Dije pəti mai naji lə Jəju, taa mbe me-maji ki tē tae ti əti-de 6əl ki dum tə, adi əli-naa əi nə: «Ma, e ngon lə Jisəpi rəje ti ne al a?» ²³ Be ə Jəju əl-de ə nə: «M-gər kadi a əli-mi kuji ta ki ə nə: “I nje

ra dije moy, aji rəi i wa,” kin. A əli-mi əi nə: “J-o poy ne je pəti ki ira Kapərnayim ti kin, ə ira be koji ti ne be tə adi j-o.”» ²⁴ Jəju təl əl-de bəy ə nə: «M-əl səsi ta ki rəjeti, nje kəl ta ki ta Luwə ti ki be koje uwe rəne ti maji goto. ²⁵ Ki rəjeti, dəkagilo ti lə nje kəl ta ki ta Luwə ti Eli, njé ngaw koy je əi ngay *Isirayəl ti. Nə loki ndi ədi dənangi ti al bal mītə ki nusi, ə bo o ki dənangi pəti✧, ²⁶ dəw kare dande ti ki Luwə ilə Eli rəe ti goto. E nje ngaw koy ki Sarəpita ti, dənangi ki Sidq ti yo ə Luwə ilə Eli ki rəe ti✧. ²⁷ NJé banji je ka əi ngay Isirayəl ti dəkagilo ti lə Elije tə, nə e ki kare ki kadi Luwə ər banji rəe ti goto. E Nama ki Siri ti yo ə Luwə ər banji rəe ti✧.» ²⁸ Loki dije ki isi gin kəy kaw-naa ti ooi ta kin, wongi təl-de pəti. ²⁹ Lo kin ti, ii taai tuwəi Jəju me be bo ti kə, ningə awi sie jam də mbal ti ki indəi be bo ti. Awi sie ti mba kadi n-suri-e n-ləi-e n-təli-e kə. ³⁰ Nə Jəju ur dande ti aw.

*Dingəm ki ndil ki majal ra-e
(Mk 1.21-28)*

³¹ Jəju aw Kapərnayim ti, ki e be bo ki dənangi Galile ti. Jəju ndo ne dije ndə taa kəə ti. ³² Ne ndo lie əti dije bəl ki dum. Əti-de bəl ki dum tadə əl ta ki təgi ki i rə Luwə ti. ³³ Ningə, dəw madi kare ki ndil ki majal ra-e, isi me kəy kaw-naa ti ləde nqə, nq ki ndune ki bo ə nə: ³⁴ «Jəju ki Najarəti, ri ə ige rəje ti ə? Ire mba kadi ituji-je a? M-gər-i maji: i ki Kay njay lə Luwə.» ³⁵ Jəju ndangi ndil ki majal ki təgine ə nə: «Uti tai, ə iteə kə rə dingəm ti kin.» Lo kin ti, ndil ki majal bi dingəm ile dande ti, ningə tēə rəe ti

✧ 4:25 1 NGar je 17.1 ✧ 4:26 1 NGar je 17.8-16 ✧ 4:27 2 NGar je 5.1-14

ki kanji kade ko. ³⁶ Ne kin əti dije pəti bəl, adi dəjinaa ta dande ti əi nə: «Ta kin e ta ki ban ə əti bəl be ə? Dəw kam aw ki tōgi kōbe dō ndil je ti ki majal, ndangi-de ki tōgi ki j̄ rō Luwə ti adi tēēi kō!» ³⁷ E be ə, tōba lə Jəju sane ki dōnangi ki nōq pəti.

Jəju adi rō nga njé moy je ngay
(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

³⁸ Loki Jəju j̄ kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, aw me kəy ti lə Simo. Məm Simo ki dəne, moy ra-e, rəe tingə ngay. Be ə, əli Jəju kadi ra ne madi mbata ti lie. ³⁹ Jəju rugi rəne dəe ti, ndangi rō ki tingə ngay ka kin adi iyē. Kalangi ba go ti, məm Simo j̄ taa ra ne kuso adi-de.

⁴⁰ Lo solə, ta kadi kur ti, dije pəti ki awi ki dije ki moy je ki dangi dangi rai-de, rai səde rō Jəju ti. Jəju ində jine dōde ti kare kare pəti adi ingəi rō nga.

⁴¹ NDil je ki majal ka tēēi rō dije ti ngay ki nō tade ti əi nə: «J̄ NGon lə Luwə!» Nə Jəju ində tōgi dōde ti, adi-de ta rəbi kadi əli ta al, tadə gəri-e bəti kadi e Kirisi.

Jəju ilə mbə Poy ta ki Maji me kəy kaw-naa je ti
(Mk 1.35-39)

⁴² Loki lo ti, Jəju tēē me bə bo ti aw dilə lo ti. Kosi dije ngay sangi-e, awi ingəi-e. Loki ingəi-e, ndigi kadi n-uwəi-e nangi rōde ti kadi tə aw lo al. ⁴³ Nə Jəju əl-de ə nə: «Səbi kadi m-ilə mbə Poy Ta ki Maji ki oji dō kōbe lə Luwə ndəgi bə bo je ti tō, tadə e ki mbata ta kin ə Luwə ilə-m.» ⁴⁴ E be ə, Jəju ilə-n mbə Poy Ta ki Maji me kəy kaw-naa je ti lə *Jipi je dōnangi Jude ti.

5

*Dije ki dɔsɔy ki Jəju ɓar-de**(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20; Jə 21.1-11)*

¹ NDɔ kare, Jəju e ɓasi kadi ba bo ti ki Gənəjarəti ti. Kosi dije uwəi-naa gəi gide mba kadi n-ooi ta lə Luwə. ² Lo kin ti, Jəju oo to je joo ki isi ngangɪ ba ti. Əi to je ki njé ndɔ je ki me ti indəi-de ə awi a togi bandi je ləde. ³ Jəju al me to ti ki kare ki e yə Simɔ, ningə əl Simɔ ade iyə ngangɪ ba ə aw ki dana ndəy. Go ti, Jəju isi nangɪ me to ti ndo ne kosi dije. ⁴ Loki əl ta oy ningə, əl Simɔ ə nə: «Aw ki dana lo ki man u ti, ə iləi bandi je ləsi indɔi kanji je.» ⁵ Simɔ təl əl-e ə nə: «Bəfə, j-ilə bandi ndɔ biti lo ti, nə kanji kare ka j-ingə al. Nə təkɪ e j ə idəji-m, m-a m-ilə bandi təkɪ əl-m.» ⁶ Loki iləi bandi je ləde, ɔyi kanji kəy ki to ɓəl, adi bandi je ləde ka ge gangɪ. ⁷ Lo kin ti, dəji madide je ki əi me to ti ki nungɪ kadi rəi rai səde. Madide je rəi, adi ɔyi kanji ka kin rosi to je ki joo. Kanji rosi to je adi to je awi tə ndui man. ⁸ Loki Simɔ oo ne kin, osi, ɔsi məkəsine nangɪ nɔ Jəju ti əl-e ə nə: «Bəfə, ɔsi rəi ngərəngɪ rəm ti, tadɔ mi nje ra majal.» ⁹ Simɔ ki made je ki əi sie, ɓəl rade ɔji-n go kanji ki ɔyi me bandi ti to ɓəl ngay. ¹⁰ Jaki ki Jə ki ngan lə Jəbəde ki əi ki Simɔ ka ɓəl rade tɔ. Ə Jəju əl Simɔ ə nə: «Adi ɓəl rai al, kaw ki kəte nɔɔ, e dije ngata ə a isa-de.» ¹¹ Lo kin ti, təlɪ rəi ki to je ngangɪ ba ti, ningə iyəi ne je pətɪ ə uni go Jəju tə njé ndo je lie.

*Jəju nga nje banji kare**(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)*

¹² NDɔ ki rangɪ, Jəju e me ɓe bo ti kare, ningə dɪngəm kare ki banji ra-e tɛɛ nɔɔ re. Loki oo Jəju ningə, osi ki ta kəmne nangɪ nɔɛ ti, nɔ ki dɛe ti ə

nə: «Babe, re indigi ə a adi banji ləm ur, kadi rəm ay njay.» ¹³ Jəju ilə jine ɔde-n ningə əl-e ə nə: «M-ndigi, ə kadi banji ləi ur, adi rəi ay njay.» Ba ta naa ti nɔɔ par ə banji ur, adi rəe ay njay. ¹⁴ Go ti, Jəju ade ndune kadi əl tae dəw madi al, ningə əl-e ə nə: «Nje kijə ne məsi kadi-kare yo ə aw ɔje rəi, ningə adi kadi-kare təkɪ ndu-kun ti lə *Moji dəji-n☆. İra be mba kadi gəri təkɪ banji ləi ur adi ingə rɔ nga.»* ¹⁵ Tɔba lə Jəju sane ki lo lo adi dije rəi kosi kosi mba kadi n-ooi ta lie je kadi aji-n-de dɔ moy je ti ləde je. ¹⁶ Nə Jəju ɔr rəne aw lo je ti ki to dilə mba kəl ta ki Luwə.

Jəju nga dəw ki nje rə koy njururu
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ NDɔ kare Jəju isi ndo ne dije ningə, *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je isi dan dije ti nɔɔ tɔ. Dije ii ki ngan be je pəti ki dɔnangɪ Galile ti, ki dɔnangɪ Jude, ki be bo Jorijaləm. Babe ɔji tɔgine me kaji njé moy je ti. ¹⁸ Lo kin ti, dije madi oti dəw kare ki rəe oy njururu, me ne koti njé moy je ti, rəi sie rɔ Jəju ti. Sangi rəbi kadi n-awi sie kəy n-ıləi-e nɔ Jəju ti. ¹⁹ Nə gəri rəbi ki kadi awi sie al, tadɔ dije əi ngay. Be ə, ali taa, rai bole dɔ kəy ti ningə, ıləi nje moy ki ne koti njé moy je, ıləi-e dan kosi dije ti nɔ Jəju ti. ²⁰ Loki Jəju oo kadi-me ləde ningə, əl dingəm ə nə: «Majal je ləi e ki kiyə go kɔ.» ²¹ NJé ndo ndu-kun je lə Luwə ki Parisi je ıləi rəde məri ta ningə əli əi nə: «Dəwe kam e nə ə əl ta ki mal dɔ Luwə ti be ə? Luwə ki karne ba par ə asi kiyə go majal je lə dije kɔ, dəw ki rangɪ

☆ 5:14 Ləbətiki 14.2-32 * 5:14 Ki go jibəl ra-e ti lə Jipi je, nje banji e dəw ki dije ooi-e kadi ay njay al, adi asi kadi aw lo ne ra je ti ki ɓa tɔ Luwə al.

goto.» ²² Jəju gər mər ta je ləde ki mede ti adi əl-de ə nə: «Ra ban ə isi iməri ta je ki be kin mesi ti ə? ²³ Kəl dəw kə nə: “Majal je ləi e ki kiyə go kə” ba ngə ngay al ə se, kəl-e kə nə: “I taa ə injiyə” ba ngə ngay al ə? ²⁴ Re e be ba, m-a m-əji səi tək mi NGon Dəw, m-aw ki təgi dənangi ti ne, mba kadi m-iyə-n go majal je lə dije kə.» Ningə, Jəju əl nje rə koy njururu ə nə: «I taa, un tuwə ləi, ə aw be.» ²⁵ Ta naa ti noo, dingəm ka kin i taa ta kəm dije ti pəti, un tirə ki kəte to ti, ə tē aw be ki kilə təji də Luwə ti tane ti. ²⁶ Dije pəti, ne kin əti-de bəl adi iləi təji də Luwə ti. Bəl rosi mede adi əli əi nə: «J-o ne ki mba bone.»

Jəju bar Ləbi

(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

²⁷ Go ti Jəju tē ningə yə oo dəw kare ki nje taa la-mbə kadi njé kəbe je ki bari-e nə *Ləbi, isi me kəy taa la-mbə ti. Loki oo Ləbi ningə əl-e ə nə: «Un gom.»

²⁸ Ningə Ləbi iyə ne je pəti, ə i taa un go Jəju.

²⁹ Go ti, Ləbi ra ne kuso ki bo ngay me kəy ti ləne, bar-n Jəju. Lo ne kuso ti kin, njé taa la-mbə je, ki ndəgi dije ki rangi əi səde titi noo. ³⁰ *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je bai ta, əli njé ndo je lie əi nə: «Ra ban ə isi usoi ne je, ayi-naa je ki njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je ə?» ³¹ Jəju un ta əl-de ə nə: «E dije ki njé moy je ə a sangi dəw ki nje ra moy, bi e njé rə nga je ə a sangi dəw ki nje ra moy, al. ³² Ningə, m-re mba bar dije ki dana al, nə m-re mba dije ki njé ra majal je yo mba kadi iyəi kilə rade je ki majal.»

Jəju əl ta ki də kəgi rə ne kuso ti

(Mt 9.14-15; Mk 2.18-20)

³³ Njé ki madi je əli Jəju əi nə: «Taa taa, njé ndo je lə Jə Batisi əi ki njé ndo je lə *Parisi je isi iyəi ta ne

kuso, taa isi əli ta ki Luwə tə, ə njé ki yai je, isi usoi ne je, ayi-naa man je.» ³⁴ Ə Jəju əl-de ə nə: «A asi kadi əgi dije ki bari-de lo ne kuso taa-naa ti kuso ne a? Dəkagilo ki nje taa dəne isi-n səde naa ti kin, a asi kəgi-de kuso ne al.» ³⁵ NDə je a rəi nqə kadi a uni-e tade ti ningə tə, a iyəi ta ne kuso.

Nə ndo lə Jəju aw naa ti ki kəki ne ndo lə Parisi je al

(Mt 9.16-17; Mk 2.21-22)

³⁶ Jəju əl-de kuji ta kare ə nə: «Dəw a gangi ta kibi ki sigi kadi ilə-n kəm e ki kəke al. Re e be ə, kibi ki sigi a e ki gangi kə, ningə ta kibi ki sigi ka kin uwəi naa ki ki kəke al bəy tə, adi joo pu təl ne ki tuji. ³⁷ Taa, dəw a un kasi kandi nju ki ki i al bəy uti me mbu nda je ti ki kəke al. Re e be ningə, loki kasi a i ba mbu nda je a ndui, kadi kasi lo kə. Ningə mbu nda je təli ne ki tuji kə. ³⁸ Be ə, re kasi kandi nju i al bəy ba, maji kadi mbu nda je əi ki sigi taa. ³⁹ Loki dəw ay kasi kandi nju ki i ningə, a ge e ki i al bəy al ngata. Tado dije əli əi nə: “Kasi ki i ə maji”.»

6

Ta lə Jəju də ndə taa kəə ti

(Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

¹ NDə kare, Jəju ində də me ndər gəme je ti. E ndə taa kəə lə *Jipi je. Ningə, njé ndo je lie ki əi sie, gangi də ko je jide ti, təmi usoi. ² Ə *Parisi je madi əli-de əi nə: «Ra ban ə irai ne ki kadi dəw ra ndə taa kəə ti al be ə?» ³ Jəju əl-de ə nə: «Itidəi ne ki ngar *Dabidi ra loki bə ra-de ki dije ki goe ti kin al biti a? ⁴ Dabidi ur

☆ 6:2 Teə ki taga 34.21

me kəy ti lə Luwə, un mapa ki dije adi Luwə kadi-kare ti uso✧, ningə təl-n adi dije ki goe ti usoi tə. Usoi mapa ki e ne ki sɔbi kadi njé kijə ne məsi kadi-kare je par ə usoi✧.» ⁵ Jəju təl əl-de bəy ə nə: «Mi *NGon dəw m-aw ki tɔgi dɔ ndɔ taa kəə ti.»

*Jəju adi rɔ nga dɪngəm ki jie oy njururu
(Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)*

⁶ *NDɔ taa kəə ki rangi, Jəju aw kəy kaw-naa ti lə *Jipi je, ndo ne dije. Ningə dɪngəm kare ki ji koe oy njururu, e me kəy kaw-naa ti noo. ⁷ NJé ndo ndu-kun je ki *Parisi je isi jəke isi indəi kəmdə kadi n-ooi se Jəju a adi dɪngəm kin rɔ nga ndɔ ta kəə ti lə Jipi je wa? E ta bole ki isi sangi kadi n-ɪngəi bə n-indəai ta dɔe ti. ⁸ Nə Jəju gər mər ta je ləde, adi əl dɪngəm ki jie oy njururu ka kin ə nə: «ɪ taa, a dana ta kəm dije ti pəti.» Dɪngəm j a taa. ⁹ Ningə Jəju təl dəji ndəgi dije ə nə: «M-dəji səsi m-o, e ri ə maji kadi dəw ra ndɔ ta kəə ti ə? Kadi dəw ra maji ə se kadi ra majal ə? Kadi dəw nagɪ madine ta yo ti ə se kadi iyɛ adi tuji kə ə?» ¹⁰ Jəju ində kəmne gɔ-n-de ba pəti, ningə əl dɪngəm ka kin ə nə: «tsurə jii.» Dɪngəm surə jine, ningə jie təl to maji kare. ¹¹ Wongi təl njé ndo ndu-kun je ki Parisi je, adi əli-naa ta dande ti dɔ ne ti ki kadi n-rai ki Jəju.

*Jəju mbəti njé ndo je ləne ki dɔgi gide e joo
(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)*

¹² Me ndəe je ti kin, Jəju aw dɔ mbal ti mba kəl ta ki Luwə. Əl ta ki Luwə kondɔ bitɪ lo ti. ¹³ Lokɪ lo ti, Jəju bər njé ndo je ləne. Ningə mbɔ njé ndo je ti kin ə, mbəti-de dɔgi gide e joo, bər-de njé kaw kilə je. ¹⁴ Adi e Simɔ, ki ində tɔe nə Piyər əi ki

✧ 6:4 1 Samiyəl 21.2-7 ✧ 6:4 Ləbətiki 24.9

ngokone Andire, ki Jaki, ki Ja, ki Pilipi, ki Batilami, ¹⁵ ki Matiyee, ki Tomasi, ki Jaki, ki ngon la Alpe, ki Simo ki bari-e daw ki e mbo nje ro mbata kinga do la be la de ti, ¹⁶ ki Judi ki ngon la Jaki, taa Judasi Isikariyoti ki tal nje kun do Jaju to.

Jaju aji nje moy je dan kosi dije ti
(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jaju i ki nje kaw kilə je do mbal ti re tee lo ti ki gide asi naa maji ningə, ingə kosi nje ndo je lane, ki kosi dije ngay ki i donangi Jude ti je, nje ki be bo Jorijaləm ti je, nje ki be bo je ti ki kadi ba ti ki Tir je ki Sidə je. Rai mba koo ta la Jaju je mba kadi ajide do moy je ti la de je. ¹⁸ Nje ki ndil je ki majal yəti angalde ingəi ro nga to. ¹⁹ Ningə kosi dije pəti sangi kadi n-ədi rəe, tado təgi madi isi tee rəe ti adi-de ro nga.

Maji-kur ki kam-to-ndoo
(Mt 5.1-12)

²⁰ Jaju un kamne oo-n nje ndo je lane ningə əl-de ə nə:

Sai nje ndoo je, sai nje maji-kur, tado kəbe la Luwə e yasi.

²¹ Sai ki bo isi ra səsi bone, sai nje maji-kur, tado lo ti ə a indani.

Sai ki isi noi bone, sai nje maji-kur, tado lo ti ə a kogi.

²² Maji-kur e lasi loki dije isi mbati səsi, dije isi tuwəi səsi, dije isi taji səsi, dije isi əli ta je ki majal dəsi ti, mbata ti ləm mi *NGon daw. ²³ NDə ki ne je kin tee dəsi ti ə, maji kadi irai rənəl, itij bal, tado ne kigə go jisi e ngay dərə ti. Tado e be ə kade je adii kə nje kəl ta je ki ta Luwə ti, kəte.

- 24 Nə səi njé nẹ kingə, səi njé kəm-to-ndoo. Səi njé kəm-to-ndoo tadə ingəi nẹ səl me ləsi ngata.
- 25 Səi ki bone indani, səi njé kəm-to-ndoo, tadə lo ti ə ɓo a ra səsi.
- Səi ki bone isi kogi, səi njé kəm-to-ndoo, tadə lo ti ə a uwəi ndoo je a nqi je.
- 26 Səi ki dije isi əli ta ki maji maji dəsi ti, səi njé kəm-to-ndoo, tadə e be ə kade je rai ki njé kəl ta ki ta Luwə ti ki njé ngom je.

NDigi njé ba je
(Mt 5.39-47)

27 Ningə səi ki isi oi ta ləm, m-əl səsi kadi indigi njé ba je ləsi, irai maji ki njé ki isi əsi səsi ta. 28 Injangi də njé ki isi mani səsi, ə əli ta ki Luwə mbata lə njé ki isi əli ta je ki majal dəsi ti.

29 Re dəw ində dam mbəi ki kare ə, iyəti dame ki nungi ade ində ɓəy. Re dəw taa kibi ki ngal ləi ə, ade e ki gəji də ti. 30 Dəw ki ra ki dəji nẹ ə ade, ningə dəw taa nẹ ləi ə idəji goe al tɔ. 31 Nẹ je ki indigi kadi dije rai adi səsi kin ə, irai kae ti wa kin adi-de tɔ. 32 Kin ə indigi njé ki ndigi səsi tɔ par ə, oyo ri ə kadi dəw ra səsi ə? Dəw a ra səsi oyo al, tadə njé ra majal je ka ndigi njé ki ndigi-de tɔ. 33 Kin ə irai maji ki njé ki rai səsi maji par ningə, oyo ri ə kadi dəw ra səsi ə? Dəw a ra səsi oyo al, tadə njé ra majal je ka rai təkiri irai kin be tɔ. 34 Kin ə adi njé ki igəri maji kadi a ugəi səsi bangi par ə tunəi səsi nẹ ningə, oyo ri ə kadi dəw ra səsi ə? Dəw a ra səsi oyo al, tadə njé ra majal je ka, adi njé ki gəri maji kadi a ugəi-de kər nẹ ləde gogi par ə tunəi-de nẹ tɔ. 35 Maji kadi indigi njé ba je ləsi, irai maji ki nqo par, ə adi dije tunəi səsi nẹ ki kanji kadi indəi mesi də kinge ti gogi. E be ə a ingəi

nē kigə go ji ki bo, taa a səi ngan lə nje kisi də nē je ti pəti tə. Tadə e nje ra maji ki dije ki gəri ra oyo al ki dije ki nje me majal.

Igangi ta də dije ti al

³⁶ Maji kadi səi njé ra maji ki ngay təkɪ Bawsi Luwə e-n nje ra maji ki ngay kin be tə. ³⁷ Igangi ta də dəw ti al, ningə Luwə a gangi ta dəsi ti al tə. Uwəi dəw ki ta al, ningə Luwə a uwə səsi ki ta al tə. Iyəi go majal lə dəw kə, ningə Luwə a iyə go majal ləsi kə tə. ³⁸ Adi, ə Luwə a adi səsi tə. Luwə a buki posi kibi ti ləsi kadi rosi maji: a yəki, mbisi digi digi, buki kadi rosi re puu kə. Tadə go rəbi ki igangii ta də dije kin ə Luwə a gangi-n ta dəsi ti tə.

³⁹ Ningə Jəju təl əl-de ta kare me kuji ta ti bəy ə nə: «Nje kəm tə a ndr nje kəm tə madine ban ə? Andr-e al, tadə re ndr-e ə a osi joo pu me be ti. ⁴⁰ Nje ndo itə nje ndo-e nē al, re e nje ndo ki bae ndo-e nē bərərə bərərə maji ningə, a to tə bane be.

⁴¹ «Ra ban be ə, o burim wale ki to kəm ngokoi ti yo, ə o kagi ki boy ki to yai ti j wa kin al ə? ⁴² Kagi ki boy ki to kəmi ti j wa kin o al ningə, ki go rəbi ki ban ə a asi kadi əl ngokoi ə nə: “NGokom, adi m-un burim wale ki to kəmi ti kin,” ə? I nje kədi kəm dije, un kagi ki boy ki kəmi ti kin ningə tə, a o lo ay njay kadi un-n burim wale ki kəm ngokoi ti.

Kagi ki kande

(Mt 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ «Kagi ki maji ki kadi a andi kandi ki majal goto, taa kagi ki majal ki kadi a andi kandi ki maji ka goto tə. ⁴⁴ E ki kandi kagi ki səbi də kage kin ə a gəri-e-n. Dəw a ijə kandi mbay-kote də kon pa ti al, taa dəw a ijə kandi nju də kon bər ti al tə. ⁴⁵ Dəw ki maji, kilə

rae tēē me ne ra ti ki maji ki uwə mee. Ningə dəw ki majal, kilə rae tēē me ne ra ti ki majal ki uwə mee tə. Tadə e ne je ki rosi me dəw kin ə isi tēē tae ti.

Təl rə go ndu ti
(Mt 7.24-27)

⁴⁶ «Ra ban ə ifari-mi “Babe, Babe”, ə irai ne ki m-əl səsi al ə? ⁴⁷ Dəw ki ra ki re rəm ti, oo ta ləm, ə təl rone go ti ningə, e dəw ki to tə dəw ki m-a m-əl səsi ta lie kam be. ⁴⁸ To tə dəw ki nje ra kəy, ki ur be də dii ti adi əbi maji, bəy taa, ində gin kəy ti kin be. Loki man i ningə, man kə lo re un kəy ka kin, nə asi kadi tə kəy ka kin al, tadə ində adi ngə maji. ⁴⁹ Nə dəw ki oo ta ləm, ə təl rone go ti al, to tə dəw ki ində kəy ləne dənangi ti taa ne kare, ki kanji kur be kində gine ti be. Loki man kə re un kəy ka kin ningə, ndəy ba bəy par ə kəy budi nangi mur mur kə.»

7

Jəju aji ngon nje kilə lə ki bo ki də asigar je ki bu
(Mt 8.5-13)

¹ Loki Jəju əl ta je kin pəti kosi dije ba, əti aw Kapərnayim ti. ² Me be ti kin, dəw kare ki nje kun də buti asigar je ki bu, aw ki ngon nje kilə ləne kare ki e moy, to ta koy ti. Ningə e ngon nje kilə ki bae ge ta lie ngay. ³ Be ə, loki ki bo lə asigar je ka kin oo ta lə Jəju ningə, ilə ngatəgi je madi, ki əi ngatəgi lə *Jipi je, adi-de awi ingəi Jəju kadi dəji-e adi re səde aji ngon nje kilə ləne kin. ⁴ Loki rəi ingəi Jəju ningə, nqi dəe ti ki nja naa ti naa ti əi nə: «Dingəm kin, e dəw ki asi kadi ira sie me ne dəji ti lie kin, ⁵ tadə ndiği-je je Jipi je ngay, taa e e tə ə ra kəy kaw-naa ləje adi-je.» ⁶ Ə Jəju əti aw səde. Awi, ə loki indəi də kəy bəsi ningə,

ki bo læ asigar je ka kin ilə madine je madi adi awi əli Jəju əi nə: «Bəbe, itapi rəi al, tadə mi m-asi kadi ində njai ta kəy ti ləm al. ⁷ E mbata kin ə, mi wa m-aw-n ki rəm rəi ti al. NGa ningə, m-dəji kadi əl ta kare par ə ngon nje kilə ləm a ingə rə nga. ⁸ M-əl be tadə, mi ki dəm mi gin təgi ti lə njé ki dəm ti, ningə m-aw ki asigar je ki əi gin təgi ti ləm tə. Adi re m-əl asigar kare m-ə nə: “Aw!” ba aw; kin ə m-əl ki nungi m-ə nə: “İre!” ba re; kin ə m-əl ngon nje kilə ləm m-ə nə: “İra ne ki be!” ba ra ne kin tə.»

⁹ Loki Jəju oo ta je kin ba, piti ki bo læ asigar je ka kin, ningə təl kəmne ki də kosi dije ti ki a njiyəi goe ti, əl-de ə nə: «Adi m-əl səsi, ko kadi-me ki be kin, dənangi ki *Isirayəl ti wa ka m-ingə al bəy.» ¹⁰ Loki njé kaw kilə je əi nə n-təli be ningə yə ingəi ngon nje kilə ka kin, rəe nga adi isi kare.

Jəju adi ngon basa ki Nayim ti təsi ndəl

¹¹ Jəju əti nqə aw be bo ti ki təe nə Nayim. *Njé ndo je lie ki kosi dije ngay uni goe awi sie. ¹² Loki rəi tēji bəsi ki ta rəbi ki ur ki me be ti ka kin ningə, dije isi awi ki dəw ki oy kadi dibi-e. Dəw ki oy ka kin e ngon læ dəne ki nje ngaw koy kare be. E ngone ki dıngəm ki kare ba be, adi kosi dije ngay ki me be ti, isi dani dəne ka kin lo dibi ngone ti. ¹³ Loki Jəju o dəne ka kin ningə, kəm kə ra-e ngay mbata ti lə dəne ka kin, adi əl-e ə nə: «təqə al.» ¹⁴ Jəju aw kadi kəsi yo ti, ilə jine ədi-n. Njé koti nin je ai nangi, ba Jəju əl ə nə: «Basa, m-əli kadi j taa!» ¹⁵ Ningə nje koy j isi taa, ə ilə ngirə kəl ta. Jəju təl ule ji kəe ti. ¹⁶ Dije pəti, ne je kin əti-de bəl, adi iləi təji də Luwə ti əi nə: «Nje kəl ta ki ta Luwə ti kare ki bo tēj danje ti ne:

Luwə re ra ki dije ləne.» ¹⁷ Ne ki ra ne kin, poye rosi dənangi ki Jude ti pəti ki ngan be je ki gəi gide.

Jə Batisi dəji ta ki də Jəju ti
(Mt 11.2-6)

¹⁸ *NJé ndo je lə Jə əri-e poy ne ki ra ne kin adi-e oo, ə Jə bar njé ndo je ləne joo, ¹⁹ ilə-de rə Bəbe ti adi dəji-e əi nə: «İ ə j̄ dəw ki Luwə mbəte, ki səbi kadi a re ka kin ə se, e nay noo bəy kadi tə ji ngəm tae ə?» ²⁰ Lok̄i rəi tēēi rə Jəju ti, əli-e əi «E Jə Batisi ə ilə-je ki rəi ti kadi ji dəji se “j̄ ə j̄ dəw ki Luwə mbəte, ki səbi kadi a re ka kin ə se, e nay noo bəy kadi tə ji ngəm tae wa?”»

²¹ Dəkagiloe ti wa ki isi dəji-e ta kin, Jəju isi aji njé moy je ngay nim, njé məti je nim, isi tuwə ndil je ki majal də dije ti nim, taa adi njé kəm tə je ngay ooi lo nim tə. ²² Ningə ilə njé kilə je ti lə Jə ə nə: «Awi əli Jə ne je ki oi ki mbisi je, ki kəmsi je kin: NJé kəm tə je ooi lo, njé məti je njiyəi maji, njé banjji je ingəi rə nga, njé mbi bəy je ooi ta, njé koy je j̄i taa lo koy ti, taa njé ndoo je ka, e ki kilə-de mbə Poy Ta ki Maji tə. ²³ Maji-kur e lə dəw ki m-təl gin kosi lie, al.»

Jəju əl ta ki də Jə ti
(Mt 11.7-11)

²⁴ Lok̄i njé ndo je lə Jə təli awi, Jəju ilə ngirə kəl kosi je ta ki də Jə ti ə nə: «E ri ə awi isi oi dilə lo ti ə? E gakira ki nəl isi aw sie ki yo je, ki ne je kin a? ²⁵ A re e e al ə, e ri wa bangi awi isi oi ə? E dəw ki ɔ kib̄i ki ndole ngay ɔa awi oi-e ma? NGa njé ki ɔi kib̄i je ki gate e ngay ka, isi lo je ti ki səl lum, isi me kəy je ti ki boy ki ngar je isi ti. ²⁶ Ə se e ri wa ə awi oi wa? E nje kəl ta ki ta Luwə ti ə awi oi-e ma? Re e e ə, m-əl səsi m-ə nə oyo, e nje kəl ta ki ta Luwə ti ki itə njé kəl ta

je ki ta Luwə ti bəy. ²⁷ E e ə makitibi lə Luwə əl ta ki dœe ti kəte ə nə: “M-a m-ilə ki nje kaw kilə ləm kəte kadi ra go rəbi nɔi ti✧.” ²⁸ Ningə adi m-əl səsi, dan dije ti pəti ki dəne je oji-de kin, dəw ki bo itə Jə goto. Nə ki basine kin, dəw ki e ki du ngay me bəkɔ ti lə Luwə bo ite. ²⁹ Dije pəti ki ooi ta lie, naa ti ki njé taa la-mbə je gəri kadi Luwə ra ne ki dana, adi adi Jə ra-de batəm. ³⁰ Nə *Parisi je ki njé ndo ndu-kun je əsi ne ki Luwə ində dœe dana mbata ti ləde ngərangi, adi mbati kadi Jə ra-de batəm. ³¹ M-o dəw ki kadi m-un-e m-əji-n dije ki dəkagilo ti ki bəne kin al. Toi tə nə wa ka m-gər al. ³² M-a m-ə nə toi tə ngan je ki du ki isi ta mbalo ti, bari-naa ki yo je, ki ne je əi nə: “Ji kəl nal kadi indamii, ə imbati ndam, j-osi pa yo kadi inɔi, ə imbati nɔ.” ³³ E be ə, Jə Batisi re, ə uso mapa al nım, ay kasi nju al nım ba, əli əi nə: “Dœe majal.” ³⁴ NGa ə, mi *NGon dəw m-re, ə m-uso ne je, m-ay man je ba, səi əli əi nə: “Mi nje kuso ne kədi, mi nje kəy ne, mi madi njé taa la-mbə je, ki njé ra majal je,” bəy tɔ! ³⁵ Nə ngan lə Luwə pəti ki ndigi gosi lie, gəri kadi gosi lie e gosi ki dana.»

Jəju aw me kəy ti lə Parisi kare ki bari-e nə Simɔ

³⁶ Parisi kare ba Jəju kadi aw uso səne ne. Be ə, Jəju aw isi sie ta ne kuso ti. ³⁷ Lo kin ti, dəne kare ki me be ti kin tɛɛ nɔɔ re. E dəne ki nje ra kaya, ə gər kadi Jəju isi be lə Parisi ki bari-e Simɔ kin nɔɔ, isi uso ne. Dəne re ki ku mbal ki bari-e albatir ki yibi ki əti maji rosi. ³⁸ Re isi go Jəju ti, njae ti, isi nɔ, ningə yom nja Jəju ki man kəmne, ba bər ki bisi dəne. Go ti, təl tən nja Jəju, ba buki yibi ti ka kin. ³⁹ Lo kin ti, Parisi ki ba Jəju be ləne ka kin əl mene ti ə nə: «Kin ə re

✧ 7:27 Malasi 3.1

dینگəm kın e nje kəl ta ki ta Luwə ti təkı rəjeti ə, asi kadi a gər dəne ki isi ɔde kın, asi kadi a gər kilə ra-e je ki majal kın.» ⁴⁰ Ə Jəju əl-e ə nə: «Simɔ, m-aw ki ta kare ne kadi m-əli.» NGa ə Simɔ ilə Jəju ti ə nə: «Nje ndo dije, əl-m.» ⁴¹ Ba Jəju əl-e ə nə: «Dینگəm kare adi la dije joo, ində kirə ti. Ki kare kadi a uge kirə ki lo kilə ki ndo bu mi, ə ki nungi kadi a uge kirə ki lo kilə ti ki ndo kuti mi tɔ. ⁴² Nə loki asi kadi ugəi kirə ka kın dɔde ti al, dینگəm ki nje la ka kın iyə kɔ ki go me-maji ti adi-de joo pu. Ə se dan dije ti ki joo kın, e ki ra a ndigı dینگəm ki nje la kın ngay ə?» ⁴³ Nینگə Simɔ ilə Jəju ti ə nə: «M-o kadi e e ki la ki dɔe ti e ngay ə bae iyə kɔ kın ə a ndigı nje la kın ngay.» Ə Jəju əl-e ə nə: «Ta ləi e ta ki rəjeti.»

⁴⁴ Nینگə təl kəmne ki dɔ dəne ti ka kın, ba əl Simɔ ə nə: «O dəne kın a? M-re bə ləi, ə man ki kare ka imbəl dɔ njam ti al, nə e, yom njam ki man kəmne, taa bər ki bisi dɔne bəy. ⁴⁵ I uwə-m ki rɔi ti jururu al, nə e, loki m-ur kəy nu, ra kilə kəy njam jururu ki rone ti. ⁴⁶ I ibuki yibi dɔ njam ti al, nə e, buki yibi ki əti maji dɔ njam ti pɔ pɔ. ⁴⁷ Be ə, m-a m-əli təkı e ki go rəbi majal je lie ki ngay ki kiyə kın ə, ɔji-n ndigı-naa ki əti bəl kın. Nینگə dəw ki majal je lie e ki kiyə go kɔ ngay al, a tɔji ndigı-naa ki ngay al tɔ.» ⁴⁸ Ba Jəju əl dəne ka kın ə nə: «Majal je ləi e ki kiyə go kɔ kadi.» ⁴⁹ Lo kın ti, dije madi ki isi sie ta ne kuso ti iləi ngirə kəl mede ti əi nə: «Dəw kın e nə ə aw bitı kadi iyə go majal lə dije kɔ ə?» ⁵⁰ Nə Jəju əl dəne ə nə: «Kadi-me ləi aji, aw ki lapıya.»

8

Dəne je ki njiyəi go Jəju ti

¹ Go ti, Jəju aw ki ɓe bo je, ki ngan ɓe je, əl ta, ilə-n mbe Poy Ta ki Maji ki ɔji dɔ kɔɓe lə Luwə. *NJé ndo je lie ki dɔgi gide joo əi sie naa ti. ² Taa, dāne je madi ki ndo ki Jəju tuwə ndil je ki majal dāde ti kɔ je, e ki adi-de rɔ nga dɔ moy je ti lāde je kin ka əi noo tɔ. Adi e Mari ki Magidala ki ndo ki Jəju tuwə ndil je ki majal siri dɔe ti kɔ kin nim, ³ Jan ki ne Suja, ki e dɪngəm ki nje ngəm nɛ lə *Erodi kin nim, Sujan nim, taa ndəgi dāne je ki rangi ngay ɓəy tɔ. Əi kin ə əi dāne je ki njé ra ki Jəju ki nɛ kingə je lāde.

Kuji ta ki dɔ nje dibi nɛ ti
(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

⁴ Kosi dije ki jii ki ɓe bo je ki dangi dangi, kawinaa ki dɔ Jəju ti, ə Jəju əl-de kuji ta madi ə nā: ⁵ «Nje ndər kare aw kadi dibi nɛ, ningə dɔkagilo ki a ilə ko nɛ, kə ko je madi tosi ngangɪ rəbi ti, adi dije njiyəi dɔ ti, yəl je rəi oi maki. ⁶ Kə ko je madi tosi dɔnangi njəkirə ti, adi loki mbie je əi nā n-tɛɛi ɓa, təli tuti kurim, mbata lo ki səl ki kadi iləi ngirəde ti goto. ⁷ Kə ko je ki nungi, tosi dan kon je ti, adi kon je tɔgi səde naa ti, təli ndəmi-de mbəl. ⁸ Nə kə ko je madi, tosi dɔnangi ti ki maji, adi tɔgi, kandide tɛɛ. Dəe kare andi asi ɓu, ɓu.» NGa ningə, Jəju təl dɔ ta ləne kin ə nā: «Dəw ki aw ki mbine mba koo-n dɔ ta ɓa, kadi oo dɔ ta kin maji!»

Gin nɛ ki Jəju əl-n ta me kuji ta ti
(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

⁹ *NJé ndo je lə Jəju dəji-e əi nā se kuji ta kin me nā ri wa? ¹⁰ Ə Jəju ilə-de ti ə nā: «Səi, Luwə tɛɛ ki dɔ nɛ ki to lo ɓəyɔ ti ki ɔji dɔ kɔɓe lie adi igəri, nā ndəge je, nɛ kin e ki kɔji-de ki kuji ta, mba kadi:
“Re kəmde oo lo maji ka, ooi nɛ əl,

MBide oo dɔ ta maji ka gəri me al”☆.»

Jəju ɔr me kuji ta ki dɔ nje dibi ne ti
(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

¹¹ Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: «Kuji ta kin, me ə to kin: kə ko, e ta lə Luwə. ¹² E ki tosi ngangɪ rəbi ti, e dije madi ki ooi ta lə Luwə, ningə su re ɔr ta ki oi ka kin mede ti kɔ, nə tə pa ne ta ɪi adi mede Jəju kadi ɪi ingəi kaji. ¹³ Kə ko ki tosi dɔnangɪ njəkirə ti, əi dije ki ooi ta lə Luwə ɓa, taai ki rɔnəl, nə lo kadi ta kin ilə ngirəne mede ti ngə goto. Adi mede ngon kagi lo ki ndəy be par, nə loki kɔ je tɛɛ dɔde ti ɓa, iyəi go kadi-me ləde kɔ. ¹⁴ Kə ko ki tosi dan kon ti, əi dije ki ooi ta lə Luwə, nə go ti, me ka sururu, ki ne maji je, ki koo maji rɔ ki dɔnangɪ ti ne ɔgi-de kadi tɔgi me kadi-me ti ləde. ¹⁵ Ningə kə ko ki tosi dɔnangɪ ti ki maji, əi dije ki ooi ta lə Luwə ki ngəmede ki maji, ngəme ki rɔjetɪ, ningə ngəmi mede ti, uwəi tɔgide ba, adi kandi kilə ləde tɛɛ.»

Kuji ta ki dɔ kunjɪ ti
(Mk 4.21-25)

¹⁶ «Dəw a ində por lambi ti kadi dəbi ngo dɔ ti al, taa ində gin tirə ti al tɔ. A ində dɔ ne ti taa, kadi dije uri kəy ɓa, oi lo ki kunjɪ. ¹⁷ Tado ne ki to lo ɓɔyɔ ti, ki gine a tɛɛ al goto, taa ne ki to lo ɓɔyɔ ti, ki a to taga kadi dije gəri al ka goto tɔ. ¹⁸ Maji kadi uri mbisi maji oi dɔ ta ki isi oi, ɓi kadi oi ki noo be al. Tado dəw ki aw ki ne jine ti, a adi-e dɔ ti ɓəy. Nə dəw ki ne lie goto, e ki ndikiri wa ki ində mene dɔ ti kin ka, a taai jie ti wa ɓəy.»

Kɔ Jəju ki ngakɔe je
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

☆ 8:10 Ejay 6.9

19 Kɔ Jəju ki ngakɔe je rəi kadi n-ooi-e, nə lo kadi tɛɛi rɔe ti goto mbata kosi dije ki əi ngay. 20 Ə əli-e əi nə: «O kɔi je, ki ngakɔi je ai taga nɔɔ, a sangi kadi n-ooi-ni.» 21 Nɪngə Jəju təl əl-de ə nə: «Kom je, ki ngakom je ə əi dije ki ooi ta lə Luwə, ɓa təli rɔde go ti, rai kile.»

Jəju ndangɪ nəl adi a lo ka ti
(Mt 8.18, 23-27; Mk 4.35-41)

22 NDɔ kare, Jəju al me to ti əi ki njé ndo je ləne, nɪngə əl-de ə nə: «Adi ji gangi ba j-awi dame ti ki kare.» Ba awi. 23 Loki isi ɔsi to isi gangi ba kin ɓa, Jəju to ɓi maki. Ə nəl ki bo ngay ɔsi dɔ ba ti, ra adi man rosi to, əi ta yo ti. 24 Lo kin ti, njé ndo je rəi ki rɔe Jəju ti, ndəli-e ki nɔ tade ti əi nə: «NJe ndo dije, NJe ndo dije, j-isi j-oy!» Loki Jəju ndəl, ndangɪ nəl je ki pungɪ man je adi təli toi jəke, lo to jiji. 25 Ba təl əl njé ndo je ə nə: «Kadi-me ləsi to ra be tɔy ə?» NGA nɪngə ɓəl ra-de, nɛ kin əti-de ɓəl ngay, adi dəji-naa ta dande ti əi nə: «Dəw ə wa kam e nɔ ə nəl je ki man je ka əl-de ta par ə təli rɔde goe ti be ə?»

Jəju tuwə ndil je ki majal dɔ dɪngəm madi ti
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

26 Jəju əi ki njé ndo je ləne rəi tɛɛi dɔnangɪ ti ki Gərasa, ki a ta ɓe ti ki Galile. 27 Loki Jəju j me to ti ur ki nangɪ nɪngə, dɪngəm kare ki me ɓe ti ki Gərasa, j nɔɔ re ki rɔ Jəju ti. E dɪngəm ki ndil je ki majal rai-e. Asi dɔkagilo ngay, dɪngəm kin ilə kibɪ rɔne ti al nɪm, isi ɓe me kəy ti al nɪm. Lo kise e dɔ ɓadi je ti par. 28 Loki oo Jəju nɪngə, ɔsi nangɪ njae ti, ɓa əl ta ki ndune ki boy ə nə: «Jəju ki NGon lə Luwə ki nje kisi dɔrɔ ti taa nu, e ri ə ige rəm ti ə? NJai ba, adi-m kɔ al.» 29 Əl be tadɔ Jəju adi ndune ndil ki majal kadi

teɛ rɔ dɪŋəm tɪ kɪn kɔ. NJa ngay ndil kɪ majal kɪn j kɪ dɪŋəm ka kɪn ɓa ra-e. Di je dɔɔi-e kɪ kulə gɪndi je, iləi kangila gɪndi njae tɪ je, nə gangi kulə gɪndi je kɪn rɪw rɪw ə tətɪ kangila gɪndi je kɪn nusi nusi rɔne tɪ kɔ, ɓa ndil je kɪ majal ɔsi-e adi aw kɪ dɪlɔ lo dɪlɔ lo. ³⁰ Ə Jəju dəje ə nə: «Tɔi nə na?» Ba e ilə Jəju tɪ ə nə: «Tɔm nə kosi njé rɔ je.» Tadɔ ndil je kɪ majal ngay uri me tɪ. ³¹ Lo kɪn tɪ, ndil je kɪ majal ka kɪn nɔi dɔ Jəju tɪ kadi adi-de n-awi lo dangay tɪ lə ndil je kɪ majal al. ³² Kosi kɔsongi je ai lo tɪ kɪn nɔɔ a usoi ne dɔ mbal tɪ, ə ndil je kɪ majal ka kɪn nɔi dɔ Jəju tɪ kadi adi-de n-awi mede tɪ. Ba Jəju adi-de ta rəbi kadi awi mede tɪ. ³³ NDil je kɪ majal teɛi me dɪŋəm tɪ, awi uri me kɔsongi je tɪ ka kɪn. Nɪŋə yə, kɔsongi je ɓɪŋgəi-naa kadi mbal tɪ taa, tosi me ba tɪ, ayi-naa man oyi. ³⁴ Lokɪ di je kɪ njé ngəm kɔsongi je ooi ne kɪ ra ne kɪn ɓa, ayi-naa awi me ɓe bo tɪ kɪ ngan ɓe je, ɔri poy ne kɪ ra ne kɪn di je. ³⁵ Di je teɛi awi kadi n-ooi ne kɪ ra ne kɪn. Be ə, lokɪ rəi teɛi rɔ Jəju tɪ nɪŋə, ooi dɪŋəm kɪ ndil je kɪ majal teɛi me tɪ ka kɪn, isi nja Jəju tɪ. Ooi-e kadi isi kɪ kɪbi rɔne tɪ, kɪ angal kɪ maji, adi ra-de ɓəl. ³⁶ NJé kɪ ai lo ne tɪ kɪ ra ne kɪn, ɔri madide je poye, tɔji rəbi kɪ dɪŋəm kɪ aw kɪ ndil je kɪ majal kɪn ɪŋə-n rɔ nga. ³⁷ Lo kɪn tɪ nɔɔ be, di je kɪ dɔnangi Gərəsa tɪ, ɓəl təl-de, adi dəji Jəju kadi iyə dɔnangi ləde ə aw. Ə Jəju al me to tɪ, təl gogi. ³⁸ Dɪŋəm kɪ Jəju tuwə ndil je kɪ majal dɔe tɪ kɔ ka kɪn dəji Jəju kadi n-aw sie, nə Jəju tuwe ³⁹ ə nə: «təl aw ɓe, ɔr poy ne je pətɪ kɪ Luwə ra səi kɪn adi di je ooi.» Be ə, dɪŋəm aw ilə mbe ne kɪ Jəju ra sie kɪn me ɓe bo tɪ kɪ tae ba.

Ta lə ngon lə Jayrusi kɪ dəne kɪ ta lə dəne kɪ nje moy

məsi

(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Loki Jəju təl re, kosi dəji uwəi-e ki rəde maji, tadə pəti isi nginəi tae. ⁴¹ Ningə yə dɪngəm kare ki təe nə Jayrusi, ki e nje kun də kəy kaw-naa lə *Jipi je j nɔɔ re. Re osi nja Jəju ti, nɔ dəe ti kadi re aw ɓe ləne. ⁴² Kadi aw ɓe ləne mbata ngone ki dāne ki e kare ba, ɓale e dɔgi gide joo to ta koy ti. Loki Jəju isi aw, kosi dije mborəi-e ki yo je ki ne je, lo kər kəɔ goto. ⁴³ Dan kosi dije ti kin, dāne kare ki moy məsi ade kɔ ɓal dɔgi gide joo e nɔɔ. Dāne kin tuji ne kingə ləne kə pəti ji njé ra dije moy ti, nə dəw ki kadi ade rə nga goto. ⁴⁴ Dāne re ɓasi rə Jəju ti, ki rəbi ki gide ti, ɔdi ta kibi lə Jəju par ə, ta naa ti nɔɔ, məsi gangi rəe ti. ⁴⁵ Loe ti nɔɔ Jəju dəji ə nə: «Nə ə ɔdi-m ə?» Ningə dije pəti naji-e ti əi nə n-ɔdi-e al. NGa ə Piyər əl-e ə nə: «Bəɓe, e dije ki rəsi gidi, mborəi-ni ki yo je ki ne je kin ə ɔdi-ni.» ⁴⁶ Nə Jəju ə nə: «Dəw madi ɔdi-m, m-gər kadi tɔgi tɛɛ rəm ti.» ⁴⁷ Loki dāne oo kadi ne ki n-ra kin Jəju gər ɓa, dadi par par, osi nja Jəju ti. Ningə ər go ne ki ra ə adi n-ɔdi-n Jəju kin ta kəm dije ti pəti. Taa, ər-de go kingə ki ingə rə nga ta ji naa ti nɔɔ par kin tə. ⁴⁸ Ə Jəju əl-e ə nə: «NGonm, kadi-me ləi aji. Aw ki lapiya.»

⁴⁹ Loki Jəju a əl ta ba ɓəy ningə, dəw kare j ɓe lə nje kun də kəy kaw-naa lə Jipi je re. Re əl Jayrusi ə nə: «NGoni oy, itapi Nje ndo dije al ngata.» ⁵⁰ Nə Jəju ki oo də ta kin əl Jayrusi ə nə: «Adi rai ɓal al, adi mei par, ə a aji.» ⁵¹ Loki rai tɛɛi me kəy ti, Jəju iyə ta rəbi adi dəw ur kəy go ngon ti al. Adi Piyər nim, Ja nim, Jaki nim, baw ngon əi ki kɔ ngon nim tə par ə uri sie kəy go ngon ti. ⁵² Dije pəti nɔi je, ndingəi rəde je mbata ti lə ngon, nə Jəju əl-de ə nə: «Inɔi al, ngon

oy al, nə to bi kare.» ⁵³ Ba ibəi Jəju kogii, mbata gəri kadi ngon oy. ⁵⁴ Nə Jəju uwə ji ngon, 6a əl-e ta ki ndune ki boy ə nə: «NGonm, j taa.» ⁵⁵ Lo kin ti, ngon tasi ndəl, adi j taa ta ji naa ti nqo. Ba Jəju dəji-de kadi adi-e ne uso. ⁵⁶ Ne kin ra bəl njé koje je ngay. Nə Jəju adi-de ndune kadi əli tae dəw madi al.

9

Jəju ilə njé ndo je ləne ki dɔgi gide e joo
(Mt 10.1-9, 11-14; Mk 6.6-13)

¹ Jəju 6ar njé ndo je ki dɔgi gide joo, adi-de tɔgi, ki kɔbe dɔ ndil je ti ki majal pəti, taa kadi ajii njé moy je tɔ. ² Jəju ilə-de kadi iləi mbɛ Poy Ta ki Maji ki ɔji dɔ kɔbe lə Luwə, taa kadi adi rɔ ngə dije tɔ. ³ Ningə əl-de ə nə: «Uni ne madi mbata dɔ rəbi al nim, uni kagi tasi al nim, uni bəl al nim, uni mapa al nim, uni la al nim, taa kadi awi ki kibi rəsi joo al nim tɔ. ⁴ Ə me kəy ki ra ki uri ti 6a, a isi titi nqo biti kadi awii. ⁵ A kin ə re, me 6e ti, dije mbati kuwəi səsi ki rɔde ti 6a, loki isi tɛji me 6e ti kin ki taga ə, indəi bu ki njasi ti kɔ*, mba kadi to tə ne ndəji ndude.» ⁶ *NJé ndo je iləi dɔde awi ki 6e 6e, iləi mbɛ Poy Ta ki Maji, taa ajii njé moy je ki lo lo tɔ.

Ta ndəji Erodɔ dɔ Jəju ti
(Mt 14.1-2; Mk 6.14-16)

⁷ Loki *Erodɔ ki e nje kɔbe dɔnangi ti ki Galile, oo poy ne je ki isi rai ne kin 6a, ta ndəje dɔ Jəju ti, tadɔ dije madi əli əi nə: «E Jə Batisi ə j taa dan njé koy je ti.» ⁸ NJé ki nungɔ əli əi nə: «E Eli ki nje kəl ta ki ta Luwə ti ə tɛ.» NJé je ki nɔ je bəy əli əi nə: «E njé kəl

* **9:5** Ta lə kində bu ki nja ti kɔ 6a, igoi Mt 10.14 ki ta ki dɔ ti ki e gin ti nangi.

ta je ki ta Luwə ti ki kəte je kin ə ki kare j dan njé koy je ti.» ⁹ Lo kin ti Erodi əl ə nə: «Ja, e mi wa ə ndə ki madi gangi dəe, nga e na bəy ə m-isi m-o ta je ki be kin dəe ti wa ka m-gər al.» Ba sangi kadi n-oo Jəju.

Jəju adi ne kuso dingəm je dibɪ mi usoi
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jə 6.1-15)

¹⁰ Loki njé kaw kilə je təli nɔɔ rəi ɓa, ɔri Jəju poy ne je ki rai adi-e oo. Ə Jəju ɔr-də, aw səde kadi ɓe bo ti ki ɓari-e Bətişayda. ¹¹ Nə kosi je gəri gode, adi awi gode ti. Jəju uwə-de ki rəne ti, əl-de ta ki də kɔɓe ti lə Luwə, taa aji njé je ki sangi rə nga tə. ¹² Nɪngə loki kadi aw tə ur, njé ndo je ki dəgi gide e joo, rəi rə Jəju ti əli-e əi nə: «təuwə kosi dije kam adi awi ki ngan ɓe je ti, ki lo ndər je ti, sangi lo to je ki ne kuso je, tadə lo ki j-ai ti ne kin, e lo ki dije gotoi ti.» ¹³ Nə Jəju əl-de ə nə: «Səi je wa adi-de ne usoi.» Ə njé ndo je əli əi nə: «J-aw ki mapa mi ə kanji joo wa be tə par, adi re e be al wa nɪngə kadi je wa j-aw ji ndogi mapa mbata ti lə kosi dije kin pəti wa ta.» ¹⁴ Dingəm je asi dibɪ mi loe ti nɔɔ. Nə Jəju əl njé ndo je ə nə: «Adi-de isi nangi, uwəi-naa asi kuti mi, kuti mi be.» ¹⁵ *NJé ndo je rai təkɪ Jəju əl-n-de, adi adi-de isi nangi pəti. ¹⁶ Ə Jəju ɔy mapa ki mi ki kanji ki joo ka kin, ɓa un kəmne ki taa, əl ta ki Luwə mba kadi njangi də ne kuso kin. Go ti, Jəju uwə mapa je ka kin gangi naa ti, ə təl-n adi njé ndo je kadi ləbi kosi dije. ¹⁷ Dije pəti usoi ne ndani maji. Nɪngə, njé ndo je ɔyi gindi mapa je ki nay, kare dəgi gide e joo ɓəy.

Piyər gər kadi Jəju e Kirisi ki Luwə mbəte
(Mt 16.13-20; Mk 8.27-30; Jə 6.67-71)

¹⁸ NDə kare Jəju isi əl ta ki Luwə gidi lo ti gogi, njé ndo je lie əi sie naa ti, ə Jəju dəji-de ə nə: «Kosi je isi

əli ta ki dəm ti təkɪ mi n̄ə ə?» ¹⁹ Ə iləi-e ti əi n̄ə: «Dije madi əli əi n̄ə i J̄a Batisi, njé ki nungɪ əi n̄ə i nje kəl ta ki ta Luwə ti Eli; njé ki rangɪ bəy əi n̄ə e njé kəl ta ki ta Luwə ti ki kəte je kin ə e ki kare dande ti ə i dan njé koy je ti.» ²⁰ N̄ingə J̄əju əl-de ə n̄ə: «NGa səi wa ki dəsi, əli əi n̄ə mi n̄ə ə?» Ba Piyər ile ti ə n̄ə: «I Kirisi ki Luwə mbəte.» ²¹ J̄əju ndəji njé ndo je ki tɔgine ngay kadi əli ta kin dəw madi al.

*J̄əju əl ta koyne ki kine lo koy ti
(Mt 16.24-28; Mk 8.34-9.1)*

²² J̄əju ilə dɔ ta ti kin ə n̄ə: «Sobi kadi mi *NGon dəw m-a m-ingə kɔ ngay. *NGatɔgi je lə *J̄ipi je, ki ki bo je lə njé kijə n̄ə məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je a mbati-mi. Dije a tɔli-mi, n̄ə ndɔ ki kɔ mitə lə ndɔ koym ɓa, m-a m-tee lo koy ti.» ²³ Go ti, J̄əju əl dije pəti ə n̄ə: «Re dəw madi ndigi njiyə gom ti n̄ingə, kadi oo rone tə n̄ə madi al, kadi ndɔ je kare kare pəti, e wa un kagi-dəsi koy ləne, ə re un gom. ²⁴ Təkɪ rɔjeti, dəw ki ge kaji rone ne wa dɔnangɪ ti ne a t̄i ta rone. Nə dəw ki t̄i ta rone ki mbata ləm, a aji rone tɔ. ²⁵ Kin ə re dəw ingə n̄ə maji je ki dɔnangɪ ti ne pəti tigə, nə kadi e wa t̄i ta rone, ə se tuji rone ə, maje to ra be ə? ²⁶ Təkɪ rɔjeti, re rɔ dəw madi sɔl-e ki mbata ləm, ə se ki mbata ta ləm n̄ingə, mi NGon dəw ka, m-a m-ra rɔsɔl dɔe ti tɔ, ndɔe ti ki m-a m-re-n me kəsi-gon ti ləm, ki me kəsi-gon ti lə Bawm, ki me kəsi-gon ti lə malayka je ki ayi njay.» ²⁷ Təkɪ rɔjeti, adi m-əl səsi: dije madi dansi ti ne a oyi al bəy ə, a oi kɔbe lə Luwə ki kəmde.

*J̄əju mbəl rone
(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)*

28 NDɔ jijoo go ta je ti kin ningə, Jəju ər Piyər nim, Jə nim, taa Jaki nim tɔ, ə al aw səde dɔ mbal ti kadi n-əli ta ki Luwə. 29 Loki Jəju isi əl ta ki Luwə ningə, ta kəme mbəl, taa kibɪ lie təl nda bal bal tɔ. 30 Ningə loe ti nɔɔ, dɪngəm je joo a əli sie ta. Dɪngəm je ka kin e *Moji əi ki Eli. 31 Teei me tɔ ɓa ti, a əli sie ta ɔji dɔ kaw ki a aw Jorijaləm ti kadi oy, tɔl-n ta kilə ləne. 32 Piyər əi ki madine je, ɓi tɔl-de maki. Ə loki ə nə n-ndəli ningə, ooi kunji Jəju ki dɪngəm je ki joo ki ai sie. 33 Loki dɪngəm je ka kin iyəi Jəju ə isi awi ɓa, Piyər əl Jəju ə nə: «Babe, kin ə j-isi lo kin ti ne be par ə maji ngay. J-a ra kəy-lo mitə: kare e yaɪ, kare e ya Moji, ə ki kare e ya Eli tɔ.» Piyər gər me ta ki isi əl kin al. 34 Ə loki a əl ta tə kəl ba ɓəy ningə, kil ndi j re səbi dɔde liti. Loki kil ndi isi səbi dɔde kin, ɓəl təl njé ndo je. 35 Lo kin ti, ndu ta madi tee me kil ndi ti ə nə: «E kam e NGonm, e ə e dəw ki m-kəte, ə oi ta lie.» 36 Go ndu ta ti kin, Jəju təl nay ki karne ba, dəw oo dəw madi ki rangi kade ti al. *NJé ndo je ngəmi tade, ta kare ka əli dəw madi ndəe ti nɔɔ dɔ ne je ti ki ooi kin, al.

*Jəju aji ngon ki ndil ki majal ra-e
(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)*

37 Lo ti go ti, Jəju əi ki njé ndo je ləne ki mitə ii dɔ mbal ti isi rəi ki nangi ɓa, kosi dije ngay tiləi kəme. 38 Ningə dan kosi dije ti ka kin, dɪngəm kare un ndune ki taa ə nə: «NJe ndo dije, m-nɔ ki dɔi ti kadi igɔ ngonm kin adi-m, tado e ki karne ba jim ti. 39 Dɔkagilo je madi ɓa, ndil ki majal a uwə, ra-e adi ur kəl, ə yake ki tɔgine, adi kulum tae ibə jugi jugi. A ade kɔ ratata, tə ne ki a iye al be ɓəy taa təl iye. 40 Be ə, m-dəji njé ndo je ləi kadi tuwəi ndil ki

majal kin dæ ti kɔ, nə asi kadi tuwæi-e al.» ⁴¹ Lo kin ti, Jəju un ta əl ə nə: «Səi dije ki dəkagilo ti ki bone ki səi njé me ngə je, səi njé ra ne ki majal, kadi tə m-isi səsi dəkagilo ban bəy taa ə? Kadi m-a m-ɔsi ginsi dəkagilo ban bəy taa ə? Ire ki ngoni rəm ti ne.» ⁴² Lok i ngon isi re bəsi ki rɔ Jəju ti ningə, ndil ki majal ka kin un-e, ɔte nangi, yəke ki tɔgine, nə Jəju ndangi ndil ki majal ade tɛɛ rɔ ngon ti, adi ngon ingə rɔ nga, ba təl sie adi bawe. ⁴³ Lo kin ti, dije pəti, ta ndəji-de dɔ tɔgi Luwə ti ki əti bəl kin.

Jəju təl əl bəy kadi n-a n-oy
(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

Lok i ne je pəti ki Jəju ra, əti dije pəti bəl, Jəju əl njé ndo je ləne ə nə: ⁴⁴ «Oi ta ki m-aw tə m-əl səsi kin maji: A iləi-mi *NGon dəw ji dije ti.» ⁴⁵ Nə njé ndo je gəri me ta kin al. Ta kin to ki ndəme ba mba kadi gəri me al. Ningə bəli kadi dəji ta Jəju dɔ ti tɔ.

Jəju un ta lə ngan je ki du ndo-n ne njé ndo je ləne
(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

⁴⁶ *NJé ndo je iləi ngirə naji-naa ta ti kadi n-gəri se nə dande ti ə e ki bo wa? ⁴⁷ Jəju gər ta ki mede ti, adi un ngon ki du, ur-e ade a gədine ti, ⁴⁸ ningə əl-de ə nə: «Re dəw madi uwə ngon kin ki rone ti me tɔm ti ə, e mi wa ə dəwe kin uwə-m ki rone ti. Ningə, dəw ki uwə-m ki rone ti, e nje kilə-m ə uwe ki rone ti.» Təki rɔjeti, dəw ki e ə e ki du ngay dansi ti, e dəwe kin ə e ki bo dansi ti.

Dəw ki e nje kɔsi-m ta al e dəw ləm
(Mk 9.38-41)

⁴⁹ Jə un ta əl Jəju ə nə: «Nje ndo dije, j-o dəw madi ki a tuwə ndil je ki majal me tɔi ti, ə ji ndigi kadi j-ɔge dɔ ra ne kin, tadɔ e njiyə səje goi ti al.» ⁵⁰ Nə Jəju ile

ti ə nə: «Ɖgi-e dɔ al, tado dɔw ki əsi səsi ta al, e dɔw ləsi.»

NGon be kare ki Samari ti mbati kuwə Jəju ki rəne ti

⁵¹ Loki dɔkagilo nay basi kadi a uni Jəju awi sie dɔrɔ ti, Jəju ilə ndune kadi gar n-aw Jorijaləm ti. ⁵² Be ə, ilə njé kaw kilə je nɔne ti kəte. *NJé kaw kilə je awi, uri me ngon be ti ki *Samari mba kadi indai dɔ re lə Jəju naa ti kəte. ⁵³ Nə dije ki ngon be ti ka kin mbati kuwə Jəju ki rɔde ti tado isi aw ki Jorijaləm. ⁵⁴ Loki njé ndo je lie, Jaki əi ki Jə ooi ta kin ɔa, əli Jəju ə nə: «Babe, indigi kadi ji dɔji por j-adi j dɔrɔ ti, osi dɔde ti, ro-de kɔ a?» ⁵⁵ Ə Jəju təl kəmne, kəl səde. ⁵⁶ Ba uni rəbi, awi ngon be ti ki rangi.

*Kun go Jəju
(Mt 8.19-22)*

⁵⁷ Loki əi dɔ rəbi ti, dɔw madi əl Jəju ə nə: «M-a m-un goi lo je pəti ki a aw ti.» ⁵⁸ Ə Jəju əl-e ə nə: «NJə je ai ki be tode, ə yəl je ai ki kəyde tɔ, nə *mi NGon dɔw m-aw ki lo ki kadi m-ilə dɔm ti al.»

⁵⁹ Go ti, Jəju əl dɔw ki rangi ə nə: «Un gom.» Ningə dɔw ka kin əl-e ə nə: «Babe, adi-m ta rəbi adi m-aw m-dibi bawm bəy taa.» ⁶⁰ Nə Jəju əl-e ə nə: «Iyɔ njé koy je adi dibi njé koy je ləde, nə j aw ilə mbɛ kɔbe lə Luwə.» ⁶¹ E ki rangi bəy əl ə nə: «Babe, m-a m-un goi, nə m-dɔji kadi adi-m ta rəbi adi m-aw m-əl ta ki kadi j-iyɔ-n-naa ki njé ki me kəy ti ləm bəy taa.» ⁶² Ə Jəju əl-e ə nə: «Dɔw ki uwə dɔ kɔsi mangi, ə təl ilə rəti gogi ɔa, dəwe kin kɔbe lə Luwə e ki ta tɔe al.»

10

Jəju ilə njé ndo je kuti siri gide joo

(Mt 9.37-38; 10.7-16; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5)

¹ Go ne je ti kin, Jəju mbəti njé ndo je ki rangi kuti siri gide joo, ɓa ilə-de joo joo ki ɓe bo je ki lo je ki dangi dangi ki ɔji kadi re e wa a aw ti. ² Ningə əl-de ə nə: «Ko ki asi kijə, dile e ngay, nə njé kijə je əi ngay al. Ə əli ta ki Ba nje ko, adi ilə ki njé ra ko je me ko ti lie. ³ Ningə ki ɓasine kin, osi dɔ rəbi ti awi! M-ilə səsi tə ngan bati je dan jagim je ti. ⁴ Uni la al nim, uni ɓəl al nim, uni sa njasi al nim tɔ. Taa ai rəbə ta lapiya ki ra ti al nim tɔ. ⁵ Kin ə awi kadi uri me kəy ti madi ɓa, ne ki dəsəy, əli əi nə: “Lapiya ki dɔ me kəy ti kin.” ⁶ Ningə kin ə re dəw ki nje ndigi lapiya isi me kəye ti kin nɔɔ ɓa, lapiya ləsi a aw ki dɔe ti. A re dəw goto ɓa, lapiya ləsi a təl ki rəsi ti tɔ. ⁷ Isi me kəy ti ki uwə səsi ki rone ti kin nɔɔ, ne kuso ki adi səsi ə usoi, man ki adi səsi ə ayi-naa. Tado sɓbi kadi nje ra kilə ingə ne kigə go ji ləne, ji dije ti ki ra kilə dande ti. Ifii kəy joo al. ⁸ Kin ə re uri me ɓe ti, ə ɓe uwə səsi ki rone ti ɓa, ne ki adi səsi ə usoi par. ⁹ Re dije ki moy ra-de əi me ɓe ti kin nɔɔ ə, aji-de. Ba əli dije ki me ɓee ti əi nə: “Kɔɓe lə Luwə e ɓasi ki rəsi ti.” ¹⁰ A re uri me ɓe ti, ə dije ki me ɓee ti kin uwəi səsi ki rɔde ti al ɓa, iteɛi ki taga ta mbalo ti, ə əli əi nə: ¹¹ “Bu ki me ɓe ti ləsi ki nay gin sa njaje ti ka, j-ində kɔ gogi j-adi səsi. Ningə kadi igəri təki kɔɓe lə Luwə e ɓasi.” ¹² Ə adi m-əl səsi m-adi igəri təki ndɔ gangi ta ti ə, ta ki gangi ki dɔ ɓee ti kin a itə yə Sodom ɓəy✧.

¹³ «Kəm-to-ndoo e ləsi, səi dije ki Koraje! Kəm-to-ndoo e ləsi səi dije ki Bətisayda! Ne kɔji je ki əti ɓəl,

✧ **10:12** Kilə ngirə ne je 19.24-28

ki Luwə ɔ̃ji dansi ti kin, re ne je kin rai ne me be bo Tir ti ki be bo Sidɔ̃ ti be ə, re dije ki me ti a iyəi rəbi ne rade je ki majal mari nu. Re a iyəi rəbi ne rade je ki majal kə, ki go rəbi kilə kibi kuwə ndoo rɔ̃ ti, kisi-n bu por ti. ¹⁴ E be ə, kadi igəri təki, dəkagilo gangi ta ti ə, ta ki gangi ki dɔ̃ Tir ti ki Sidɔ̃, yasi a ngə ite. ¹⁵ NGa ningə̃ j̃ Kapərnayim, o kadi a un dɔ̃i taa biti kadi ɔ̃di rə, nə Luwə a təl səi biti kaw səi koo☆.»

¹⁶ Jəju təl əl njé ndo je ləne bəy ə nə: «Dəw ki oo ta ləsi, e mi ə dəwe kin oo ta ləm. Ə dəw ki ɔ̃si səsi ngərəngi ba, e mi ə dəwe kin ɔ̃si-m ngərəngi. Ningə̃ dəw ki ɔ̃si-m ngərəngi ba, e nje kilə-m tə ə ɔ̃se ngərəngi.»

Təl njé ndo je ki kuti siri gide joo

¹⁷ *NJé ndo je ki kuti siri gide joo ki Jəju ilə-de, təli lo kilə ti ki rənəl, ningə̃ əli Jəju əi nə: «Babe, ndil je ki majal ka, lo ki ji ba tɔ̃i ba, iləi dɔ̃de gin tɔ̃gije ti.»

¹⁸ Jəju əl-de ə nə: «M-o *Satə̃ j̃ dərə̃ ti ɔ̃si ki dɔ̃nangi ti tə təl ndi be. ¹⁹ Ningə̃ m-adi səsi tɔ̃gi kadi injiyəi dɔ̃ li je ti, dɔ̃ ni je ti, ki dɔ̃ tɔ̃gi je ti pəti ki nje bə aw-n. Ne madi kare ki kadi a ra səsi majal goto. ²⁰ NGa ningə̃ kadi irai rənəl mbata kilə ki ndil je ki majal iləi dɔ̃de gin tɔ̃gisi ti kin al, nə kadi irai rənəl mbata tɔ̃si ki e ki ndangi me dərə̃ ti taa.»

Rənəl lə Jəju

(Mt 11.25-27)

²¹ Dəkagiloe ti noo, NDil Luwə ra adi rənəl rosi me Jəju, ə Jəju əl ə nə: «Bai, ki j̃ Ba dərə̃ ki dɔ̃nangi, m-ilə tɔ̃ji dɔ̃i ti, təki ibɔ̃yɔ̃ ne je kin njé tər je, ki njé ne gər je, ə itẽẽ ki dəe adi ngan je ki du gəri. Oyo, Bai, e ndigi lai kadi ne kin ra ne be.» ²² Ba, Jəju əl dije ki

☆ **10:15** Ejay 14.13-15

ai nōō ə nə: «Bai, adi-m ne je pəti, ningə dəw kare ki gər-m, mi NGon, goto, e Bai ki karne ba par, taa dəw kare ki gər Bai ka goto tə, e mi NGon ki karm ba par, ningə e dije ki mi wa ə m-ndigi kadi m-adi gəri-mi par tə.» ²³ Go ti, Jəju təl kəmne ki də njé ndo je ti əl-de ki karde ba ə nə: «Səi njé maji-kur mbata ne ki kəmsi oo kɪn! ²⁴ *NJé kəl ta je ki ta Luwə ti ngay ki ngar je ngay ndigi kadi kəmde oo ne ki səi je, kəmsi oo kɪn, nə asi koo al, ndigi kadi mbide oo də ta ki səi je, mbisi oo kɪn, nə asi koo al tə.»

Kuji ta də dəw ki Samari ti ki nje me-maji

²⁵ Nje ndo ndu-kun kare əsi nangi j̄ taa, ningə dəji ta kare Jəju tə ta kuwə-naa ki ta ə nə: «Nje ndo dije, e ri ə səbi kadi m-ra kadi tə m-ingə-n kaji ki biti ki nō ti ə?» ²⁶ Ə Jəju əl-e ə nə: «E ta ri ə ndangi me ndu-kun ti? Ə go gər-e ləi e ban?» ²⁷ Ba nje ndo ndu-kun ka kɪn ilə Jəju ti ə nə: «A indigi Bəbe Luwə ləi ki ngamei ba pəti, ki ndili ba pəti, ki təgi ba pəti, ki mər ta ləi ba pəti. Ningə a ndigi dəw madi tə darəi j̄ wa be tə*.» ²⁸ Ə Jəju əl-e ə nə: «Ta ki m-dəji, ilə-m ti maji ki dum. Ə ira be, ba a ingə kaji.» ²⁹ Nje ndo ndu-kun sangi kadi n-təji təkɪ ne dəw ki dana, adi təl dəji Jəju ə nə: «Nə ə e dəw madim ə?» ³⁰ Ə Jəju əl-e ə nə: «Dingəm kare j̄ Jorijaləm isi aw Jəriko, ba osi ji kaya je ti ki njé gangi rəbi, adi taai ne je lie pəti jie ti, tɪndəi-e adi to ta koy ti, ningə iyəi-e ə ətɪ awi. ³¹ Go ti ba, nje kijə ne məsi kadi-kare j̄ nōō re tēē dəe ti, nə loki oo-e, gangi say aw lo ləne. ³² Go ti, dəw ki gɪn koji ti lə *Ləbi kare j̄ nōō re tə, nə loki oo dingəm ka kɪn ba, gangi say aw lo ləne. ³³ Go ti ningə, dəw ki *Samari ti kare ki isi aw mba j̄ nōō re tēē də dingəm ti ka kɪn.

✧ **10:27** Dətərənəm 6.5; Ləbətiki 19.18

Loki oo-e, oo kəm-to-ndoo lie ki rəjeti. ³⁴ Be ə, re rəe ti, ur yibi kasi nju ta do ti, dəə-n, ningə un-e inde də koro ti ləne, aw sie lo to mba je ti, ində kəmne goe ti. ³⁵ Lo ti go ti, dīngəm ki Samari ti ka kin ər la ki asi ra kilə ndə joo adi nje kində kəmne go kəy mba je ti, ningə əl-e də ti ə nə: «Ində kəmi goe ti maji, a re ne ki ində-n kəmi goe ti, al də e ki madi kin ba, ndə talm ə, mi wa m-a m-igə-i.» ³⁶ Ningə Jəju dəje ta də ti ə nə: «Dan dije ti ki mitə kin, e ki ra ə e madi dīngəm ki kaya je ki njé gangi rəbi gangi-e kin ə?» ³⁷ Ba, nje ndo ndu-kun ə nə: «E e ki oo kəm-to-ndoo lie kin.» NGa ə Jəju əl-e ə nə: «Re e be ningə, j ka kadi aw, ə ira be tə.»

Jəju aw be la Marti ai ki Mari

³⁸ Jəju ai ki njé ndo je ləne j də rəbi ti rəi tēēi ngon be ti kare be ningə, dəne madi ki təe nə Marti uwə Jəju rəne ti me kəy ti. ³⁹ Marti aw ki ngokone ki dəne ki təe nə Mari noo. Ə ngokoe ka kin re isi nangi nja Bəbe Jəju ti, isi oo də ta ki Jəju isi əl. ⁴⁰ Nə Marti a ta ngan kilə je ti ki njae ədi nangi al, aw yo je ki ne je. Ningə tēē pati, re əl Jəju ə nə: «Bəbe, ra ban ə ngokom Mari iyə-m adi m-a ta kilə je ti ki karm ba be ka usi al par ə? Əl-e adi re ra səm kilə je.» ⁴¹ Ə Bəbe əl Marti ə nə: «Marti, Marti, mei osi nangi al, adi aw ki yo je ki ne je mbata ne je ngay. ⁴² Nə ne ki soti e kare ba. Ningə Mari un ne ki maji itə ne je pəti. E ne ki dəw a taa jie ti al.»

11

*Jəju ndo njé ndo je ləne rəbi kəl ta ki Luwə
(Mt 6.9-13)*

¹ NDɔ kare Jəju isi əl ta ki Luwə lo madi ti. Loki əl ta ki Luwə gine gangi ningə, nje ndo lie kare əl-e ə nə: «Babe, indo-je kəl ta ki Luwə təkɪ Jə Batisi ndo-n njé ndo je ləne kin be tɔ.» ² Ə Jəju əl-de ə nə: «Loki isi əli ta ki Luwə ningə, kadi əli əi nə:

“Bawje,

Kadi dəw ki ra gər tɔi təkɪ j Luwə,

Kadi kɔbe ləi re.

³ Adi-je ne kusoje ki asi taje ki ndɔ je ndɔ je.

⁴ Iyə go majal je ləje kɔ, tadɔ je wa ka,

J-iyə go majal lə dije pətɪ ki rai səje majal kɔ tɔ.

Iyə-je adi j-osi me ne na ti al”.

⁵ Ba Jəju təl əl-de bəy ə nə: «Kin ə, dəw kare dansi ti je be, aw ki madine nɔɔ, ə j dan lo ti aw ində ta kəy dɔe ti ə nə: “Madim, itunə-m mapa mitə, ⁶ mbata madim kare j mba ti re tee dɔm ti, nə ne ki kadi m-ra-e-n mba goto.” ⁷ Ə re made ka kin to ki kəy nɔɔ ə nə: “Itapi-m al, ta kəy e ki kuti ngata, ningə je ki nganm je ji to nangɪ tɔ, ɓi lo kadi m-a m-j taa m-adi mapa goto.” ⁸ M-əl səsi kadi igəri, kin ə re j taa ade mapa kin mbata ke madi-naa ləde al ka, a j kadi ade ne je pətɪ ki ge, mbata ta kəy ki a ində ki naa ti naa ti kin. ⁹ Ningə mi, m-əl səsi: Idəji, ə a adi səsi, isangi ə a ingəi, indəi ta kəy ə a teei adi səsi. ¹⁰ Tadɔ dəw ki dəji ə a adi-e, dəw ki sangɪ ə a ingə, dəw ki ində ta kəy ə a teei adi-e tɔ. ¹¹ Baw ngon ki ra dansi ti ə ngone dəje kanji, ningə a un li yo taa ade ə? ¹² Ə se ngone dəje kaw, ningə a un ni yo taa ade ə? ¹³ A kin ə səi ki səi dije ki kilə rasi majal kin mindi ə igəri rəbɪ kadi ne ki maji ngansi je ningə, ra ban be ə, Bawje ki isi dɔrɔ ti taa kin taa, a adi NDilne dije ki dəji-e al ə?»

Jəju ai ki ndil je ki majal
(Mt 12.22-30; Mk 3.22-27)

¹⁴ NDɔ kare Jəju tuwə ndil ki majal dɔ dɪngəm kare ti ki ndil ka kin ra-e adi əl ta al. Loki ndil ki majal tɛɛ ɓa, dɪngəm ki kəte əl ta al ka kin, təl əl ta, adi əti kosi dije ɓəl ngay. ¹⁵ Nɪngə dije madi əli əi nə: «E ki tɔgi lə Bəlɟəbul ki e ngar lə ndil je ki majal, ə isi tuwə-n ndil je ki majal.» ¹⁶ Ə njé ki nungi, kadi nai-e-n ɓa, dəji-e kadi ra ne kɔji madi kare ki j dərɔ ti adi-de n-ooi. ¹⁷ Nə Jəju gər mər ta ləde ɓəti, adi əl-de ə nə: «Kin ə, dije ki me beko ti ki kare ba, təli dɔ-naa ti rɔi-naa ə, ɓe kɔe kin a tuji, nɪngə kəy je a budi dɔ-naa ti mur mur tɔ. ¹⁸ Kin ə re *Satə ə wa adi dije lie təli dɔ-naa ti rɔi-naa ə, lo kadi kɔbe lie a aw ki kəte goto. M-əl be mbata əli əi nə e ki tɔgi lə Bəlɟəbul ki e ngar lə ndil je ki majal ə m-isi m-tuwə-n ndil je ki majal. ¹⁹ Kin ə re e ki tɔgi lə Bəlɟəbul ə m-tuwə-n ndil je ki majal ə, dije ki gosi ti tuwəi-de ki tɔgi lə nɔ ə? Dije ki gosi ti wa a tɔji kadi ta ləsi e ta ki go ti al. ²⁰ A re e ki tɔgi lə Luwə ə m-isi m-tuwə-n ndil je ki majal tɔ nɪngə, tɔji kadi kɔbe lə Luwə re tɛɛ rɔsi ti ngata. ²¹ Kin ə dəw ki tɔge e ngay, ki aw ki ne rɔ je, ngəm ta kəy ləne ə, ne kare ki a ɔdi kadi ne kingə lie goto. ²² A re dəw madi ki tɔge ite re ur goe ti ə təte rɔ ə, a ɔy ne rɔ je lie ki ində mene dɔ ti kin pəti, taa a sane ne kingə je lie tɔ. ²³ Nɪngə kadi igəri, dəw ki e səm al, e nje kɔsi-m ta, taa dəw ki kaw səm ne ki naa ti al, e nje tində ti tɔ.»

Loki ndil ki majal təl re me dəw ti gogi
(Mt 12.43-45)

²⁴ «Loki ndil ki majal tɛɛ me dəw ti, aw ilə ki dilə lo ki tuti mba kadi n-ɪngə lo kisi ki rangi kadi n-ɔr kəɛ

ti, nə ingə al ɓa, əl ə nə: “M-a m-təl kadi m-aw lo kisi-m ti ki kəte m-isi ti ə m-teɛ ka kin gogi.” ²⁵ Loki təl aw gogi ningə, ingə me lo ka kin, utəi, rai adi maji. ²⁶ NGa ə, təl aw, ɔy ndil je ki majal itəi-e e wa ɓəy siri, ɓa rəi uri me dəw ti ka kin isi. Lo kin ti, ji kisi dəw kin ki dəe taa a majal ngay itə e ki kəte ɓəy.»

Maji ki rəjeti

²⁷ Loki Jəju a əl ta kin ba ningə, dəne kare ilə ndune dan kosi je ti ə nə: «Maji-kur e də dəne ti ki nje koji ki nje kadi mba.» ²⁸ Nə Jəju ile ti ə nə: «Maji-kur ɓa e də dije ti ki njé koo ndu Luwə ə təl rəde go ti kin yo taa.»

Dije daji ne koji (Mt 12.38-42)

²⁹ Dije uwəi naa muki muki gidi Jəju ti, adi Jəju əl-de ə nə: «Dije ki dəkagilo ti ki ɓone kin əi dije ki maji al. Dəji kadi tə n-ooi ne koji madi, nə ne koji madi ki rangi ki kadi dəw a ra ore-n də ne koji lə Jonasi, goto ngata. ³⁰ MBata, təkɪ Jonasi e-n ne koji mbata ti lə dije ki Ninibi ti ka kin ə[☆], mi NGon dəw m-a mi-n ne koji mbata lə dije ki ɓone tə. ³¹ NDə gangi ta ti ə, ngar ki dəne ki j gin ɓe ti, a j taa ta kəm dije ti ki dəkagilo ti ki ɓone kin kadi a ilə ta dəde ti. MBata, j soy dənangi ti nu ə ndə ki re kadi oo gosi ta lə Salomə[☆]. NGa ningə, ki ɓasine kin, dəw ki itə Salomə say e ne. ³² NDə gangi ta ti ə, dije ki Ninibi ti a j taa ta kəm dije ti ki dəkagilo ti ki ɓone kin kadi a iləi ta dəde ti. MBata, loki Jonasi ilə mbə Poy Ta ki Maji, dije ki Ninibi ti iyəi rəbi ne rade je ki majal

☆ **11:30** Jonasi 3.3-5 ☆ **11:31** 1 NGar je 10.1-10

kɔ☆. NGA ningə, ki basine kin, dəw ki itə Jonasi say e ne.

Njɔyə me kunjɔ ti

(Mt 5.15; Mk 4.21; Lk 8.16)

³³ «Dəw a ində por lambi ti kadi ɔɔyɔ ə se dəbi ngo dɔ ti al, nə a ində dɔ ne ti taa, kadi dije uri kəy ɓa, ooi lo ki kunjɔ. ³⁴ Kəm dəw ə e lambi lə darəe, re kəmi oo lo maji ɓa, darɔi ba pəti e me kunjɔ ti tɔ. A kin ə re kəmi oo lo maji al ningə, darɔi e me til ti tɔ. ³⁵ Ə ində manji rɔi adi kunjɔ ki aw-n rɔi ti təl til al. ³⁶ Kin ə re darɔi pəti e me kunjɔ ti ki kanji kadi ngon til ndəti kade ɓa, darɔi a unji njay njay təki lambi a unji-n dɔi ti kin be tɔ.»

Jəju gangi ta dɔ Parisi je ti ki njé ndo ndu-kun je ti
(Mt 23.4-36)

³⁷ Lokɔ Jəju əl ta oy ningə, Parisi kare ɓar-e kadi aw uso ne ɓe ləne. Be ə, Jəju aw isi sie ta ne kuso ti. ³⁸ Lo kin ti, ta ndɔji Parisi ka kin ngay kadi Jəju togi jine kəte nɔ ne kuso ti al. ³⁹ Nə Jəju əl-e ə nə: «Səi *Parisi je, ki ne kin, isi itogi gidi ka man, ki gidi ka kuso ne adi ay, nə ngur ɓogi, ki me ndul rosi mesi. ⁴⁰ Səi dije ki mbə, Luwə ra gidi ne, ə ra me ne tɔ. ⁴¹ Maji kadi adi njé ndoo je ne ki e me ka ti, ə ne je pəti a ayi njay ki rəsi ti.

⁴² «Kəm-to-ndoo e ləsi səi Parisi je. Ori ne kare dan ki dɔgi ti, me mbi kam je ti ki əti maji, ki me mbi kam je ti ki dangi dangi ki mba ndir tay, adi Luwə☆, ningə indəi njasi dɔ ne ra ki dana ti ki dɔ ndigi-naa ti lə Luwə. Ki rɔjetɔ, e kin ə e ne je ki sɔbi kadi re a indəi

☆ **11:32** Jonasi 3.5, 8, 10 ☆ **11:42** Ləbətiki 27.30; Dətərənom 14.22

kāmsi go ti irai, ki kanji kār kām ndāge je. ⁴³ Kām-to-ndoo e lāsi, sēi Parīsi je, mbata igei lo kisi ki kate nō dije ti gin kāy kaw-naa je ti, taa igei kadi dije rai sēsi lapīya lo kingā-naa je ti lā kosi je tō. ⁴⁴ Kām-to-ndoo e lāsi sēi, mbata itoi tō dō badi je ki nē ki tōji kadi dāw gār-n-de goto, adi dije njiyāi dāde ti ki nōō be par kin be.»

⁴⁵ Lo kin ti, nje ndo ndu-kun kare əl Jəju ə nā: «Nje ndo dije, me ta ti lāi ki isi əl kin, e je tō ə isi itaji-je!»

⁴⁶ Ə Jəju ilā ti ə nā: «Oyo, kām-to-ndoo e lāsi, sēi njé ndo ndu-kun je tō, tadō indāi nē ki əy ngay dō dije ti, nā ngon jisi ki ndāy be ka uni taa, uwāi sāde nē ki kōy kin al. ⁴⁷ Kām-to-ndoo e lāsi! Indāi badi njé kəl ta ki ta Luwə ti ki e bawsi je wa ə tōli-de. ⁴⁸ Lo kin ti, isi tōji tēki indigi ki bawsi je dō kilā rade ti ki rai, mbata əi je əi njé təl njé kəl ta ki ta Luwə ti, ningə sēi je sēi njé kində badi-de tō. ⁴⁹ E mbata kin ə, Luwə əl ta me tər ti ə nā: “M-a m-ilā ki njé kəl ta je ki tam ti, ki njé kaw kilā je, m-adi-de, 6a a tōli-de je, a adi-de kō je.” ⁵⁰ E be mba kadi dājii dije ki dōkagilo ti ki bōne, māsī njé kəl ta je ki tam ti ki bōki kō lo kilā ngirə dārā ki dānangi ti nu bitī bōne. ⁵¹ Māsī ki ilā ngirə dō Abəl ti nu bitī tēē-n dō Jakari ti, ki ndō ki tōli-e dadan lo ti ki j dāngiri kadi-kare ti re kāy ti lā Luwə✧. Ki rōjeti, adi m-əl sēsi tēki dije ki dōkagilo ti ki bōne a ugāi kirə nē je ki ra nē kin. ⁵² Kām-to-ndoo e lāsi, sēi njé ndo ndu-kun je ki ta rābi nē gār e jisi ti, ə sēi wa uri me ti al nim, taa dije ki gei kadi tō n-uri me ti ka əgi-de nim tō.»

⁵³ Lokī Jəju tēē me kāy ti ka kin 6a, njé ndo ndu-kun je ki Parīsi je ilāi ngirə ra tōgi dō Jəju ti je, dāji-e

✧ 11:51 Kilā ngirə nē je 4.8; 2 Poy ta je 24.20-22

ta je ki dangi dangi. ⁵⁴ Sangi rabi me ta je ti kadi ta n-ingai ta ki go ti al tae ti ba n-uwai-e-n.

12

Kal ta ay njay taki Jaju e NGon daw (Mt 10.26-33, 19-20)

¹ Dakagiloe ti kin, dibi dije ki bay bay a kawinaa do Jaju ti, adi mbisai-naa ki yo je, ki ne je. Lo kin ti, Jaju al nje ndo je lane a na: «Ne ki do kate, maji kadi indai kam-kadi do rasi ti oji-n do am la *Parisi je, adi e kadi kam-naa lade. ² Ne ra ki gidi ngay ti ki gine a tee al goto, taa ne ki to lo bayo ti, ki daw a gar al ka goto to. ³ MBata, ta je pati ki ali lo ki ndul ti, dije a oi doe kada wangi, a ta je ki uwai tasi mbinaa ti taa ali kay koraki, dije a ilai mbee do kagi ti taa to.»

⁴ Sai ki sai madim je, m-al sasi kadi ibali dije ki a tali darasi par, a go ti asi ra ne ki rangi al, kin al. ⁵ M-a m-toji sasi daw ki sobi kadi ibali-e. Daw ki sobi kadi ibali-e e Luwa ki a tal darasi, ba tal a do ti noo kadi ila sasi me por ti la su bay kin. Taki rojeti, e a sobi kadi ibali-e. ⁶ Dije isi gati ki ngan yal je mi a gusi joo adi oi ne, na ki kare dande ti ki kadi me Luwa oy doe ti goto. ⁷ Ki ati bal ngay wa bay ki kadi igari, bi dasi wa kin ka Luwa tid a kare kare gar kore. Ibal ne madi al, sai je, Luwa oo ndasi itai ngan yal je ki ngay. ⁸ M-al sasi ta ki rojeti kadi igari taki, daw ki ra ki un ndune ta kam dije ti wangi taki n-e daw lam, mi *NGon daw m-a m-al ta wangi ta kam malayka je ti la Luwa taki e daw lam to. ⁹ Na daw ki naji ta ta kam dije ti taki n-gar-m al, mi NGon daw m-a m-naji ta ta kam malayka je ti taki m-gar-e al to. ¹⁰ Daw ki al ta ki majal asi-n tam mi NGon daw a, Luwa a iyə

go majal je lie kɔ, nɛ dɔw ki əl ta ki mal əsi-n ta NDil Luwə, Luwə a iyə go majal lie kɔ al ratata. ¹¹ Loki a uwəi səsi kadi awi səsi lo kaw-naa je ti lə *Jipi je kadi gangi ta dɔsi ti, a awi səsi nɔ ngar je ti, ki nɔ njé kɔbe je ti, onosi kadi mesi bəl kə nə se a asi kadi inaji ta dɔsi ti wa, se ta ri ə a əli wa. ¹² Tadɔ, loe ti wa nɔɔ kin, NDil Luwə a ndo səsi ta ki kadi əli.

Kuji ta dɔ nje ne kingə ti ki mbə

¹³ Dɔw kare dan kosi dije ti əl Jəju ə nə: «Nje ndo dije, əl ngokom adi, ne nduwə ki bawje iyə adi-je kin, kay yam adi-m.» ¹⁴ Ə Jəju əl-e ə nə: «Dɔw ki ində-m kadi tə mi nje ngangɪ ta dansi ti ə se kadi tə mi nje kay səsi ne kingə goto.» ¹⁵ Ba təl əl dije pəti ə nə: «Maji kadi indəi kəm-kədi dɔ rəsi ti əji-n dɔ mal ne kingə ki duniyā ti. Tadɔ re dɔw ingə-n ne tə ri, tə ri ka, ne kingə lie kin ə a ra adi isi-n ki dɔne taa al.»

¹⁶ Ba Jəju təl əl-de kuji ta madi ə nə: «Dingəm madi kare ki nje ne kingə isi nɔɔ, lo ndər je lie, ingə ne me ti ngay. ¹⁷ Ə dəji rɔne ta ə nə: “E ri ə kadi tə m-ra dana? Lo ki kadi tə m-kaw ne ndər ti ləm goto.”

¹⁸ Ningə təl əl ə nə: “Maji, ne ki m-a m-ra ə to kin: m-a m-ndu dam je ləm ki kəte kin kɔ, ba m-a m-ur dam je ki boyi ngay kadi tə m-kaw ne ko je ləm ti pəti, naa ti ki ndəgi ne maji je ləm. ¹⁹ Ningə m-a m-əl mem ti m-ə nə: ‘Basine m-aw ki ne kingə ki to mbar mbar kadi m-ra-n bəl bay bay, ə kadi m-uwə kɔ rəm, m-uso je, m-ay je, m-o-n maji rəm.’” ²⁰ Nə Luwə əl-e ə nə: “I mbə dɔw ki isi əl ta kin, kondɔ ki ne wa kin ndəi a asi. Ə se ne je ki isi kaw ki dɔ-naa ti kin, a e yā nā wa?” ²¹ E kin ə e ne ki a tɛɛ dɔ dɔw ti ki nje kaw ne kingə je ki naa ti mbata lə rɔne wa, bi mbata ti lə Luwə al.»

Kinda me do Luwa ti
(Mt 6.25-33)

²² Jaju əl njé ndo je ləne ə nə: «E mbata kin ə, m-əl səsi kadi adi mesi a sururu do ne kusosi ti, ki kadi isi ki doosi taa al, taa do kibi kosi ti al nim to. ²³ Tado kisi ki do taa itə ne kuso, taa daro dəw itə kibi ki ko to. ²⁴ Igoi kaga je oi, dibi ko al nim, tati al nim, taa awi ki lo madi ki kadi ngəmi ne ti mba ndo ki lo ti ti al nim, dam ləde ka goto nim to, nə Luwa isi adi-de ne usoi maji. Ningə səi, oi kadi Luwa oo ndasi itə yəl je al a? ²⁵ Na dansi ti ə asi kadi a ilə ngon kadi ki ndəy be do ndone ti ki takul me ka sururu ləne ə? ²⁶ Kin ə ne ki ndəy be kin ka asi kadi irai ki dorosi al ə, ra ban be ə mesi osi nangi do ndagi ne je ti al ə? ²⁷ Igoi puti kam je ki ai me wale ti kin oi. Rai kilə madi al nim, oji kibi al nim to, nə ngar *Salomo ki tae ba ngay me ne kingə ti kin ka o kibi ki ndole asi naa səde al[☆]. ²⁸ Ə kin ə Luwa ilə kibi ro ngan kagi je ti ki wale, ki j-o-de bone, ə lo ti par ə a qi por kin be ningə, ra ban ə səi dije taa a ilə kibi rasi ti al ə? Səi to je me kadi-me ti. ²⁹ Adi ta ga al doosi oji-n do ne kusosi ə se man kaysi al. ³⁰ Ne je kin pəti, e dije ki gəri Luwa al ki donangi ti ne kin ə isi sangi ki no kəmdə ti, nə səi, Bawsi gər maji kadi awi ki ndooe to. ³¹ Ne ki kadi isangi, e koəbe lie, ningə a adi səsi ndagi ne je kin do ti. ³² Səi ki itoi tə ne kul je ki ngay al, ki isi uni go bade be kin, adi bəl ra səsi al, mbata Bawsi oo maji ngay kadi adi səsi beko ləne.

Kinda ne kingə ro Luwa ti
(Mt 6.19-21)

☆ 12:27 1 NGar je 10

³³ «İgati ki ne maji je læsi, ə adi lae njé ndoo je. İrai bəl la ki a tuij al, ikawi ne kingə je læsi dərə ti, ki e lo ki nje bogi a tee ti al nim, e lo ki yə goto ti nim kin. ³⁴ Tado lo ki ne kingə læsi e titi ə mesi a e ti tə.

Kuji ta də kisi də nja ti

³⁵ «İsi də njasi ti ki kibi ra kilə, adi por lambi je læsi ɔ maji. ³⁶ Ningə kadi itoi tə dije ki isi ngəmi ta təl bade ki aw lo taa naa ti be. İsi ngəmi tae kadi re təl taa, ə ində ta kəy ba tee adi-e. ³⁷ Maji-kur e də bəə kilə je ti ki, bade təl ba ingə-de isi də njade ti. Təki rəjeti, adi m-əl səsi, bade a un kibi kilə ləne ilə rəne ti, ə a adi-de isi nangi kadi adi-de ne usoi. ³⁸ Kin ə re təl dan lo ti, ə se ta gin lo ti, ə ingə-de isi də njade ti ə, maji a ur-de.

³⁹ «İgəri maji kadi re ba nje kəy gər də kadi ki nje bogi a re-n ə, a iyə nje bogi kadi ur kəy al. ⁴⁰ Ə səi ka, isi də njasi ti tə, tado mi *NGon dəw m-a m-re də kadi ti ki igəri al.»

⁴¹ Lo kin ti, Piyər dəji Jəju ə nə: «Babe, kuji ta ki əl kin səbi dəje je par ə se səbi də dije pəti ə?» ⁴² Ə Babe əl-e ə nə: «Nje ngəm ne ki e dəw ki dana, ki kəme ədi, ə e dəw ki bae a inde də me kəy ti kadi ləbi ne kuso dije ki kadi ki kadi adi-n-de. ⁴³ Nje ra kilə kin a e nje maji-kur, lo ki bae təl ə inge ta kilə ti kin, a ra. ⁴⁴ Təki rəjeti kadi m-əl səsi, a inde də ne maji je ti ləne pəti. ⁴⁵ A kin ə re nje ra kilə kin əl mene ti ə nə: “Bam a re law al bəy” ə, a a ta tində ndəgi njé kilə je ti ki dəne ki ki dingəm, a ta kuso ti, ki ta kəy ti, ra-n kasi ra. ⁴⁶ Lo kin ti, ba nje kəy a re ki ndə ki e ində mene də ti al, ki də kadi ki e gər al. Bae a tuwe kə, kadi oo ne kə ki a ra dije ki nje ra ne ki dana al. ⁴⁷ Bəə kilə ki gər ndigə ra lə bane maji, nə ində rəne ta ndigə ra ti

kin ra al, a ینگə ndəy ta bay bay. ⁴⁸ NGa ینگə, bəə kilə ki gər ndigi ra lə bane al, ə ra ne ki asi ta kində ə, a ینگə kində ngay al. Igəri kadi dəw ki adi-e ngay, a dəji-e ngay tə, ə dəw ki adi-e ne ngay kadi ngəm, a gei ne ngay jie ti tə.

Jəju re ki gangi-naa

⁴⁹ «M-re ki por dənangi ti; ینگə kin, m-ndigi kadi por ka kin o ngata! ⁵⁰ Səbi kadi m-nduy me kə ti təkə dəw a ra-n batəm kin be. ینگə e ne ki adi-m kə me ndilm ti, biti kadi ne je təli tade. ⁵¹ Kadi igai mesi ti təkə m-re ki lapiya dənangi ti, al. M-əl səsi, m-re ki lapiya al jagi, nə m-re ki gangi-naa yo. ⁵² ینگə ki basine kin, dije mi ki isi me kəy ti ki kare a gangi-naa, dije ki mitə a əsi ta njé ki joo, ə dije ki joo a əsi ta njé ki mitə. ⁵³ Baw ngon a əsi ta ngonne ki dīngəm, ngon ki dīngəm a əsi ta bawne; kə ngon a əsi ta ngonne ki dāne, ngon ki dāne a əsi ta kone; kə ngon ki dīngəm a əsi ta məmne; ngon ki dāne a əsi ta məmne ki dāne✧.»

Ta də dəkagilo ti (Mt 16.2-3)

⁵⁴ Jəju əl kosi je ə nə: «Loki oi ndi j lo kibə kadi ti ینگə, ta naa ti nqə əli əi nə: “NDi a ədi”, ba ndi ədi tə. ⁵⁵ A re oi nəl ki j gin be ti ə isi ilə ینگə, əli əi nə: “Lo a tingə”, ba lo tingə ka tə. ⁵⁶ Səi dije ki njé me ngə, asi kadi igəri kəm ne je ki a rai ne dənangi ti ne, ə se dərə ti, ینگə dəkagilo ki bone kin ba, asi kadi igəri ne je isi ra ne titi al!

Kində də ta naa ti ki nje ta ləi (Mt 5.25-26)

✧ 12:53 Mise 7.6

57 «Ra ban be ə səi je wa, ne ki to kadi igangi ta ki dana dɔ ti ə, igangi al ə? 58 Kin ə isi awi lo gangi ta ti ki nje ta ləi ɓa, loki səi dɔ rəbi ti ɓəy ə, isangi rəbi kadi ndusi osi go-naa ti sie, nə tə aw səi iləi ji nje gangi ta ti, adi nje gangi ta uni iləi ji asigar je ti, adi asigar je iləi-ni dangay ti. 59 Ningə adi m-əli, a itee lo kin ti al biti kadi ugə dɔbəy sisi ɓəy taa a iyəi-ni taa.»

13

Maji kiyə pa njiyə ki majal kɔ

1 Dɔkagiloe ti nɔɔ ə, dije madi rəi əli Jəju ta lə dije ki Galile ti ki ndɔ ki *Pilatı ki nje kɔbe adi tɔli-de dɔkagilo ti ki isi ijəi məsi kadi-kare adi Luwə. 2 Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «İgiri kadi dije ki Galile ti ki ingəi ne ki to ki əti ɓəl be kin e mbata ke ə əi njé ra majal je ki ngay itəi ndəgi dije ki Galile ti a? 3 Jagi e be al. Ningə səi je wa ka adi m-əl səsi, re iyəi pa njiyəsi je ki majal kɔ al ə, kosi a tɔ pəti be tɔ. 4 Se oi kadi dije ki dɔgi gide e jijoo ki ndogi bɔr ki Silowe ti osi dɔde ti tɔl-de kin, majal ləde itə ndəgi dije ki Jorijaləm ti pəti tigə a? 5 Jagi e be al. Ningə səi je wa ka adi m-əl səsi, re iyəi pa njiyəsi je ki majal kɔ al ə, kosi a tɔ pəti be tɔ.»

Kuji ta dɔ kagi mbay-kote ti ki andi al

6 Go ta je ti kin, Jəju əl kuji ta kare ə nə: «Dingəm kare aw ki kagi mbay-kote kare ki mə-e me ndər nju ti ləne, ə ndɔ kare aw kadi tə n-ijə kande ɓa ingə kande dɔ ti al. 7 Ə əl nje ngəm ndər ləne ə nə: “O, asi ɓal mitə ngata ə m-sangi kadi m-ijə kandi mbay-kote kam m-uso, nə m-ingə kande al. Maji kadi itige kɔ, tadɔ kəme ki kadi a uti-n lo kare goto.” 8 Nə nje ngəm ndɔ ka kin ile ti ə nə: “Bam, iyə adi a ɓal

kare bəy. M-a m-ər gine kadi m-buki si ne je njae ti. 9 Domaji ə bal ki rangi ə a andi. A re bal ki rangi ə andi al bəy ə tə adi m-tige kə mindi.»»

Jəju ki ndo taa kəə

10 NDə kare Jəju isi ndo ne dije kəy kaw-naa ti madi kare ndo ta kəə ti. 11 Ningə me kəy kaw-naa ti ka kin, dəne kare ki ndil ki majal uwə, ilə tae nangi, asi bal dəgi gide jijoo isi me ti noo. NDil ki majal ka kin də-e ngən, lo kadi ndaji taa maji goto tə goto. 12 Loki Jəju oo-e ningə bar-e ə əl-e ə nə: «Dəne i ki taa kiyə taa də tə ti ləi.» 13 Jəju ində jine dəe ti, bə ta ji naa ti noo par ə, dəne ndaji rəne taa maji, ningə ilə ngirə kilə təji də Luwə ti. 14 Lo kin ti, ki bo ki də kəy kaw-naa lə Jipi je ka kin, mee o-e mbata kadi ki Jəju adi dəw rə nga ndo taa kəə ti, adi əl kosi dije ə nə: «NDə ki kadi dije rai kilə e mehe☆, ə irəi ndəe je ti ki mehe kin adi adi səsi rə nga, bi e ndo taa kəə ti al!» 15 Bəbe əl-e ə nə: «Səi njé kədi kəm dije! dəw ki ra dansi ti ə tuti mangi ləne ə se koro ləne ndo ta kəə ti, lo kuso ne ti aw sie lo kəy man ti al ə? 16 NGa dəne kam ki e ngon ka *Abirakam, ki *Satə uwe gin təgi ti ləne asi bal dəgi gide e jijoo be kin ə, kadi m-tute m-ile taa al mba ke ki e ndo ta kəə a?» 17 Dəkagiloe ti ki Jəju isi əl ta kin ningə, rə njé bə je lie səl-de ngay. Nə rə kosi dije nəl-de ngay mbata ne je ki əti bəl ki Jəju isi ra.

*Kuji ta ki də kə kagi ti ki bari-e mutadi
(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)*

☆ 13:14 Təe ki taga 20.9-10; Dətərənom 5.13-14

18 Go ti ningə Jəju ə nə: «M-a m-əji səsi ne ki titi-naa ki kəbe lə Luwə, m-a m-un ne kare kadi m-əji-n səsi. 19 To titi-naa ki kandi kagi madi ki a ɓari-e nə mutadi ki dəw madi un dibi me ndor ti ləne kin be. Kandi kagi ka kin ibə, tɔgi, adi yəl je uwəi lo kisi bajie je ti.» 20 Jəju təl əl ɓəy ə nə: «M-a m-un ne ki rangi kare kadi m-əji-n səsi kəbe lə Luwə. 21 To titi-naa ki əm ki dəne madi un ləy-n nduji ki me kee joo, adi nduji ki ləy ba pəti j kin be.»

*Ta do rəbi ti ki mbəngirə
(Mt 7.13-14)*

22 Luki Jəju isi aw Jorijaləm ti, ndo ne dije ɓe bo je ti ki ngan ɓe je ki ində man titi. 23 Ningə dəw madi dəje ə nə: «Babe, dije ngay al ba par ə a aji a?» Ə Jəju əl-de ə nə: 24 «Uwəi tɔgisi ba kadi uri kəy ki ta rəbi ki mbəngirə, tado adi m-əl səsi, dije ngay a sangi kadi n-urii nə a asi al. 25 Luki ɓa nje kəy a j taa, ə a uti ta kəy ningə, səi je inayi-naa taga, iləi ngirə kində ta kəy əi nə: “Babe, iteɛ ta kəy adi-je!” kin ɓa, e a əl səsi ə nə: “Səi, m-gər lo ki jii ti al.” 26 Lo kin ti, a əli əi nə: “J-uso səi nim, j-ay səi nim, taa ta mbalo je ləje ə indo ne dije ti nim tɔ.” 27 Nə, a əl səsi ə nə: “M-gər lo ki jii ti al, ɔri rəsi kɔ rəm ti. Səi pəti səi njé ra majal je.” 28 Loe ti kin, a nɔi je, a ingəi ngangisi je, luki a oi *Abirakam je, ki *Isaki je, ki *Jakobi je, ki njé kəl ta ki ta Luwə ti pəti me ɓeko ti lə Luwə. Ningə səi je, a tuwəi səsi ɓuki səsi kɔ taga. 29 Dije a jii ki lo kibə kadi ti je, lo kur kadi ti je, jam do ɓe ti je, gin ɓe ti je, kadi rəi isi ta ne kuso ti ɓeko ti lə Luwə. 30 Lo kin ti, dije madi ki əi njé ki gogi a təli njé ki kəte, ə dije ki madi ki əi njé ki kəte a təli njé ki gogi tɔ.»

Jəju əl ta ki do Jorijaləm ti

³¹ Dɔkagiloe ti wa kin, *Parisi je madi rai ro Jəju ti əli-e əi nə: «Ɔti lo kin ti kɔ, aw lo ki rangi ti, tado *Erodi ge kadi n-təli.» ³² Ə Jəju əl-de ə nə: «Awi əli nja dəw kam, təki ɓone ki lo ti, m-a m-tuwə ndil je ki majal nim, m-a madi dije ro nga nim tɔ, ɓa ndɔ ki kɔ mitə ə m-a tɔl ta kilə ləm. ³³ Nɪngə sɔbi kadi m-un ta rəbi ləm me ndɔ ti ki ɓone nim, lo ti nim, lo ti ki go ti nim, tado e ne ki go rəbe ti al kadi nje kəl ta ki ta Luwə ti, oy lo ki rangi ti, ɓi oy Jorijaləm ti al.

³⁴ «Sai dije ki Jorijaləm ti, oyo, sai ki Jorijaləm ti, sai ki sai njé tɔl njé kəl ta je ki ta Luwə ti, sai njé tilə dije ki Luwə ilə səde adi səsi ki mbal tɔli-de. Nja ngay, m-sangi kadi m-kaw səsi təki kɔ kinjə a kaw-n ngane je ki tɔde gin bagine ti kin be, nə ɔdi al. ³⁵ Nɪngə ki ne kin, Luwə a iyə kəy kaw-naa ləsi kɔ jisi ti. Ə adi m-əl səsi madi oi təki a oi-mi al biti kadi dɔkagilo madi a re ki a əli əi nə: “Njangi dɔ e dɔ dəw ti ki re me tɔ Babe ti.”»

14

Jəju nga dəw ndɔ ta kɔɔ ti

¹ NDɔ kare, Jəju aw me kəy ti lə nje kɔr nɔ *Parisi je kare mba kuso ne, ndɔ taa kɔɔ ti. Dije ki isi nɔɔ, isi indai manji Jəju ba ooi-e. ² Dɪngəm kare ki moy ti-e a nɔ Jəju ti nɔɔ. ³ Ə Jəju daji njé ndo ndu-kun je ki Parisi je ə nə: «Ta rəbi to kadi dəw nga-n dəw ndɔ ta kɔɔ ti ə se goto ə?» ⁴ Nə dəw ilə Jəju ta ti al. Ə Jəju tɔl rone ki ro nje moy ti, ade ro nga nɪngə əl-e ade aw. ⁵ Go ti Jəju əl-de ə nə: «Nɔ dansi ti ə, ngone, ə se mangi lie wa osi ɓe man ti ndɔ taa kɔɔ ti, ə un-e taji-naa ti nɔɔ al ə?» ⁶ Nɪngə lo kadi iləi-e ta ti ki daji kin goto.

Ta ki dɔ kɔ̃ji rɔ̃ ti

⁷ Loki Jəju oo kadi dije ki ɓari-de lo ne kuso ti kin sangi lo kisi ki kate nɔ̃ dije ti ɓa, əl-de kuji ta madi ə nə: ⁸ «Loki dəw madi ɓari lo ne kuso taa-naa ti ə, oti kadi aw igangi rɔ̃i isi kate nɔ̃ dije ti. Dɔmajal ə, ɓari dəw ki itai loe ti nɔ̃ɔ̃ tɔ, ⁹ ningə kadi nje ɓar səsi joo pu ka kin re, əli ə nə: “I taa ə iyə lo kisi kin adi madi,” ɓa a e ki rɔ̃səl ki bo ngay ə a aw kadi isi-n lo ki gogi ti. ¹⁰ Nə loki dəw madi ɓari, maji kadi aw isi loki gogi ti, adi nje ɓar-i ə wa loki re ningə əli ə nə: “Madim, i taa ire isi kate yo be.” Lo kin ti, a e kɔ̃si-gon lai ta kəm madi je ti pəti ki ɓari-de lo ne kuso ti kin. ¹¹ Təki rɔ̃jeti, dəw ki ra ki un dəne taa, ə a ilai dɔe nangi, ningə dəw ki nje kulə dəne nangi ə, a uni dɔe taa tɔ.»

Ba njé ndoo je lo ne kuso ti

¹² Go ti Jəju əl dəw ki nje ɓar-e ka kin ə nə: «Loki ira ne kuso ki be kin, ki kada ə se ki lo sɔ̃ɔ̃, oti kadi iɓar madi je ki ngakɔ̃i je ki noji je, ə se njé gədi kəy ɓe je lai ki njé ne kingə je. Tado əi je ka a ɓari-ni ndɔ madi ti tɔ, ningə a igai-ni ne ki ndɔ ki ira adi-de ka kin gogi. ¹³ Nə loki ira ne kuso rɔ̃nəl ki ngay be kin, maji kadi iɓar njé ndoo je ki njé je ki ta rɔ̃de asi-naa al, ki njé məti je, ki njé kəm tɔ je. ¹⁴ Ningə rɔ̃i a nəl-i, tado a ingai ne kadi a igai-ni gogi al. Təki rɔ̃jeti, Luwə a igai ndɔ ki a tɛɛ ki njé ra ne je ki dana lo koy ti.»

Bar dije ki bo lo ne kuso ti

(Mt 22.1-10)

¹⁵ Loki oi ta kin ningə, dəw kare mbɔ dije ti ki isi lo ne kuso ti əl Jəju ə nə: «Rɔ̃nəl e lə dəw ki a uso ne me ɓekɔ̃ ti lə Luwə!» ¹⁶ Ningə Jəju təl əl-e ə nə:

«NDɔ̄ kare, d̄ingəm madi ra ne kuso ki bo ngay ɓar-n dije ngay. ¹⁷ Dɔ̄kagilo kuso ne ti ningə, ilə nje kilə ləne adi aw əl dije ki ɓar-de ka kin ə nə: “Ne kuso oy ngata ə irəi.” ¹⁸ Nə dije pəti ki ɓari-de ka kin, kare, kare, iləi ngirə kadi d̄əji me-səl. E ki d̄əsay əl-e ə nə: “M-ndogi lo ndər ngɔ̄sine ɓəy, m-isi m-aw kadi m-o; ə m-d̄əji kadi adi mei səl d̄əm ti.” ¹⁹ E ki rangi ə nə: “M-ndogi mangi je d̄əgi ngɔ̄sine ɓəy, m-a m-aw kadi m-na-de m-o; ə m-d̄əji kadi adi mei səl d̄əm ti.” ²⁰ E ki rangi ə nə: “M-taa d̄əne ngɔ̄sine ɓəy, adi lo kadi m-a m-aw goto.” ²¹ Nje kilə təl aw rɔ̄ ɓane ti, əl-e ta je pəti ki əli-e kin ade oo. Lo kin ti, wongi təl ɓa nje kəy ka kin, adi əl nje kilə ləne ə nə: “I taa kalangi, aw ta mbalo je ti, ki go rəbi je, iɓar njé ndoo je, ki dije ki ta rɔ̄de asi-naa al, ki njé kəm tɔ̄ je, ki dije ki njé məti je, ire səde.” ²² NDəy go ti ningə, nje kaw kilə re əl ɓane ə nə: “Bam, ji ra ne je ki id̄əji ka kin, nə lo kisi nay nɔ̄ ɓəy.” ²³ Ə ɓae əl-e ə nə: “Oti aw taga dɔ̄ rəbi je ti, ki lo ndər je, ində tɔ̄gi dɔ̄ dije ti adi-de rəi mba kadi-me kəy ləm rosi.” ²⁴ Təki rɔ̄jeti adi m-əl səi, dəw kare mbɔ̄ dije ti ki m-ɓar-de kəte kin ki a ɔ̄di ne kuso ləm kin tane ti goto.»

*Kiyə ne je pəti mba kun go Jəju
(Mt 10.37-38)*

²⁵ Kosi dije ngay isi njiyəi ki Jəju dɔ̄ rəbi ti. Jəju təl ilə rəti ningə əl-de ə nə: ²⁶ «Re dəw madi re rəm ti ə ge-m itə bawne ki kone al, nene ki ngane je al, ngakone je ki konane je, ə se darəne wa al ə, a asi ke nje ndo ləm al.» ²⁷ Taa dəw ki un kagi-dəsi ləne ə njiyə gom ti, al, a asi ke nje ndo ləm al tɔ̄. ²⁸ Təki rɔ̄jeti, nə dansi ti ə loki aw tə kində ndogi ɓər ki ngal ningə, isi nangi ilə kər ne ra kilə je naa ti, mba kadi

n-oo se n-a n-asi tɔl ta kilə kin kare wa al ə? ²⁹ Nə re ində gin kəy ə tɔl tae al ə, dije pəti ki a oy gin kəy ki ində kin, a kogi dɛe ti. ³⁰ A əli əi nə: «Oi, dɪngəm ki ilə ngirə kadi ində kəy, nə tɔge asi kadi tɔl tae al kin!» ³¹ Ə se ngar ki ra ə loki isi aw kadi rɔ ki ngar madine ki rangi ningə, isi nangi ə dɔji ta rɔne oo se ki njé rɔ je ləne ki dibi kuti kin n-a n-aw n-ilə-n rɔ madine ki isi re ki njé rɔ je ləne ki əi dibi kuti joo kin kare wa al ə? ³² Re oo kadi tɔgine a asi al ningə, a ilə dɔji ta ngar madine, mba sangi rəbi lapiya, loki ndəe ngal bəy. ³³ Ta ki dəsi ti ka to be tɔ. Iməri ta maji oi taa, adi rəsi, tadɔ dəw ki e bəsi mba kiyə ne kingə je ləne al, a asi ke nje ndo ləm al.

Kati ki nəle goto

(Mt 5.13; Mk 9.50)

³⁴ «Igəri kadi kati e ne ki maji, nə loki nəle goto, ə se ri ə dəw a ra-n kadi təl nəl gogi ə? ³⁵ Ne ki kadi dəw a ra-n goto. A maji mba dɔnangi al nim, a maji mba ne ki a adi tɔgi dɔnangi kin al nim tɔ. A buki-e kɔ gidɪ lo ti. Dəw ki aw ki mbine kadi oo-n ta, ningə kadi oo ta kin maji.»

15

Kuji ta ki ɔji dɔ ne ki kare ki nay

(Mt 18.12-14)

¹ *NJé taa la-mbə je, ki njé ra majal je, rəi ki rɔ Jəju ti mba kadi n-ooi ta ki isi əl. ² *Parisɪ je, ki njé ndo ndu-kun je, indəi ngɔne ki Jəju ə əli əi nə: «Oi! Dəw ka uwə njé ra majal je rɔne ti nim, uso səde ne nim!» ³ Ə Jəju əl-de kuji ta madi kare ə nə: ⁴ Nə dānsi ti ə re aw ki bati je bu, ə e ki kare nay ningə, a iyə ndəge je ki dɔ jikare gide jikare dɔ wale ti, ə

aw sangi e ki nay kin, ratata kadi inge bəy taa al ə? ⁵ Loki inge ningə, ki rənəl un-e ile bagine ti. ⁶ Ningə təl aw be, ba madine je ki njé gədi kəy be je ləne, əl-de ə nə: «frəi irai rənəl səm tadɔ m-ingə ngon bati ləm ki nay ka!» ⁷ Be tɔ ə adi m-əl səsi, rənəl a e ngay me dərə ti mbata lə nje ra majal kare ki iyə go rəbi njiyəne ki majal kɔ, itə njé je ki dana ki dɔ jikare gide jikare ki ta ki dɔ mbəl pa njiyə ti, e ta ləde al kin al. ⁸ Dəne madi kare aw ki ne mbi ki gate e ngay asi dɔgi, ə e ki kare nay. Loki e ki kare nay, dəne ində por lambi ti je, itə me kəy je, sangi-n ne mbi ləne ka kin, biti ingə bəy taa, taa kəə. ⁹ Loki ingə ngata ningə, ba madine je, ki njé gədi kəy be je ləne, əl-de ə nə: «frai səm rənəl, tadɔ m-ingə ne mbi ləm ki nay ka kin!» ¹⁰ Be tɔ ə, adi m-əl səsi, rənəl e ngay mbɔ malayka je ti lə Luwə, mbata nje ra majal kare ki iyə rəbi pa njiyəne ki majal kɔ.

Kuji ta ki oji dɔ ngon ki nje kaw kaya

¹¹ Jəju təl əl bəy ə nə: «Dingəm kare aw ki ngan je joo. ¹² Ə e ki du əl bawne ə nə: “Bai, adi-m ne nduwə ləm.” Be ə bawe ləbi ne kingə ləne ngane je ki joo. ¹³ NDɔ ngay al go ti ningə, e ki du gati ki ne je pəti ki ingə, ə aw mba me be ti ki say. Me be ti ka kin ə tuji ki la ləne kɔ me kaya ti ki ra. ¹⁴ Loki tuji ki la ləne ka kin pəti tigə ningə, bo ki bo osi me be ti ka kin. Ningə ilə ngirə kadi ne je pəti to rəe ngata. ¹⁵ Aw ra kilə be lə dəw madi kare me be ti kin nɔɔ. Dingəm ka kin ade kilə ngəm kɔsongi je wale. ¹⁶ Bo kuso ne kuso lə kɔsongi je to me ti, nə dəw ki ade goto. ¹⁷ Be ə ilə ngirə kadi mər ta, ningə əl rone ə nə: “Njé ra kilə je əi ban be lə bai, ə usoi ne dum-de dum-de, ə mi ta m-isi m-oy yo bo be ə! ¹⁸ M-a m-i taa ə m-aw

rɔ bai ti m-a m-əl-e m-ə nə: <M-ra majal m-ɔsi-n ta Luwə, taa m-ɔsii ta tɔ. ¹⁹ M-asi ta kadi iɓar-m ngonni al. Ira-m təkɪ kare mboŋ njé ra kilə je ti ləi be.>” ²⁰ Be ə, j̄ taa osi rəbə mba təl kaw rɔ bawne ti. Lokɪ nay say ki kəy ɓəy ningə, bawe oo-e. Lokɪ oo-e, aw ki me-kɔ ki ngay mbata lie, adi ay ngɔdi tilə tae, uwe rututu, ore njarara rɔne ti. ²¹ NGon əl bawne ə nə: “Bai m-ra majal m-ɔsi-n ta Luwə nim, m-ɔsi-i j̄ wa ta nim tɔ, m-asi ta kadi iɓar-m ngonni al.” ²² Nə bawe əl njé ra kilə je ə nə: “Iraɪ ki kibi ki maji itə ndəge je kalangi iləi rɔ ngonni ti. Iləi ningə ngon jie ti ə iləi sa njae ti tɔ. ²³ Iraɪ ki ngon mangi ki bo mbul mbul itɔli-e adi j-usoi ji rai rɔnəl. ²⁴ Tadoŋ ngonni kin oy ə təl isi ki dɔne ta. Nay ə e ki kinge!” Ningə iləi ngirə kadi rai rɔnəl. ²⁵ Dɔkagiloe ti kin, ngokɔe ki ngatɔgi e wale. Lokɪ isi təl wale ə e ngɔsi ki kəy ningə oo ndu ne kində je ki ndam je. ²⁶ Bar nje ra kilə kare, ə dəje nə se ri ə isi ra ne wa. ²⁷ Nje ra kilə ka kin əl-e ə nə: “NGokɔi ə re ə bawi adi tɔli ngon mangi ki bo mbul mbul tadoŋ təl ki lapɪya.” ²⁸ NGon ki ngatɔgi ra wongi adi mbati kaw kəy. Bawe teɛ taga mba kadi sɔl me ade ur kəy. ²⁹ Nə əl bawne ə nə: “O ɓal ngay ə m-isi m-ra kilə madi, ndɔ kare ki m-mbati təl rɔm go ta ti ləi goto. Nə ndɔ kare ki adi-m ngon biyɔ be adi-m m-ra-n rɔnəl ki madim je goto. ³⁰ Nə lokɪ ngonni ki tuji ne kingə ləi dɔ kaya dɔne je ti kin re ningə, itɔl ngon mangi ki bo mbul mbul ade.” ³¹ Ningə bawe əl-e ə nə: “J̄, ngonni, j̄ səm ne naa ti ki ndɔ je pəti, adi ne je pəti ki e yam e yai. ³² Nə e go ti kadi ji ra ne kuso ji ra-n rɔnəl, tadoŋ ngokɔi kam oy ə təl isi ki dɔne taa, nay ə e ki kinge!”»

16

Kuji ta ki oji do nje ngam ne ki e nje ra ne ki dana al

¹ Go ti ninga Jaju al nje ndo je lane a na: «Dingam kare ki nje ne kinga aw ki nje kinda kamne go ne je ti ki me kay ti lane noo. Dije rai ali-e ai na: “Nje ngam ne je lai isi tuji ki ne kinga lai tige.” ² Nje kay bar nje ra kilā lane al-e a na: “Ta ri a m-isi m-o dai ti ba a? Oji-m go ne je ki oji do kilā lai ki me kay ti adi-m m-o. Tado kaw ki kate noo kin, a asi kindā kami go ne je ti lam al ngata!” ³ Nje ngam ne al rane a na: “Bam ge kadi m-inda kam go ne kinga je ti ki me kay ti al ngata kam, m-a m-ra ri nga am a? NDor donangi a, togim asi kadi m-ndor-n al. Kaw kay ne a, rom a sol-m to. ⁴ M-gar ne ki m-a m-ra mba kadi dije a uwai-mi ki rade ti me kay ti lade loki bam tuwa-m kilā ti.” ⁵ Be a, bar nje kira je la bane kare kare. Al nje kira ki dasay a na: “Kira la bam e ban dai ti a?” ⁶ Nje kira ki dasay ka kin a na: “Ku yibi bu kare.” Ninga al-e a na: “Makitibi kira lai an, isi nangi kalangi, indangi me ti kuti mi.” ⁷ Go ti ninga al ki nungi a na: “I yay e ban a?” Nje kira ki ko joo al-e a na: “Yam e saki game bu kare.” Ninga al-e a na: “Makitibi kira lai an, indangi me ti do jijoo.” ⁸ Lo kin ti, ba nje ne ila toji do nje ngam ne ti ki majal ka kin, tado ra ne ki kam-kadi. Dije ki gari Luwa al rai ne ki kam-kadi ngay me kilā rade ti dande ti ita ngan je la lo kunji.»

Luwa ai ki la

⁹ Go ti, Jaju al a na: «Adi m-al sasi, uwai madi ki ne kinga ki go rabe ti al ki donangi ti ne kin, mba kadi ndo ki goto jisi ti a, madisi je ka kin uwai sasi rade ti lo kisi ti ki ratata. ¹⁰ Daw ki ra ki asi ta kadi daw

ade mene dɔ ne ti ki ndəy, a asi kadi dəw ade mene dɔ ne ti ki boy tɔ. Dəw ki nje ra ne ki dana al me ne ki ndəy ti, a ra ne ki dana al me ne ki boy ti tɔ. ¹¹ E be ə, re dəw asi kadi mene al dɔ ne kingə ki go rəbe ti al ki dɔnangi ti ne kin ə, nā ə a adi ne kingə ki rɔjeti ə? ¹² Re dəw asi kadi adi mene al dɔ ne ti lə dəw ki rangi ə, na ə a adi yai ki sɔbi dɔi ə?. ¹³ Nje ra kilə madi, ki a ra kilə bəə lə ngar je joo goto: re ɔsi ta ki kare ə, a ndigi ki nungi, re kidi ki kare ə, a uwə ki nungi tɔ. A asi kadi irai bəə lə Luwə nim, bəə lə la nim al.» ¹⁴ *Parisi je ki njé ge ta lə la, ibai Jəju kogii loki ooi ta je kin pəti. ¹⁵ Ningə Jəju əl-de ə nə: «irai rɔsi tə dije ki njé ra ne ki dana be ta kəm dije ti, nə Luwə gər mesi. Tadɔ ne ki dije ooi tə ne ki nga ngay ta kəmde ti kin, e ne tɔ koo al ta kəm Luwə ti.

NDu-kun əi ki kɔbe lə Luwə

¹⁶ «NDu-kun ilə ngire dɔ *Moji ti, ki njé kəl ta je ki ta Luwə ti, biti dɔkagilo ti lə Ja Batisi, nə go ti nu kin ba, dije iləi mbɛ Poy Ta ki Maji lə kɔbe lə Luwə, ningə dəw ki ra, ində tɔgine kadi ur-n me ti. ¹⁷ Dɔrə əi ki dɔnangi a dɔi kɔ təkɔ ɔ al be par, nə a ngə ngay kadi dəw ɔr ngon ku ta ki me ndu-kun ti lə Luwə kɔ. ¹⁸ Dingəm ki ra ki tuwə nene, ə taa e ki rangi, e nje kuwə marim. Taa dəw ki nje taa dəne ki ngawe tuwe ka təl nje kuwə marim tɔ.

Nje ne kingə əi ki Lajar

¹⁹ «Dingəm kare ki nje ne kingə ki nje kilə kibi ki ndole pir pir ki gate e ngay e noo. NDɔ je kare kare pəti, isi ra rɔnəl mbata isi maji. ²⁰ Nje ndoo kare ki tɔe nə Lajar ki do bay ində rəe yəngi yəngi, re to ta kəy ti lie. ²¹ Ge kadi n-uso burim ne kuso je ki tosi nangi ta tabilə kuso ne ti lə nje maji. Nə

bisi je yo ta rai toni ta do bay lie. ²² NDɔ kare nje ndoo ka kin oy, adi malayka je rai uni-e awi sie kadi *Abirakam ti. Nje maji ka re oy tɔ, adi dibi-e. ²³ Loki e koo, ingə kɔ ngay. Ningə loki un kəmne taa ɓa, oo Abirakam say nu be ki Lajar kade ti. ²⁴ Nje maji ka kin un ndune ki taa nɔ ə nə: “Bai Abirakam, o kəm-to-ndoo ləm, əl Lajar adi ilə ta ngon jine man ti, kadi re səl-n ndonm mbata m-ingə kɔ ngay me por ti.” ²⁵ Ə Abirakam əl-e ə nə: “NGonm, adi mei ole dɔ ti təkɪ ndɔ ki ingə maji me duniya ti, ə Lajar ingə nɛ ki to tɔ. NGəsine, bəri man nɔ kəme ti, nə j, j me nɛ ki to ti tɔ ngata. ²⁶ Ningə ki bo tɔy, ngəsine bole ɓe ki bo to danje ti səsi, adi dəw ki ge kadi n-aw rəsi ti ka, a asi kadi a man dɔ ti aw rəsi ti al, taa dəw a asi kadi a man dɔ ti re rɔjeti al nim tɔ.” ²⁷ Ə nje maji əl ə nə: “Re e be ningə, njai ba, bawm, ilə Lajar ade aw əl njé ki me kəy ti lə bai. ²⁸ Tado ndəgi ngakom je nayi nɔɔ əi mi ɓəy, ə kadi aw ndər mbide kadi rai, teei lo kɔ ti kin al ngata.” ²⁹ Ə Abirakam əl-e ə nə: “NGakɔi je awi ki ndu-kun ki *Mojɪ ndangi ki ta je ki njé kəl ta ki ta Luwə ti ndangi nɔɔ. Maji kadi ooi dɔ ndude.” ³⁰ Nje maji ə nə: “E kin asi al bawm Abirakam. Re dəw madi j dan nje koy je ti ne ə aw ingə-de ə, a mbəli pa njiyəde.” ³¹ Ə Abirakam təl əl-e ə nə: “Re ooi ta lə Mojɪ al nim, ta lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti al nim ə, kin ə dəw j-n dan njé koy je ti aw rɔde ti ka, a ooi tɔ ta ki rɔjeti al wa kin.”»

17

*Ta dɔ kosi me majal ti
(Mt 18.7, 6; Mk 9.42)*

¹ Jəju əl nje ndo je ləne ə nə: «Lo kadi dije a osi me majal ti al goto. Nə kəm-to-ndoo e də dəw ti ki majal re ki takule. ² A e soti ngay bəy mbata ti lie kadi dōi mbal ki bo ngay minde ti, ə iləi-e me ba ti, itə kadi ra adi ki kare be par dan ngan je ti ki du ngay kin, osi, adi Luwə gangi ta dōe ti.» ³ İndəi kəm-kədi də rəsi ti! Re ngokoi ra majal ə, maji kadi indange də ti, re tu kalne ə, iyə go majal lie kə ade. ⁴ Re ra majal səi nja siri me ndə ti ki kare ka, re re rəi ti nja siri dəji kiyə go kə ə, iyə go kə ade.

Təgi kadi-me

⁵ *NJé kaw kilə je əli Bəbe əi nə: «İlə kadi-me də made ti ləje adi-je.» ⁶ Ə Bəbe əl-de ə nə: «Təki rəjeti, re awi ki kadi-me ki e ndikiri ba tə kə kagi ki bari-e mutadi kin be mindi ka, asi kadi əli kagi mbay-kote kam əi nə: “Or ki ngirəi ba ə aw imə rəi me ba ti”, ə a təl rəne go ta ti ləsi.

Kilə lə bəə kilə

⁷ «Re dəw madi dansi ti aw ki nje ra kilə madi ki e nje ndə ə se e nje kul da je, ə nje kilə kin təl wale re ə, a əl-e ə nə: “İre kalangi isi nangi uso ne a?” Jagi a əl-e ba al. ⁸ Ta ki a əl-e bə, a əl-e ə nə: “İra rəi maji, ira go ne kuso ləm, ire-n adi-m. Ningə loki m-isi m-uso ne je, m-ay je kin ningə, tə go ti i uso yai je, ay je tə.” ⁹ NGa ningə, ne kare, dəw kin a ra oyo nje kilə ləne mbata təl ki təl rəne go ndu je ti lie kin, al. ¹⁰ Be ə, ta ki dəsi ti ka e be tə. Loki irai ne je pəti ki Luwə un ndune kadi irai ningə, maji kadi əli əi nə: “Je nje ra kilə je ki nda je goto, ji ra kilə ki səbi kadi ji ra par.”»

Jəju nga nje banji je dəgi

11 Loki Jəju isi aw Jorijaləm ti, ində man mbo dɔnangi *Samari ti ki dɔnangi ki Galile ti. 12 Loki isi ur me ngon ɔe ti ningə, njé banji je dɔgi rəi langi tae, ɔa ai nangi say jɔ, 13 uni ndude ki taa əli-e əi nə: «Jəju, nje ndo dije, oo kəm-to-ndoo ləje!» 14 Loki oo-de ningə əl-de ə nə: «Awi ɔji rəsi njé kijə nɛ məsi kadi-kare je✧.» Ningə dɔ rəbi kawde ti ɔəy par ə, ingəi rɔ nga. 15 Ki kare dande ti, loki oo kadi ingə rɔ nga ningə, təl dɔ njane ti, ki kilə tɔji dɔ Luwə ti, ki ndune ki bo. 16 Re osi ki ta kəmne nangi nɔ Jəju ti, ra-e oyo. E dɔngəm ki Samari ti. 17 Ə Jəju əl ə nə: «Njé banji je ki dɔgi pəti ingəi rɔ nga, ə njé ki jikare awi ra ə?» 18 MBode ti pəti, dəw kare ki təl re ilə tɔji dɔ Luwə ti goto. Dəw ɔa, e dəw ki Samari ti kin ki karne ba par. 19 Ningə Jəju əl dəw ki Samari ti ka kin ə nə: «ǀ taa aw, tadɔ kadi-me ləi aji.»

Koɔe lə Luwə

(Mt 24.23-28, 37-41)

20 NDɔ kare *Parisi je dɔji Jəju ta ki ɔji dɔ dɔkagilo re koɔe lə Luwə. Ə Jəju əl-de ə nə: «Koɔe lə Luwə a re tə nɛ ki dije a ooi-e ki kəmde njə njə al. 21 A e ki kəl kə nə: “E yo ɔo”, “E ne ɔo”, al. Təki rɔjeti, koɔe lə Luwə e dansi ti ne ngata.» 22 Go ti ningə əl njé ndo je ə nə: «NDɔ madi a re nɔɔ ki a ndingəi ngay kadi oi ndɔ kare me ndɔ je ti lə NGon Dəw, nə lo kadi a oi goto. 23 Ningə a əli səsi əi nə: “Kiris̄i e yo”, “Kiris̄i e ne”, nə awi al, ayi-naa ngɔdi awi loe ti al. 24 Ningə, təki ndi təl ə lo ay njay njay, ǀ dam dɔnangi ti ki kare tɛɛ-n dame ti ki nungi ka kin ə, ndɔ rem mi *NGon dəw ka a to be tɔ. 25 Nə kəte nɔ ti, sɔbi kadi mi NGon Dəw m-ingə kɔ ngay, kadi dije ki dɔkagilo

✧ 17:14 Ləbətiki 14.2-3

ti ki bone kin mbati-mi ɓəy taa. ²⁶ Ningə, ko ne ki ra ne dəkagilo ti la Nuwe kin ə, nee a ra ne ndo ki mi NGon dəw m-a m-re-n ti to. ²⁷ Di je usoi je, ayi-naa je, taai-naa ki yo je ki ne je, biti ndo ti ki Nuwe urn me bato ti. Go ti ningə man ko ki bo re tuji di je pəti✧. ²⁸ A to tə ne ki ra ne dəkagilo ti la Loti be to: Di je usoi je, ayi-naa je, ndogi ne je nim, gati ki ne je nim, mai kagi je nim, rai kəy je nim to. ²⁹ Nə ndo ki Loti tɛɛ-n me be bo ti ki Sodom, Luwə adi ndi por ki ne je ki njé taa por i dərə ti o di je təl-de pəti✧. ³⁰ NDə ki mi NGon dəw m-a m-tɛɛ həy ka, ne je a rai ne be to. ³¹ Me ndəe ti kin, dəw ki isi do kəy ti, a ur nangi kadi əy ne je ləne ki me kəy ti tɛɛ-n taga al. Be to ə, dəw ki a e me ndər ti ka, a təl re be al to. ³² Adi mesi ole do ne ti ki tɛɛ do ne Loti ti, ki ilə rəti ə ingə yo kin✧. ³³ Dəw ki sangi kadi n-ngəm rəne ki no ti, a ti ta rəne. Nə dəw ki ti ta rəne mbata ləm ə, a ngəm rəne ki no ti to. ³⁴ Adi m-əl səsi, me kondəe ti kin, di je joo a toi do tirə ti ningə, a uni ki kare, a iyəi ki nungi. ³⁵ Dəne je joo, a uri ne naa ti, a uni ki kare ə, a iyəi ki nungi. ³⁶ [Dingəm je joo, a rai kilə me ndər ti ki kare ə, a uni ki kare ə a iyəi ki nungi.]» ³⁷ Ningə, njé ndo je dəji Jəju əi nə: «Babe, lo ki ra ti ə, ne je kin a rai ne ə?» Ə əl-de ə nə: «Loki nin a to ti, e ə mal je a kawinaa ti.»

18

Nje gangi ta ai ki dəne ki nje ngaw koy

¹ Jəju əl kuji ta madi njé ndo je ləne, taji-n-de kadi əli ta ki Luwə taa taa, bi kadi təgide goto ta ti al, ² ə

✧ **17:27** Kilə ngirə ne je 6.9-7.24 ✧ **17:29** Kilə ngirə ne je 18.20-19.25 ✧ **17:32** Kilə ngirə ne je 19.26

nə: «Nje gangi ta kare isi 6e bo ti madi noo. E daw ki 6el Luwə al nim, taa ilə koji dɔ daw ti al nim tɔ. ³ Ningə me 6e bo ti ka kin, dəne kare ki nje ngaw koy isi ti noo tɔ. Dəne ka kin re ki dɔkagilo je pəti əl- e ə nə: “Igangi ta ka ki to danje ti ki nje ta ləm ka kin adi-m.” ⁴ Nje gangi ta ka kin mbati dɔkagilo ngay. Nə təl əl ta rone ə nə: “Re m-6el Luwə al nim, taa m-ilə koji dɔ daw madi ti kare al ka, ⁵ dəne ki nje ngaw koy kam tapi-m ngay. Sɔbi kadi m-gangi ta lie made, mba kadi təl re gogi ndɔ ki rangi ti, tapi-m 6əy al ngata.” ⁶ Babe ilə dɔ ti 6əy ə nə: «Maji kadi oi ta ki nje gangi ta ki dana al, əl kin maji. ⁷ Səi oi kadi Luwə a gangi ta ki dana adi dije lie ki isi noi dɔe ti kondɔ je ki kada je kin al a? A isi gərərə ba 6i a ra səde al a? ⁸ Adi m-əl səsi, a gangi ta ki dana kalangi ba adi-de. Nə ne kare 6a, se ndɔ ki mi NGon Daw m-a m-təl m-re ə, m-a m-ingə dije ki adi mede dɔnangi ti wa mindi wa?»

Parisi əi ki nje taa la-mbə

⁹ Jəju əl kuji ta ki dɔ njé je ti ki ooi rɔde tə dije ki dana ə kidi ndəgi dije ¹⁰ ə nə: «Dingəm je joo, awi kəy kaw-naa ti mba kəl ta ki Luwə; ki kare e Parisi, ki nungi e nje taa la-mbə tɔ. ¹¹ Parisi j a taa ə əl ta ki ɔji dɔ rone mene ti ə nə: “Luwə ləm, m-ra-i oyo tadɔ mi m-to tə ndəgi dije ki njé bogi je ə se njé ra ne je ki go ti al, ki njé kuwə marim, taa tə nje taa la-mbə kam al tɔ. ¹² Me ndɔ je ti ki siri, m-ɔgi rəm ne kuso ti nja joo, madi Luwə ne kare me ki dɔgi ti, me ne kingə je ti ləm pəti.” ¹³ Nə nje taa la-mbə 6a, ɔsi rone ngərangi nu, kun ka ge kun kəmne ki dərə ti al, ra rone ndoo, ə əl ə nə: “Luwə ləm, oo kəm-to-ndoo ləm tadɔ mi nje ra majal!” ¹⁴ Adi m-əl səsi, e

nje taa la-mbə ə təl aw 6e ləne ki ta ki kər dō ti nōō Luwə ti, 6i e Parisi al. Tado dəw ki un dōne taa ə, a iləi dəe nangi, ningə dəw ki ilə dōne nangi, a uni dəe taa tō.»

Jəju ində jine dō ngan je ti ki du

(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

¹⁵ NĠan je ki kasi wa kin ka, dije rai sade rō Jəju ti mba kadi njangi dōde. Nə loki njé ndo je ooi ne kin 6a, kōli sade. ¹⁶ Nə Jəju adi rai ki ngan je ki du rōe ti 6a əl ə nā: «Tyəi ngan je ki du adi rai rōm ti, oti kadi ōgi-de ta rəbi, tado kōbe lə Luwə e yə dije ki toi tə ngan je ki du be. ¹⁷ Təki rōjeti, adi m-əl səsi, dəw ki ndigi kadi Luwə ō 6e dəe ti tə ngon ki du be, al, a ur kōbe ti lə Luwə al ratata.»

Nje ne kingə

(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

¹⁸ Ki bo lə *Jipi je kare, dəji Jəju ə nā: «Nje ndo ki maji, e ri ə m-a m-ra ə m-a m-ingə-n kaji ki a to biti ki nō ti ə?» ¹⁹ Ə Jəju əl-e ə nā: «MBa ri ə i6ar-m dəw ki maji ə? Dəw kare ki maji goto, nə Luwə ki karne ba par ə e dəw ki maji. ²⁰ I igər ndu-kun je lə Luwə ki ə nā: “A uwə marim al, a təl dəw al, a 6ogi al, a ma naji ki ngom dō madi ti al, a əsi gon bawi ki kōi*.”» ²¹ Ningə dīngəm təl əl Jəju ə nā: «Nə je kin pəti m-təl rōm go ti dəkagilo kilə ngirə basam ti nu.» ²² Go ta je ti kin Jəju əl-e ə nā: «Nə kare be ə nayii kadi ira 6əy. Aw igati ki ne kingə je ləi pəti, iləbi lae njé ndoo je, 6a a aw ki ne kingə ngay me dōrə ti, ə ire un gom.» ²³ Nə loki ta kin osi mbi dīngəm ti ka kin, rōe təl nəl-e al, tado e dəw ki ne kingə lie e ngay. ²⁴ Loki Jəju oo-e kadi mee ō-e ningə əl ə nā: «E ne ki ngə ngay rō njé

☆ **18:20** Təe ki taga 20.12-16; Dətərənom 5.16-20

ne kingə je ti kadi uri me beko ti la Luwa. ²⁵ E ne ki nga ngay wa kadi jambal ki oi-e kin ur bole kon ku ne ti, na a nga ngay itə e kin bəy kadi nje ne kingə ur me beko ti la Luwa.» ²⁶ NJé ki isi ooi do ta la Jəju əli əi nə: «NGa kin ə e be ningə, na ə asi kadi ingə kaji ə?» ²⁷ Jəju ilə-de ti ə nə: «Nə ki dəw asi al, Luwa asi ra.» ²⁸ Piyər əl-e ə nə: «NGa je kin, j-iyə ne kingə je ləje pəti ko, ə j-un goi kin.» ²⁹ Jəju əl-de ə nə: «Təki rojeti, adi m-əl səsi, re dəw madi, iyə kəy ləne, ki nene, ki ngane je, ki ngakone je, ki nojine je, ki mbata koβe la Luwa ə, ³⁰ a ingə ne je al do e kin, dəkagilo ti ki bone, taa dəkagilo ti ki a re, a ingə kaji ki a to biti ki no ti to.»

Jəju əl ta ki do koyne ti ki kine lo koy ti
(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ Jəju bar njé ndo je ləne ki doği gide e joo ki rəne ti, ningə əl-de ə nə: «Oi, j-isi j-awi ki Jorijaləm ti, ne je pəti ki njé kəl ta je ki ta Luwa ti ndangi əji dəm mi *NGon dəw, a təli tade. ³² Tado a iləi-mi ji dije ti ki əi *Jipi je al kadi tə kogi dəm ti je, taji-mi je, taa a tibi man tade dəm nim to. ³³ Go ti, loki tindəi-mi ki ndəy kabilay ningə, a təli-mi. Nə ndo mitə la ndo koym ba, m-a m-təj lo koy ti.» ³⁴ Nə ne kare ki njé ndo je gəri me ta ti kin goto. E ta ki to lo bəyo ti rəde ti. Gəri me ta ki Jəju ge kəl-de al.

Jəju adi nje kəm to oo lo Jəriko ti
(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Loki Jəju e basi ki be ki Jəriko ningə, nje kəm to madi isi ngangı rəbi ti noo, isi kəy ne. ³⁶ Loki nje kəm to oo ka kosi dije ki isi indəi də bur bur ningə, dəji ta se ri ə isi ra ne wa. ³⁷ Ə əli-e əi nə: «Jəju ki Najarəti ə isi ində də.» ³⁸ Nje kəm to ilə ngirə kadi

un ndune ki taa, ə nɔ ki tɔgine, ə nə: «Jəju ki NGon ka Dabidi*, o kəm-to-ndoo ləm!»³⁹ Dije ki njé njiyə kəte nɔ dije ti kəngi-e kəngi kadi uti tane, nə nje kəm tɔ un ndune ki taa dɔ made ti bəy ə nə: «NGon ka *Dabidi, o kəm-to-ndoo ləm!»⁴⁰ Jəju a lo ka ti, ba un ndune kadi rəi sie rəne ti ne. Loki re rəe ti bəsi ningə, Jəju dəje ə nə: «E ri ə ige kadi m-ra madi ə?» Ə nje kəm tɔ əl-e ə nə: «Babe, m-ge kadi kəm oo lo!»⁴² Jəju əl-e ə nə: «O lo! Kadi-me ləi aji.»⁴³ Par ə, loe ti nɔɔ, kəme oo lo, adi un go Jəju ki kilə tɔji dɔ Luwə ti tane ti. Loki kosi dije ooi nɛ kin ningə, iləi ngirə kəsi-gon Luwə.

19

Jəju ai ki Jase

¹ Loki Jəju ur me be ti ki Jəriko ə isi ində də ningə, ² dɪngəm ki nje nɛ kingə kare ki tɔe nə Jase, ki e boy dɔ njé taa la-mbə je ti isi nɔɔ. ³ Dɪngəm kin sangi kadi n-oo se Jəju e nɔ dana wa, nə lo kadi oo Jəju goto, mbata kosi dije, tadɔ e dəw ki gɔji. ⁴ Be ə, ay ngɔdi kəte, aw al dɔ kagi mbay-kote ti, kadi n-oo Jəju ki a man ki rəbi ki loe ti kin. ⁵ Loki Jəju re tɛɛ loe ti ka kin ningə, un kəmne ki taa, əl Jase ə nə: «Jase, ur nangi ne law, tadɔ sɔbi kadi m-isi me kəy ti ləi bɔne.» ⁶ Lo kin ti, Jase ur nangi law, uwə Jəju rəne ti ki rənəl.

⁷ Dije pəti ki ooi nɛ kin, bəi ta dɔ Jəju ti əli əi nə: «Aw isi be lə nje ra majal.» ⁸ Nə Jase a taa, əl Babe ə nə: «Babe, m-a m-adi nusi nɛ kingə ləm njé ndoo je. A kin ə re m-taa nɛ lə dəw ki al dɔ maji ə, m-a m-təl m-ige kire gogi nja sɔ.» ⁹ Lo kin ti, Jəju əl-e ə nə:

* **18:38** Igoi Mk 10.47 ki ta ki dɔ ti gin makitibi ti nangi.

«Bone səi ki njé ki me kəy ti ləi ingəi kajɪ, tadɔ̄ i ka i ngon ka *Abirakam tɔ. ¹⁰ Tadɔ̄ ki rɔjetɪ, mi *NGon dəw m-re mba kadi m-sangi dije ki tade tɪ, m-ajɪ-de.»

*Dəw ki aw kadi indai jəgi ngar dœ ti
(Mt 25.14-30)*

¹¹ Jəju e basi ki Jorijaləm adi dije ooi kadi kɔbe lə Luwə a ɔdi rəne loe ti nɔɔ. Loki dije uri mbide isi oi ta ki Jəju isi əl-de ba bəy nɪngə, Jəju un kuji ta kare tane ti kadi ¹² əl-de ə nə: «Dɪngəm kare ki oji-e me maji ti isi aw be madi ti ki say kadi indai jagi ngar dœ ti bəy taa tə təl. ¹³ Be ə, kəte bəy taa kadi aw, bər njé kilə je ləne dɔgi, adi dəw ki ra dande ti mbal ɔr kare, nɪngə əl-de ə nə: “Itaai, irai gati bitɪ kadi m-təl m-re m-ingə-n səsi.” ¹⁴ Nə dije ki me be ti lie iɪ gine ti, ə iləi dije goe ti əli əi nə: “Ji ndigi al kadi dəw kin re isi ngar dɔje ti.” ¹⁵ Be ka, indai jəgi ngar dœ ti. Be ə, loki təl re be nɪngə, bər njé kilə je ləne ki adide la ka kin kadi n-oo se e ri ə rai wa. ¹⁶ Dəw ki dɔ kəte re, nɪngə əl ə nə: “Bam, mbal ɔr ki kare ki adi-m ka, yə m-ingə dɔgi dɔ ti kin.” ¹⁷ Ə ngar əl-e ə nə: “Maji ngay, i nje kilə ki maji. Nɪngə təkɪ a-n dana me kində kəm go ne ti ki ndəy be, m-ində-i nje kɔbe dɔ be bo je ti dɔgi.” ¹⁸ Dəw ki kɔ joo re, nɪngə əl ə nə: “Bam, mbal ɔr ki kare ki adi-m ka, yə m-ingə mi dɔ ti kin.” ¹⁹ Ə ngar əl-e ko ta wa ka kin tɔ ə nə: “I, isi tə nje kɔbe dɔ be bo je ti mi.” ²⁰ E ki rangi re nɪngə əl ə nə: “Bam, mbal ɔr ki kare ki adi-m ka yə to kin, m-aw m-bəyɔ-e ta kibi ti m-ade to. ²¹ Tadɔ̄ m-bəli. I, i dəw ki ngə ngay, ne ki ində al ka un nɪm, ne ki idibi al ka itəti nɪm.” ²² Lo kin ti ngar əl-e ə nə: “I nje kilə ki majal. Nɪngə m-a m-gangi ta dɔi ti ki ta ki tɛɛ

tai ti i wa. I igar maji kadi mi daw ki nga ngay, ne ki m-inda al ka m-un nim, ne ki m-dibi al ka m-teti nim. ²³ NGa ra ban be a re a inda la lam lo ngam la ti al a? Re inda lo ngam la ti a, m-tal kin re m-a m-taa ki mane do ti.” ²⁴ Go ti ngar al dije ki ai loe ti noo a na: “Itaai mbal or ki kare ki jie ti kin adi e ki aw ki mbal or dogi kin.” ²⁵ E dije ali ngar ai na: “E kam aw ki mbal or dogi ngata.” ²⁶ Na ngar al-de a na: “M-al sasi taki, daw ki aw ki ne jine ti, a adi-e do ti, na daw ki ne lie goto, e ki ndikiri wa ki aw-n kin ka a taai jie ti wa bay. ²⁷ Ninga ne ba je lam, ki mbati kadi mi ngar do ti, irai sade, itoli-de ta kam ti ne.”»

Jaju ur Jorijalam ti ki kosi-gon
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Jn 12.12-16)

²⁸ Go ta je ti kin, Jaju gangi kate no kosi je ti, un rabi ki kaw ki Jorijalam. ²⁹ Loki Jaju re tee basi ki be ki Batipaje ai ki be ki Batani, ki kaw ki kadi mbal je ti ki bari-de mbal kagi bini je kin ba, ila ne ndo je lane joo ³⁰ a na: «Awi me ngon be ti ki a nosi ti kam. Loki a uri ki me be ti, a ingai ngon koro ki doo-e adi a. E ngon koro ki daw al gide ti nja kare al bay. Ituti-e, irai sie adi-mi. ³¹ A re daw madi daji sasi a na: “Mba ri a isi ituti ngon koro kin” a, ali-e ai na: “E Babe a ge-e.”»

³² Ne ki Jaju ila-de ka kin awi ninga ya, ingai ne je taki wa ki Jaju al-n-de. ³³ Be a, tuti ngon koro ka kin ninga, ba ne koro je daji-de ai na: «Mba ri a ituti ngon koro kin a?» ³⁴ Ninga ne ndo je ila-de ti ai na: «Babe a ge-e.» ³⁵ Loki rai ki ngon koro ka kin adi Jaju ba, labi kibi je lade gide ti, a adi Jaju al isi do ti. ³⁶ Kati wa ki isi oti kate kate kin ba, dije labi kibi je lade do rabi ti adi-e njia do ti. ³⁷ Loki Jaju isi re basi

ki Jorijaləm ti ki rəbi ki i ki dō mbal kagi bini je ti kin 6a, kosi njé ndo je lie, rōde nəl-de ngay adi uni ndude ki taa, pitii Luwə mbata ne kōji je pəti ki ra adi oi ki kəmde, ³⁸ əi nə:

«Kadi Luwə njangi dō ngar ki re ki tō Bəbe!

Kadi Lapiya re ki dō dərā ti, ə tōba e ki dō Luwə ti ki isi taa dō dərā ti tō.»

³⁹ *Parisi je madi ki əi dan kosi je ti əli Jəju əi nə: «Bəbe, əl njé ndo je ləi adi uri tade naa ti.» ⁴⁰ Ə Jəju əl-de ə nə: «M-əl səsi m-adi oi, re əi je uri tade naa ti ə, gaji mbal je a singəi.»

Jəju nō mbata 6e bo Jorijaləm

⁴¹ Loki Jəju ində dō 6e ki Jorijaləm 6asi ə un kəmne oo-e-n ningə, man nō re kəme ti. ⁴² Man nō re kəme ti adi əl ə nə: «Kin ə re dəkagilo ki je ti 6one kin, i wa igar rəbi lapiya kin ə re a e soti səi, nə kəmi tēē dō ti al. ⁴³ NDō je ki ngā a rəi nōō kadi njé bā je ləi a iləi-naa gəi dōi, a iləi-naa ki ta tō rəbi je pəti, a uti-ni nguy lo kadi itēē goto. ⁴⁴ A budi-ni nangi mur mur ki dije ləi. MBal madi ki kadi dəw a iyə adi isi dō made ti goto. Tadō kəmi tēē dō dəkagilo ti ki Luwə re-n kadi ra-n səi kin al.»

Jəju tuwə njé ra gati je kə me kəy ti lə Luwə

⁴⁵ Go ti, Jəju aw ur nati kəy ti lə Luwə, ningə ilə rōne tuwə njé labi ne je titi kō. ⁴⁶ Ningə əl-de ə nə: «NDangi me makitibi ti lə Luwə əi nə: “Kəy ləm a ibari-e kəy kəl ta ki Luwə, nə səi, itəli-e lo 6əyō rō ti lə njé 6ogi je yo.”»

⁴⁷ NDō je pəti, Jəju ndo dije ne gin kəy ti lə Luwə. Lo kin ti, njé kun dō njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé ndo ndu-kun je, ki njé kun dō dije me 6e, sangi

rəbi kadi n-təli Jəju, ⁴⁸ nə gəri rəbe al, tado kosi je indəi mbide maji ngay go ta ti lə Jəju.

20

*Ta ki dəji də təgi ti ki Jəju aw-n
(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)*

¹ NDə kare, Jəju isi ndo dije ne me kəy ti lə Luwə, ilə-n mbe Poy Ta ki Maji ningə, njé kun də njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ki ngatəgi je, tēēi noo rəi. ² Loki rəi ningə əli-e əi nə: «əl-je adi j-o, e ki təgi ki j ra ə isi ra-n ne je kin be ə? Ə nā tə ə adi ndune ə isi ira-n ə?» ³ Ə Jəju təl əl-de ə nə: «Mi ka m-a m-dəji səsi ta kare kadi əli-mi adi m-o tə. ⁴ Nə ə ilə Jə kadi ra dije batəm ə? E Luwə ə se e dije?» ⁵ Nə təli a məri ta dande ti əi nə: «Re j-əl-e j-ə nə: “E Luwə ə ile” ə, a dəji-je ə nə se ra ban ə j-ade meje al wa? ⁶ A kin ə re j-əl j-ə nə: “E dije ə iləi Jə” ə, kosi je ba pəti a tiləi-je ki mbal təli-je, tado gəri maji ngay kadi Jə e nje kəl ta ki ta Luwə ti.» ⁷ Be ə, təli əli Jəju təkəi n-gəri dəw ki ile al. ⁸ Ə Jəju ilə-de ti ə nə: «Re igəri al ə, mi ka m-a m-əl səsi təgi ki m-isi m-ra-n ne je kin al tə.»

Kuji ta də dije ti ki njé ra kilə ndər nju, ki njé me majal

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Go ti, Jəju ilə rəne əl ta *Jipi je me kuji ta ti ə nə: «Dingəm kare ndər nju, ningə dəci ta naa ti ki dije ki njé ra kilə nju, kadi tə rai kilə adi-e, ə kagi loe ti ba, a kayi-naa nee, ningə e wa əti aw mba ki goe ngal. ¹⁰ Loki kagi lo kijə kandi nju asi ningə, ilə bəə ləne kare kadi aw taa kandi ne ndor ka kin, ki yane ji njé ra kilə je ti adi-ne. Nə loki bəə aw ningə, njé ra

kilə je, tindəi-e ngay, ə tuwəi-e adi təl ki jine kare aw. ¹¹ Nje ndər təl ilə bəə ki rangi bəy. Nə e ka, tindəi-e je, taji-e je, ə tuwəi-e adi təl ki jine kare aw. ¹² Be ka dıngəm ka kin təl ilə bəə ki nje kə mitə bəy. Ba e ki nje kə mitə kin, njé ra kilə je ka kin tindəi-e, adi-e do, ə tuwəi-e adi-e aw. ¹³ Lo kin ti, nje ndər dəji ta rəne ə nə: “E ri ə kadi m-ra ə? M-a m-ilə ki ngonm ki dıngəm ki m-ndige ngay kin. E ə, a bəli gide.” ¹⁴ Nə njé ra kilə nju, loki kəmde osi də ngone ti ba, əli-naa ta kin dande ti əi nə: “Darəe e wa kam ə a e nje ne nduwə. Ji təli-e j-adi ndər nju kin təl ne ləje!” ¹⁵ Be ə, ndəri ngon ka kin, awi sie gidı ndər ti taga, təli-e. Ə se dıngəm ki nje ndər kin a ra səde ban wa? ¹⁶ A re kadi təl njé ra kilə je kin kə, ə sangi njé ki rangi ində-de ta ndər ti.» Loki dije ooi ta ki Jəju əl kin ba, əli əi nə: «Jagi, ne kin a re ne ba al.» ¹⁷ Nə Jəju go-de ba nıngə əl-de ə nə: «Ta ki makitibi lə Luwə əl ə nə “MBal ki njé ra kəy je mbati-e, E ə təl mbal ki e təgi kəy✧,” kin me nə ri ə?

¹⁸ «Dəw ki ra ki osi də mbal ti kin ə, a tətı njəki njəki, a re e ə mbal kin ə osi dəe ti tə nıngə, a rəkite rəkitə rəkitə tə.»

*Ta də kigə la-mbə nje kəbe ki bo Səjar ti
(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)*

¹⁹ Njé ndo ndu-kun je, ki ki bo je ki də njé kijə ne məsi kadi-kare je ti, sangi rəbi kadi n-uwəi Jəju loe ti wa kin nōq, tadə gəri maji kadi kuji ta ki Jəju əl kin səbi dəde, nə bəli kosi je. ²⁰ Be ə, indəi kəmde go Jəju ti, ba iləi dije madi ki rai rəde tə dije ki dana be rəe. Həi-de rəe ti mba kadi tə me ta ti ki a tēē tae ti kin ba, n-uwəi-e-n, n-iləi-e ji njé kəbe je ti. ²¹ Dije ka kin

✧ **20:17** Pa je 118.22

dəji Jəju əi nə: «Nje ndo dije, ji gər kadi i nje kəl ta ki rəjeti, taa i nje ndo ne ki rəjeti tō. Kər kəm dəw dana goto rəi ti, isi indo dije rəbi ki rəjeti ki nəl Luwə. ²² Ə əl-je adi j-o: e loe ti ə se e loe ti al kadi j-igə la-mbə nje kəbe ki bo Səjar ə?» ²³ Nə Jəju ki gər kadi isi ədi kəme, əl-de ə nə: ²⁴ «Adi-mi silə kare adi-mi m-o, se də nə ə indəi ti, ə tō nə tō ə ndangi ti wa?» Nینگə əli əi nə: «E nje kəbe ki bo Səjar.» ²⁵ NGata ə Jəju əl-de ə nə: «Nə lə Səjar ə adi Səjar, nə lə Luwə ə adi Luwə tō.» ²⁶ Lo kin ti, lo kadi uwəi Jəju ki ta ki tae ti nō kosi je ti goto. Ta ki tur-de ti kin dum dəde, adi ai tade mbə.

*Ta ki dəji lə Sadusi je də ki njé koy je lo koy ti
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)*

²⁷ Ba go ti, *Sadusi je ki əi dije ki njé maji təkəi njé koy je a ii taa lo koy ti al, ki madi je dande ti, rəi rə Jəju ti dəji-e əi nə: ²⁸ «Nje ndo dije, *Moji ndangi ndu kin me makitibi ti adi-je ə nə: “Re dəw madi, ngokəe taa dəne, ə ngokəe ka kin oji ngan je ki dəne ka kin al bəy ə oy ningə, səbi kadi taa dəne nduwə kin oji-n ngan je kadi tēēi to nje goto ti.”» ²⁹ Nینگə ki əji də ta kin, ngakonaa je əi siri. Ki dəsəy taa dəne, ə oji-n ngon al bəy par ə oy. ³⁰ Ki kə joo re taa dəne nduwə ka kin, bə kae ti wa bəy. ³¹ Re tēē də ki kə mitə be, adi ngakonaa je ki siri kin, taai dəne ki kare kin pəti, bə oyi ki kanji kadi dəw kare dande ti oji sie ngon. ³² Ta təl tae ə, darə dəne wa re oy tō. ³³ NGA ə se ndə ki njé koy je a ii taa lo koy ti ə, nə dande ti ə dəne ka kin a e nee wa? Tadə əi siri pəti taai-e nede ti.» ³⁴ Ə Jəju əl-de ə nə: «Dənangi ti ne kin ə dینگəm je ki dəne je isi taai-naa. ³⁵ Nə dije ki Luwə oo-de kadi

☆ **20:28** Kilə ngirə nə je 38.8; Dətərənom 25.5-10

asi kadi a ii taai lo koy ti, kadi isi me bekɔ ti ki sigi, a taai-naa al ngata. ³⁶ Taa a oyi al tɔ, tadɔ a toi tɔ malayka je be. Əi ngan lə Luwə tadɔ Luwə adi-de ii lo koy ti. ³⁷ Ningə ta kɪ ki nə njé koy a ii taa lo koy ti, Moji wa əl ta ay njay dɔ ti kadi njé koy je a ii taa lo koy. Lokɪ əl ta əji-n dɔ por ki ɔ me ngə ti, Moji bar Luwə ə nə: “Luwə lə *Abirakam, Luwə lə *Isaki, ki Luwə lə Jakobi✧.” ³⁸ Ningə Jəju ilə dɔ ti təkɪ Luwə e Luwə lə dije ki njé kisi kəm ba, bi e Luwə lə njé koy je al. Tadɔ ta kəm Luwə ti, dije pəti isi ki dɔde taa.» ³⁹ Lo kɪn ti, njé ndo dije ndu-kun ki nə je əli Jəju əi nə: «Nje ndo dije, əl ta maji ngay.» ⁴⁰ Ningə sangi kadi n-dəji-e ta ki rangi al ngata.

Kirisi əi ki Dabidi
(Mt 22.41-45; Mk 12.35-37)

⁴¹ Jəju dəji-de ta ə nə: «Ra ban be ə dije əli par əi nə Kirisi ki e *Dəw ki Luwə mbəte e ngon ka *Dabidi ə?

⁴² Tadɔ Dabidi ə wa ki dɔne əl me makitibi Pa je ti ə nə:

“Babe Luwə əl Babe ləm ə nə:
«İre isi dɔ ji kɔm ti ne,

⁴³ Biti kadi m-aw ki njé bə je ləi m-ilə-de gin tɔgi ti✧.»

⁴⁴ «Ə re Dabidi bar Kirisi Bane ə, ra ban taa Kirisi a e ngon ka Dabidi ə?»

Jəju gangi ta dɔ njé ndo ndu-kun je ti
(Mt 23.37-39; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Jəju əl njé ndo je ləne ta kəm kosi je ti ki isi oi dɔ ne ndo lie ⁴⁶ ə nə: «İndəi kəm-kədi dɔ rəsi ti ki rɔ njé ndo ndu-kun je ti. Əi dije ki gei njiyə ki kibɪ ngal, taa gei kadi dije rai-de lapɪya ki buki-naa ti lo kingə-naa

✧ 20:37 Tɛɛ ki taga 3.2, 6 ✧ 20:43 Pa je 110.1

je ti lə kosi je tɔ. Giŋ kəy kaw-naa je ti, ə se lo ne kuso je ti, a gei lo kisi dije ki bo, kəte nɔ dije ti. ⁴⁷ Taai ne maji je lə njé ngaw koy je pəti pəti jide ti, ningə ədi kəm dije ki kəl ta ki Luwə ki gine gangi al, kadi dije ooi-de təkɪ n-əi dije ki maji. Go kilə rade je ti ki be kin, Luwə a gangi-n ta ki nga ngay dɔde ti itə ndəgi dije.»

21

Kadi kare lə nje ngaw koy ki nje ndoo

(Mk 12.41-44)

¹ Jəju un kəmne isi oo-n njé ne kingə je ki isi iləi kadi-kare ləde me ne kadi-kare ti. ² Ningə oo nje ngaw koy ki nje kəm-to-ndoo kare re ki ngan silə joo ilə tɔ. ³ Ə Jəju əl ə nə: «M-əl səsi təkɪ rɔjeti, nje ngaw koy ki nje ndoo kam ilə kadi-kare itə ndəgi dije pəti. ⁴ Tadɔ ndəgi dije pəti kam, adi burim la je ləde, nə nje ngaw koy kin, me ndoo ti lie, ne ki nay jie ti kadi ra-n ki rone ə un ba pu adi.»

Jəju əl ta lə kəy kaw-naa ki a tujɪ

(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

⁵ Go ti, dije madi isi əli ta dɔ kəy ti lə Luwə, əli əi nə: mbal je ki ndole ki rai, ki ne je ki dije adi Luwə kin ra adi kəy kin əti ɓəl ki dum bitɪ. Nə Jəju əl-de ə nə: ⁶ «Ne je pəti ki oi-de kin, ndɔ madi a re nɔɔ ki mbal kare ki a nay kadi isi dɔ made ti goto; a budi-de nangɪ mur mur.»

Ne kəji je ki a tɔji dəkagilo ki kɔ ki a re

(Mt 24.3-8; Mk 13.3-8)

⁷ Lo kin ti, dije ka kin dəji Jəju əi nə: «Nje ndo dije, dəkagilo ti ki ra bangɪ ə ne je kin a rai ne ə? Ə ne kəji ki ban ə a tɔji kadi dije gərii dəkagiloe kin ə?»

⁸ Ə Jəju əl-de ə nə: «İndəi kəm-kədi də rəsi ti, iyəi ta rəbi adi dəw ədi səsi al. Tado dije ngay a rəi ki təm əi nə: “Mi ə mi Kirisi”, taa a əli tə əi nə: “Dəkagilo re ngata”, nə maji kadi uni gode al. ⁹ Loki a oi ka rə je, dije a ij ki naa ki rə je kin, adi bəl ra səsi al. Tado ri ri ka ne je kin a rəi bəy taa, nə e dəbəy ndə ta ji naa ti nōō al bəy.»

¹⁰ Ba Jəju əl-de bəy ə nə: «Gin be madi a aw rə də gin be madine, kəbe madi a aw rə də kəbe madine ti. ¹¹ Dənangi a yəki, yəki ki əti bəl, taa ki lo je ki dangi dangi, moy je ki njé tə ko dije a osi je, 60 a o je. Nینگə ne je ki əti bəl ngay a ij ki dərə ti rəi ki ne kəji je ki to bəl.

Dəkagilo kində kəm-ndoo

¹² «Nə kəte nō ne je ti kin piti, dije a indəi jide dəsi ti, a adi səsi kə. A awi səsi lo kaw-naa je ti, a buki səsi dangay ti, a awi səsi nō ngar je ti ki boy, ki nō njé kəbe je ti ki mbata ləm. ¹³ Lo kin ti, e ta rəbi ki a ingəi kadi imai naji ləm ki rəde ti. ¹⁴ Nینگə ne ki kadi indəi dəsi ti ə to kin. Onosi kadi isangi ta madi indəi dəsi ti kəte kadi tə əli-de inajii ta dəsi ti. ¹⁵ Tado mi wa m-a m-adi səsi ta ki gosi ki kadi əli-de. Nینگə njé kəsi səsi ta a asi kadi awi ki ta madi ki kadi əsi kəm yəsi ə se kadi najii al. ¹⁶ A oi kadi kəsi je, ki bawsi je, ki ngakəsi je, nojisi je ba pəti, ki madi si je a uni dəsi kadi adi dije. Nینگə a gangi ta koy də dije ti ngay dansi ti. ¹⁷ Dije pəti mede a majal səsi ki mbata ləm. ¹⁸ Nə bisi dəsi kare ka a osi kə al. ¹⁹ Nینگə e me kuwə təgi ba ti ə yə a ingəi kaji.

*Tuji ki a tēē də be bo Jorijaləm ti
(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)*

20 «Loki a oi njé rɔ je iləi-naa gəi dɔ Jorijaləm kin ɓa, kadi igəri təkɪ dɔkagilo tuje asi ngata. 21 Be ə, dije ki isi Jude ti a ayi-naa ki dɔ mbal je ti, ə kadi njé ki isi me ɓe bo Jorijaləm ti, tɛɛi ki taga kɔ, ningə kadi dije ki awi wale, təlɪ me ɓe bo ti al. 22 Tado a e ndɔ gangi ta ki kadi ne je pəti ki Makitibi lə Luwə əl tae a rai ne. 23 NDəe ti kin, kəm-to-ndoo ki gəe goto a e lə dāne je ki njé səm, ki njé kadi mba ngan je. Tado kəm-to-ndoo ki ngay a ra dije, taa wongi lə Luwə a re dode ti me ɓee ti kin tɔ. 24 Dije a tɔli-de ki kiyə kasigar, a uwai-de awi sade ɓəə ti dɔ ɓe je ti ki dangi dangi. Dije ki gəri Luwə əl a njiyəi dɔ Jorijaləm mbisəi-e mbaraki mbaraki, bitɪ kadi dɔkagilo ləde ki Luwə oji ində ngangine.

Re NGon dəw
(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

25 «Dɔkagiloe ti kin, ne je ki to ɓəl a tɛɛi kəm kadi ti je, ki nay je, ki mee je✧. Man ba a i, kae a ɓa ki taa, adi dije ki gin ɓe je ti ki dangi dangi, ɓəl a tɔl-de. 26 ɓəl a tɔl-de adi dadi par par, isi nginəi ta ne ki a tɛɛ dode ti dɔnangi ti. Tado tɔgi je ki dɔrɔ ti a yəki. 27 Lo kin ti ə yə a oi-mi *NGon dəw m-a m-re me kil ndi ti. M-a m-re ki tɔgi, me kunjɪ ti ki əti ɓəl✧. 28 Loki ne je kin rai ne ningə, maji kadi irai rəsi, ɔri dəsi taa, tado kagi lo kingə dɔ ləsi e ɓasi.» 29 Ningə Jəju un ne kare ndo-n-de ne ə nə: «tɔgi kagi mbaykote ki ndəgi kagi je oi. 30 Loki mbie ilə ngirə kitɪ kin ningə, igəri kadi nay ɓa e ɓasi ngata. 31 Be tɔ ə, loki oi ne je kin rai ne ningə, maji kadi igəri təkɪ kɔɓe lə Luwə e ɓasi. 32 Ningə təkɪ rɔjetɪ, adi m-əl səsi, dije ki

✧ 21:25 Ejay 13.10; Ejəkəl 32.7; Juwəl 3.3-4 ✧ 21:27 Daniyəl 7.13

isi ki dɔde taa ne kin a oyi tigə al bəy ə ne je kin a rai ne. ³³ Dɔrɔ ki dɔnangi a gotoi ndɔ madi, nə ta ləm a to lo tone ti ba ratata ki nɔ ti.

Kisi dɔgi ti

³⁴ «Maji kadi isi dɔgi ti, bi adi go ne kuso ki go ne kay, ki taga ki dɔ ne ki duniya ti ne uwə mesi adi ndɔ kin uwə səsi nangi busi al. ³⁵ Kadi uwə səsi nangi tɔki bandi a osi-n dɔ kanji je ti kin be al. Tado e ne ki a osi dɔ dije ti pəti ki dɔnangi ti. ³⁶ Ningə kadi itoi bi al, əli ta ki Luwə ki dɔkagilo je pəti kadi tə ingəi tɔgi idumi dɔ ne je pəti ki a rai ne kin, ə kadi iteɛi ai taa ta kəmm *mi NGon dəw ti.»

³⁷ Re kada ɔa, Jəju ndo ne dije gin kay ti lə Luwə. A re kondɔ tɔ ningə, tɛɛ aw dɔ mbal ti ki bari-e dɔ mbal kagi bini je ti. ³⁸ Lɔki lo ti njay tɔ ɔa, kosi je rai gin kay ti kadi ooi dɔ ta lie.

22

Judası un dɔ Jəju

(Mt 26.1-5, 14-16; Mk 14.1-2, 10-11)

¹ Nay mapa ki əm ɔde al, ki bari-e nay Paki e basi☆. ² Njé kun dɔ njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, sangi rəbi kadi n-uwəi Jəju n-təli-e, nə bəli kosi je. ³ Ningə *Sata ur me Judası ti ki bari-e Isikariyoti ki e ki kare mbɔ njé ndo je ti lə Jəju ki dɔgi gide joo. ⁴ Ur me ti ade aw ində ta naa ti ki njé kun dɔ njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé kun dɔ njé ngəm ta kay lə Luwə, dɔ rəbi ti ki kadi ilə-n Jəju jide ti. ⁵ Lo kin ti, rɔ njé je ki Judası aw ingə-de ka kin nəl-de ngay adi ndude osi naa ti kadi n-adi-e la.

☆ 22:1 Tɛɛ ki taga 12.1-27

⁶ Judasi ndigi dɔ ti, nga ningə ilə ngirə sangi rəbi ki to kadi ilə-n Jəju jide ti ki kanji kadi kosi je ooi loe.

*Jəju adi indai dɔ ne kuso Paki naa ti
(Mt 26.17-19; Mk 14.12-16)*

⁷ NDɔ kuso mapa ki əm ɔde al, ki e ndɔ ki kadi dije tɔli ngan dɔgi batɔ je mbata ne kuso Paki asi. ⁸ Ə Jəju ilə Piyər əi ki Jə ə nə: «Awi indai dɔ ne kuso Paki dana kadi j-usoi.» ⁹ Ba əi je tɔli dɔji-e əi nə: «Lo ki ra be ə indigi kadi j-aw ji ra ne kuso titi ə?» ¹⁰ Ningə Jəju ilə-de ti ə nə: «Awi, loki isi uri ki me ɔe ti ɔa, a ingəi dɔngəm kare ki otɔ gum man dɔne ti ningə uni goe, uri me kəy ti ki ur ti. ¹¹ Loki uri goe ti ɔa, əli ɔa nje kəy kin əi nə: “Nje ndo dije ə nə kadi ji dɔji se me kəy ki ra ə kadi n-uso ne Paki ti ki njé ndo je ləne wa?” ¹² Lo kin ti, a ɔji səsi me kəy ki boy. Me kəy kin to taa, ki ne je pəti me ti. Lo kin ə a rai ne kuso ti kadi j-usoi. ¹³ Piyər əi ki Jə awi ningə, ingəi ne je pəti asi naa təkɔ wa ki Jəju əl-n-de ka kin, adi rai ne kuso Paki, indai dɔe dana.»

*Ne kuso lə Babe
(Mt 26.26-29; Mk 14.22-25; 1Kor 11.23-26)*

¹⁴ Loki dɔ kadi asi, Jəju əi ki njé kaw kilə je isi ta ne kuso ti. ¹⁵ Ə Jəju əl-de ə nə: «M-ndigi ngay kadi m-uso ne Paki kin səsi ɔəy taa kadi m-ingə kɔ. ¹⁶ Ningə m-əl səsi, m-a m-uso səsi ki rangi gogi al, bitɔ kadi ne kuso kin tɔl tane me ɔekɔ ti lə Luwə.» ¹⁷ Go ti, Jəju taa kɔpi kasi kandi nju, ra oyo Luwə dɔ ti, ningə təl-n adi njé kaw kilə je əl-de ə nə: «Itaai ayi-naa dansi ti, ¹⁸ Tadɔ, m-a m-ay kasi kandi nju ki rangi al, bitɔ kadi ɔekɔ lə Luwə re-n.» ¹⁹ Go ti, Jəju un mapa, ra oyo Luwə dɔ ti, uwə tətɔ naa ti, təl-n adi njé ndo je, ningə əl-de ə nə: «E kin e darəm, ki e ki kun kadi

mbata ləsi. Itaa! usoi kadi mesi ole-n döm ti.» ²⁰ Go ne kuso ti, Jəju un kəpi kasi kandi nju, ra tək! ra-n kəte ka kin be bəy, ningə əl-de ə nə: «Kəpi kin e kun mindi ki sigi me məsim ti ki a ay mbata ləsi✧.

²¹ «Ningə kadi igəri tək! dəw ki a ilə-m ji dije ti, isi səm ta ne kuso ti ki ne wa kin. ²² Mi *NGon dəw m-a m-oy tək! Luwə əji-n, nə kəm-to-ndoo e lə dəw ki a ilə-m mi NGon dəw ji dije ti.» ²³ Lo kin ti, njé kaw kilə je iləi rəde isi dəji-naa ta dande ti se naa dande ti ə kadi a ra ne ki be kin wa?

Dəw ki e ki bo

(Mt 20.24-28; 19.28; Mk 10.41-45)

²⁴ Go ti, njé kaw kilə je iləi ngirə naji-naa ta ti ki təgide əi nə se nə ə a e ki bo dande ti wa? ²⁵ Ə Jəju əl-de ə nə: «NGar je ki ɔi be də gin dije ti ki dangi dangi ki dənangi ti ne, rai rəde kadi n-əi baəbe je də dije ti, taa njé ki təgi kəbe e jide ti, indəi təgi də dije ti adi bəri-de njé ra maji je tə. ²⁶ Nə səi, maji kadi irai tək! əi je isi rai kin be al. Dəw ki e ki təgi dansi ti, maji kadi təl rəne dəw ki də du ti, ningə kadi dəw ki nje kun dəsi, təl nje ra kilə ləsi tə. ²⁷ Tadə dəw ki nje kisi ta ne kuso ti nim, dəw ki nje re ki ne kuso nim, dande ti ki joo kin, e ki nje kisi ta ne kuso ti ə e ki bo al a? Ningə mi, m-isi dansi ti tə nje re ki ne kuso kadi səsi. ²⁸ Səi ə səi dije ki uwəi təgisi ba səm me kə ti. ²⁹ Ningə tək! Luwə ki Bai adi-m kəbe ka kin ə, mi m-adi-n səsi tə. ³⁰ A usoi je, a ayi-naa je səm me bəkə ti ləm. Ningə a isi də kimbər kəbe ti kadi igangi ta də gin ka *Isirayəl ti ki dəgi gide joo.»

Jəju əl tək! Piyər a naji ta gər-ne

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Jə 13.37-38)

✧ **22:20** Təy ki taga 24.8; Jərəmi 31.31-34

³¹ Jəju əl Sımɔ ə nə: «Sımɔ, Sımɔ, Su dəji ta rəbi kadi n-siyə səsi təkɪ dəw a siyə-n ko me kee ti be. ³² Nə mi, m-əl ta ki Luwə mbata ti ləi, kadi ilə kadi-me ləi kə al. Ningə loki a təl ki rəm ti, maji kadi ilə dingəm me ngakɔi je ti.» ³³ Ə Piyər əl Jəju ə nə: «Babe, mi basi kadi re e dangay ka m-a m-aw ti səi. A re e-n koy ka m-a m-oy səi.» ³⁴ Ə Jəju təl əl-e ə nə: «Piyər, adi m-əli, bone wa kin, kunə kinjə nɔ al bəy ə, a naji ta nja mitə təkɪ igər-m al.»

La, ki bəl, ki sa nja

³⁵ Jəju əl njé ndo je ə nə: «Loki kəte m-ilə səsi ki kanji kadi uni la, ə se bəl, ə se sa njasi kin ne madi du səsi ma?» Ə iləi Jəju ti əi nə: «Jagi, ne madi du-je al.» ³⁶ NGa ə Jəju əl-de ə nə: «Ningə ki ngəsine kin, dəw ki aw ki la ba kadi un jine ti, e ki aw ki bəl ə kadi un jine ti. A kin ə re dəw madi aw ki ne kati al ə kadi ɔr kibi ki rone ti gati-n ə iyə lae ndogi-n ne kati kare uwə jine ti tɔ. ³⁷ Adi m-əl səsi, səbi kadi ne ki makitibi lə Luwə əl tae ə nə: “Tidəi-e dan njé ra majal je ti✧,” kin ra ne dɔm ti. Ningə ne ki səbi kadi a re dɔm ti kin, a ra ne.» ³⁸ Ə njé ndoo je əli-e əi nə: «Babe, ne kati ə e joo kin.» Ba əl-de ə nə: «E wa kin asi.»

*Jəju əl ta ki Luwə dɔ mbal kagi bini je ti
(Mt 26.36-41; Mk 14.32-38)*

³⁹ Go ti Jəju tɛɛ, ningə təkɪ isi ra-n kəte kəte, un ta rəbi isi aw ki dɔ mbal kagi bini je ti. *NJé ndo je lie uni goe. ⁴⁰ Lokɪ rəi tɛɛi dɔ mbal ti, Jəju əl njé ndo je ə nə: «Əli ta ki Luwə, kadi osi me ne na ti al.» ⁴¹ Ba ɔr rone say ndəy, ningə ɔsi məkəsine nangɪ, əl ta ki Luwə ə nə: ⁴² «Baɪ, re indigi ə, ɔsi kɔ kin ngərangi kɔ

✧ 22:37 Ejay 53.12

rɔm ti. Nə ke ə kadi e ndigi ləm mi al, nə kadi e ndigi ləi j wa ə təl tane.» ⁴³ Lo kin ti nɔo be, malayka kare j dɔrə ti re ade tɔgi. ⁴⁴ Bəl ra Jəju, NDile isi nangi al, adi əl ta ki Luwə ki tɔgine, tətə tosi nangi tə kɔr məsi be.

⁴⁵ Go kəl ta ti ki Luwə, Jəju j taa, təl re rɔ njé ndo je ti ningə, ingə-de, isi toi bi ki me-kɔ. ⁴⁶ Ə əl-de ə nə: «Wa! isi itoi bi wa bitə a? Ii taai, ə əli ta ki Luwə, kadi osi me ne na ti al.»

Kuwə Jəju

(Mt 26.47-55; Mk 14.43-49; Jq 18.3-11)

⁴⁷ Loki Jəju a əl ta ba bəy ningə, kosi dije teei nɔo isi rəi. Judasi, ki e ki kare dan njé ndo je ti lə Jəju ki dɔgi gide e joo ə e nɔde ti. Re ki rɔ Jəju ti kadi n-uwe ki rɔne ti. ⁴⁸ Ə Jəju əl-e ə nə: «E ki kuwə ki a uwə-m mi *NGon dəw ki rɔi ti ə a ilə-m ji dije ti!»

⁴⁹ Loki njé njiyə ki Jəju ooi ne je ki isi ra ne kin be ba, dəji Jəju əi nə: «Babe, sɔbi kadi ji tigə-de ki ne kati ə se kadi ji ra ban ə?» ⁵⁰ Ningə loe ti nɔo, ki kare dande ti ɔr kiyə tigə-n paja lə ki bo lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ba tigə mbie ki dɔ ji kɔ ti lati gangi. ⁵¹ Nə Jəju əl-de ə nə: «Asi be ngata, iyəi-de adi rai.» Ningə ilə jine ɔdi-n mbi paja ka kin, ba mbie təl to maji gogi. ⁵² Go ti, Jəju un ta əl ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé je ki njé ngəm ta kəy lə Luwə, ki ngatɔgi je ə nə: «To tə ne ki mi nje bɔgi, ə irəi ki kiyə kasigar je, ki gəl je taa kadi uwəi-mi be? ⁵³ NDɔ je pəti, mi səsi naa ti gin kəy ti lə Luwə, nə jisi ɔdi-m al, ningə e ndɔ ləsi bɔne, e ndɔ ki kadi tɔgi je ki majal ɔdi rɔde me til ti.»

Piyər naji ta gər Jəju

(Mt 26.57-27.1; Mk 14.53-15.1; Jq 18.13-27)

⁵⁴ Lo kin ti, uwai Jəju, awi sie, uri sie kəy lə ki bo lə njé kijə nē məsi kadi-kare je. Piyər adi ndəe ngal ndəy, ningə un gode isi aw səde. ⁵⁵ Dije iləi por dana nati lo ti, isi ta ti, adi Piyər aw isi ta ti səde. ⁵⁶ Ningə ngon dəne kare ki nje ra kilə me kəy ti, oo Piyər isi kunji por ti, ə ində manje ba, ningə əl ə nə: «E ki isi kin ka, kəte e sie tə.» ⁵⁷ Nə Piyər naji ə nə: «Dəne, m-gər-e al.» ⁵⁸ Ba ndəy go ti ə dəw ki rangi oo Piyər, ningə təl əl bəy ə nə: «I ka, i dan dije ti lie tə.» Nə Piyər ilə dəw ti ka kin ə nə: «Jagi, mi səde al.» ⁵⁹ Biti asi kadi-kare go ti, ningə dəw ki rangi təl re də ti bəy ə nə: «Ki rəjeti, dīngəm kin kəte e sie tə, tadə e dəw ki Galile ti.» ⁶⁰ Ə Piyər ile ti ə nə: «Dīngəm, m-gər me ta ləi ki ige kadi əl kin al.» Ba ta naa ti noq wa ki Piyər isi əl ta tane ti ba bəy ningə, kunə kinjə nq. ⁶¹ Loe ti noq, Jəju ilə rəti go Piyər, ba me Piyər ole də ta ti ki Jəju əl-e ə nə: «Bone wa kin, kəte bəy taa kadi kunə kinjə nq, a naji ta nja mitə ə nə igər-m al[☆],» ka kin. ⁶² Piyər ində lo tē taga, nq ki man kəmne.

Dije taji Jəju, tīndəi-e

(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

⁶³ Dije ki njé ngəm Jəju, mbəi sie je, tīndəi-e je. ⁶⁴ Ba dəi kəme ə əli əi nə: «Nə ə indəi wa igər dəwe adi j-o!» ⁶⁵ Taa nē taji je ki rangi ngay tē tade ti ki rəe ti tə.

Jəju a nq njé gangi ta je ti lə Jipi je

(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jə 18.19-24)

⁶⁶ Loki lo ti ningə, ngatəgi je lə *Jipi je, ki njé kun də njé kijə nē məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je, ingəi-naa, awi ki Jəju nq njé gangi ta je ti lə Jipi je. ⁶⁷ Ningə əli-e əi nə: «Re e i ə i Kirisi ki Luwə mbəte ə

əl-je adi j-o.» Ө Jəju ilə-de ti ə nə: «Re m-əl səsi ka a taai mem al. ⁶⁸ Taa re m-dəji səsi ta ka a iləi-mi ti al tə. ⁶⁹ Nینگə ki j-ai ta jije ti ne kin, ilə ngire bone kin, mi *NGon dəw m-a m-isi də ji kə Luwə ti ki nje təgi ngata.» ⁷⁰ Ba pəti dəji-e əi nə: «Adi j ngon lə Luwə ta?» Ө Jəju əl-de ə nə: «Səi je wa əli ki tasi təki, mi NGon lə Luwə.» ⁷¹ Lo kin ti, əli əi nə: «E kin, ji sangi kadi dəw madi ki rangi əl ta dəe ti bəy a? J-əi je wa j-oi ta ka tae ti ki mbije ne ngata kin.»

23

Jəju a nə ngar Pilati ti

(Mt 27.2, 11-14; Mk 15.1-5; Jə 18.28-38)

¹ Go ti, jii taai pəti awi ki Jəju nə *Pilati ti. ² Nینگə lo kin ti, iləi rəde isi indəi ta də Jəju ti əi nə: «Dingəm kam j-inge isi sulə dije kadi buki-de wale. Əl-de kadi ugəi la-mbə nje kə ki bo Səjar al. Taa a də ti nəq əl bəy təki n-e Kirisi, n-e ngar.» ³ Ө Pilati dəji Jəju ə nə: «J ngar lə *Jipi je a?» Ba Jəju ile ti ə nə: «E ta ki tēē tai ti.» ⁴ Lo kin ti, Pilati əl ki bo je lə njé kijə nē məsi kadi-kare je ki kosi je ə nə: «M-ingə nē madi ki asi kadi m-gangi-n ta də dingəm ti kin al.» ⁵ Nə uwai tade ngə əi nə: «E nje sulə dije ki nē ndo ləne kadi təi rə. Ilə ngire Galile ti, un-n dənangi ki Jude ba pəti, biti ə tēē-n rəjetə ne kin.»

Jəju a nə Erodə ti

⁶ Loki *Pilati oo ta kin nینگə dəji ə nə se dingəm kin e dəw ki Galile ti wa? ⁷ Ө loki oo kadi Jəju j gin bəkə ti lə *Erodə nینگə, ilə sie adi Erodə ki dəkagiloe ti kin e Jorijaləm ti nəq tə. ⁸ Loki Erodə oo Jəju bə, rəe nəl-e ngay tadə mari nu ba ə isi sangi kadi n-oo Jəju əji-n də ta lie ki dije isi əli. Erodə ində mene ti

kadi Jəju a ra ne kəji je kadi n-oo. ⁹ Ə dəje ta je ngay, nə Jəju ile ti al. ¹⁰ Ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je, ki njé ndo ndu-kun je əi nqo, isi səki də Jəju ki təgide. ¹¹ Erodı əi ki asıgar je ləne kidi Jəju, mbəi sie, ɓa iləi kibi ki ndole rəe ti, ə təli iləi sie adi Pilati gogi. ¹² NDəe ti nqo, Erodı əi ki Pilati ki kəte əi njé bə je lə naa, təli madi-naa je.

Gangi ta koy də Jəju ti

(Mt 27.11-26; Mk 15.1-15; Jq 18.39-19.16)

¹³ *Pilati ɓar ki bo je lə njé kijə ne məsi kadi-kare je ki njé kun də kosi je, ¹⁴ əl-de ə nə: «təi ki dıngəm kın adi-mi əi nə e nje sulə dije ɓuki-de wale, nə me ta ti ki m-dəje nqsi ti ne kın, m-ıngə ne ki majal ki isəki-e-n, ki asi kadi m-gangi-n ta dəe ti al. ¹⁵ *Erodı ka ıngə ne madi al tə, tadə təl ilə sie rəjeti gogi. Ne ki asi kadi dəw təl-e-n goto. ¹⁶ Be ə, m-a m-adi ındəi-e par ə m-a m-iyə taa.» [¹⁷ Pilati əl be mbata də ɓal je pəti, lo ra nay paki ti, səbi kadi Pilati ər dəw kare dangay ti adi-de.]

¹⁸ Nə dije pəti uni ndude ki taa əli əi nə: «təl-e kə ə ər Barabasi adi-je.» ¹⁹ Barabasi e dəw ki uwəi-e dangay ti mbata e dan dije ti ki wongi ra-de də njé kəbe je ti me ɓe ti nim, təli dəw nim.

²⁰ Ningə təki Pilati ndigi-n kadi n-iyə Jəju taa, təl dəji-de ta də ti ɓəy. ²¹ Nə əi je əli ta ki ndu ki ngə ngay əi nə: «təbe kagi-dəsi ti, təbe kagi-dəsi ti.»

²² Pilati re səde də ti ɓəy ki kə mıtə ə nə: «E ri ki majal ə dıngəm kın ra ə? Ne ki asi kadi dəw təl-e-n goto, adi m-a m-adi ındəi-e par ə m-a m-iyə taa.»

²³ Nə əi je ai də ndude ti, uni ndude ki taa, əli ta ki təgide ngay itə ki kəte kadi ɓe kagi-dəsi ti tə ɓə wa.

²⁴ Be ə, Pilati un ndune kadi n-ra ne ki kosi je ndigi.

²⁵ Adì ɔr Barabasi kì ndìgi kadì ɔr-e adì-de. Barabasi e dɔw kì uwài-e dangay tì mbata e dan dije tì kì rai wongì dɔ njé kɔbe je tì nìim, taa tɔli dɔw nìim. NGA ningə ndìgi kadì tə Jəju taa n-ule jì asigar je tì kadì rai sie ne kì go ndìgi tì ləde əi kosi je.

*Awi kì Jəju kì lo be kagì-dəsi tì
(Mt 27.32; Mk 15.21)*

²⁶ Lokì asigar je isi awi kì Jəju ningə, ingəi Sìmɔ, dɔw kì Sírən tì, kì jì wale, ba indəi kagì-dəsi lə Jəju dɔe tì, adì otì goe tì. ²⁷ Kosi dije ngay uni go Jəju. Dəne je indəi kadide nɔi, ndingəi rɔde mbata lie. ²⁸ Be ə, Jəju yəti kəmne kì dɔde tì, əl-de ə nə: «Dəne je kì Jorijaləm, inɔi-mi al, nə kadì inɔi rəsi səi je wa, ə inɔi ngansi je. ²⁹ MBata ndɔ a re nɔɔ kadì dije a əli əi nə: “Maji-kur ə dɔ kujì dəne je tì, e dɔ njé je tì kì oji ngon ndɔ kare al, kì iləi mba ta ngon tì al.” ³⁰ Lo kìn tì nɔɔ be, dije a əli mbal je əi nə: “Osi dɔje tì!” Ə a əli dii je əi nə: “Ibɔyɔi-je✧!” ³¹ Kìn ə dɔw ra kagì mbəl be ningə, kagì kì tutì taa yəe a to ban ə?»

³² Lo kìn tì, rəi kì baw kaya je kì njé tɔl ne joo kadì tɔli-de naa tì kì Jəju.

*Dije bəi Jəju kagì-dəsi tì
(Mt 27.33-44; Mk 15.22-32; Jə 19.17-24)*

³³ Lokì rəi tɛɛi lo tì kì bari-e «Ka dɔ dɔw» bə, asigar je bəi Jəju kagì-dəsi tì, loe tì nɔɔ, taa bəi baw kaya je kì joo ka kìn naa tì kì Jəju dɔ kagì-dəsi tì tɔ. Bəi kì kare dɔ jì kɔe tì, ə bəi kì nungì dɔ jì gəle tì tɔ. ³⁴ Ningə Jəju əl ə nə: «Bai, adì mei səl dɔde tì, tadɔ gəri ne kì a rai kam al.» Nɔɔ be, asigar je tigəi kír (mbare) dɔ kibi tì lie, ləbi-naa. ³⁵ Kosi dije ai nɔɔ a goi-de, ningə njé kun dɔ *Jipi je ibəi Jəju kogii əi nə: «Ajì dije

✧ 23:30 Oje 10.8

ki rangi, ən ə, kadi aji rone e wa adi j-o tɔ, təkɪ re e Kirisi lə Luwə ki Luwə mbəte✧.» ³⁶ Asigar je ka kin agi ki rɔ Jəju ti, mbəi sie, ɓa adi-e kasi ki masi kade ay✧. ³⁷ Ningə əli-e əi nə: «Re j ngar lə Jipi je ə, aji rɔi j wa adi j-o.» ³⁸ Ba ndangi ne madi ɓəy tɔ me ba ti, indəi taa dɔ Jəju ti əi nə: «Dəw kam e ngar lə Jipi je.»

³⁹ Ningə baw kaya kare ki ɓəi-e dɔ kagi-dəsi ti taji Jəju ə nə: «J al ə ə nə j Kirisi ki Luwə mbəte a? Aji rɔi j wa, ə aji-je səi.» ⁴⁰ Nə e ki nungi kɔl ki madine ə nə: «J ki ta ki gangi ki kare wa kin isi dɔi ti tɔ kin, iɓəl Luwə al a? ⁴¹ Ki ɔji dɔje, e go ti, tado e ne ki je wa ji dibi ə ji tətɪ kande, nə e, ne madi kare ki majal ki ra goto.» ⁴² Ba e ki nje kɔl ki madine ka kin təl əl Jəju ə nə: «Jəju, ndɔ ki a re tə ngar ə, adi mei ole dɔm ti.» ⁴³ Ə Jəju ile ti ə nə: «Təkɪ rɔjeti, adi m-əli, ɓone wa kin a j səm naa ti me ɓe rɔnəl ti.»

Koy Jəju

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jə 19.28-30)

⁴⁴ Ki kadi ki kaw ki jam dɔ ɓe ti be, ə lo ndul dɔnangi ti bitɪ kadi ki mitə ki lo sɔlɔ. ⁴⁵ Kadi ur dana, dəw oo-e al. NGa ningə, kibi ki gangi lo ki me kəy ti lə Luwə gangi dana lə naa je joo✧. ⁴⁶ Ba Jəju unndune ki taa ə nə: «Bai, m-iyə ndilm me jii ti.» Ningə go ta ti kin ɓa kəe tɛɛ. ⁴⁷ Loki ki bo lə asigar je oo ne je ki rai ne kin be ɓa, ilə tɔji dɔ Luwə ti ə əl ə nə: «E ki rɔjeti, dəw kin e dəw ki dana.» ⁴⁸ Kosi dije ki əi lo ne ti kin, loki ooi ne ki ra kin ɓa, təlɪ ɓe je ki kadide ki kində, ndingəi rɔde. ⁴⁹ Dije pətɪ ki gəri Jəju, ki dəne je ki j sie Galile ti, ai say indəi kəmde a ooi ne je ki isi rai ne.

✧ 23:35 Pa je 22.8-9 ✧ 23:36 Pa je 69.22 ✧ 23:45 Tɛɛ ki taga 26.31-33

*Kilə Jəju be nin ti**(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jq 19.38-42)*

⁵⁰ Lo kin ti nq̄q be ə, d̄ingəm kare ki t̄oe nə Jisəpi i nq̄q re. Jisəpi e ki kare dan njé gangi ta je ti lə *Jipi je, e d̄əw ki maji, e d̄əw ki dana, ⁵¹ adi ne je ki made je d̄əwi naa ti ə rai kin, e ndigi s̄əde d̄ə ti al. Jisəpi e d̄əw ki Arimate ti, ki e be lə Jipi je. E isi nginə ta k̄əbe lə Luwə ki kadi a re. ⁵² Jisəpi aw r̄ə *Pilat̄i ti, d̄əje nin Jəju. ⁵³ Be ə, aw risi nin Jəju d̄ə kagi-d̄əsi ti, re-n nangi, dole ki kibi, 6a aw ile me be nin ti ki rai kadi mbal ti. E be ki d̄əw ilə nin ti al b̄əy. ⁵⁴ ND̄əe ti kin, e nd̄ə ki dije isi ɔsi nja ne je naa ti, tado lo ti par ə e nd̄ə taa k̄əə. ⁵⁵ D̄əne je ki i ki Jəju Galile ti nu, r̄əi sie, awi naa ti ki Jisəpi. Aw̄i ḡəi be nin ki kadi il̄əi Jəju ti ka kin, ə ooi kuji kilə ki il̄əi nine. ⁵⁶ Go ti, t̄əli awi be, ind̄əi d̄ə yibi kagi ki ət̄i mbi, naa ti, mba k̄əy r̄ə nin Jəju ti. Ningə nd̄ə k̄ər k̄əə, uw̄əi k̄ə r̄əde t̄əki ndu-kun əl-n̄☆.

24*Jəju i lo koy ti**(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Jq 20.1-13)*

¹ ND̄ə dimasi ki s̄i bati ba 6a, d̄əne je awi d̄ə badi ti ki yibi kagi ki ət̄i mbi ki ind̄əi d̄əe dana mba k̄əy r̄ə nin Jəju ti. ² Lok̄i awi ningə, inḡəi mbal ki uti ta badi ka kin d̄əw nduguru-e rangi. ³ Lok̄i uri me badi ti 6a, oi nin B̄əbe Jəju, al. ⁴ Loe ti nq̄q be, ḡəri ne ki kadi rai al, ningə yə d̄ingəm je joo ki il̄əi kibi ki ndoy r̄əde ti, t̄əēi h̄əy ki r̄əde ti. ⁵ B̄əl t̄əl-de, adi il̄əi d̄əde ki nangi, nə d̄ingəm je ka kin əli-de əi nə: «Ra ban ə isi sangi d̄əw ki isi kəm dan njé koy je ti ə? ⁶ E goto

☆ **23:56** T̄əē ki taga 20.10; D̄ət̄ər̄ənom 5.14

ne ngata, ɿ taa lo koy ti. Ningə maji kadi adi mesi ole dɔ ta ti ki əl səsi loki e-n Galile ti bəy kin.» ⁷ Əl ə nə: «Səbi kadi dije a iləi-mi *mi NGon dəw ji njé ra majal je ti kadi bəi-mi kagi-dəsi ti, ba go ti, m-a m-ɿ taa lo koy ti ki ndɔ ki kɔ mitə go koym ti.» ⁸ Lo kin ti, mede ole dɔ ta ti ki Jəju əl. ⁹ Be ə, loki təli dɔ badi ti, rəi ɔri poy nɛ je kin njé ndo je ki dɔgi gide kare əi ki ndəge je pəti adi-de oi. ¹⁰ NJé kər poy nɛ kin njé kaw kilə je e Mari ki Magidala nim, Jan nim, Mari ki kɔ Jaki nim, ki ndəgi dəne je ki əi səde. ¹¹ Nə njé kaw kilə je ooi ta kin tə ta ni adi taai ta lə dəne je ka kin al. ¹² Lo kin ti nɔɔ, Piyər ə ɿ ki ngɔdi, aw ilə mbəne be nin ti ningə, oo ta kibi je ki doləi nin par ə a nangi. Nɛ kin ndɔji Piyər ngay, loki isi təl ki be.

*Jəju əi ki njé ndo je joo dɔ rəbi ti ki kaw Emawusi
(Mk 16.12-13)*

¹³ NDəe ti wa ka kin, njé ndo je joo isi awi ngon be ti kare ki bari-e Emawusi, ki a asi kulə mətər dɔgi gide kare ki be bo ki Jorijaləm. ¹⁴ *NJé ndo je ki joo ka kin, a əli-naa ta dɔ nɛ je ti ki ra nɛ kin. ¹⁵ Ningə loki a əli-naa ta, a naji-naa ti ka kin ningə, Jəju tɛɛ uwə səde rəbi. ¹⁶ Nə kəmde uti dəe ti adi gəri-e al. ¹⁷ Ə Jəju dəji-de ə nə: «E ri ə a naji-naa ta ti dɔ rəbi ti be ə?» Ningə təli ai lo ka ti, kəmde il kiriri. ¹⁸ Ba ki kare dande ti ki tɔe nə Kiləwopasi əl Jəju ə nə: «ɿ ki kari ba par ə ɿ dəw ki isi Jorijaləm ti ne ki kanji kadi oo ka nɛ je ki rai nɛ me ndɔ je ki ne kin!» ¹⁹ Ə təl dəji-de ə nə: «E ri ə ra nɛ ə?» Ningə iləi-e ti əi nə: «Nɛ ki ra nɛ ɔji-n dɔ Jəju ki Najarəti ti, ki e nje kəl ta ki ta Luwə ti ki aw ki tɔgi ngay. Aw ki tɔgi me kilə rane ti nim, me ta kəlne ti nim, nɔ Luwə ti ki nɔ dije me ti pəti. ²⁰ Nə ki bo je ki dɔ njé kijə nɛ məsi kadi-kare ti,

ki njé kun dɔ Jɪpɪ je, uwəi-e, iləi-e ji dije ti kadi gangi ta koy dɔe ti, ə bəi-e dɔ kagi-dəsi ti. ²¹ Je j-o kadi e ə e dəw ki kadi a taa *Isirayəl je ilə-de taa. Nɪngə me ne je ti kin pəti, bɔne ə e ndɔ ki kɔ mitə ki ne je kin rai ne. ²² Nə ne kare, dəne je ki me bɔti ti ləje əli-je ne ki ndɔji-je ngay. Teei ki sɪ bati ba awi dɔ badi ti, ²³ nə oi nɪne al, ba təli rəi əli-je təkɪ malayka je teei rɔde ti əli-de təkɪ a ki dɔne taa. ²⁴ Ə madije je madi awi dɔ badi ti ba, oi ne je təkɪ wa ki dəne je əlii. Nɪngə e wa taa, dəw oo-e al.» ²⁵ Lo kin ti, Jəju əl-de ə nə: «Səi dije ki ne gər ləsi goto, ngə səsi kadi adi mesi kalangi ba nje kəl ta ki ta Luwə ti! ²⁶ Sɔbi kadi Kirisi a ingə kɔ be taa kadi a ingə-n tɔba ləne.» ²⁷ Be ə, ɔr-n-de gɪn makitibi je pəti ki əl ta ki dɔe ti, ilə ngire dɔ ndu-kun ti lə *Mojɪ tee-n dɔ njé kəl ta je ki ta Luwə ti pəti.

²⁸ Loki indəi dɔ be ki isi awi ti bəsi ba, Jəju ra dɔ kəmne ti tə ne ki a aw ki kəte be. ²⁹ Ə gangi-e əi nə: «Kadi ur ngata, adi lo dibi, ə nə isi nangɪ rɔjeti.» Be ə, tɔ aw səde lo kiside ti. ³⁰ Loki isi ta ne kuso ti səde, un mapa, ra oyo Luwə dɔ ti, uwə tətɪ naa ti, ba təl-n adi-de. ³¹ Lo kin ti ngata ə, kəmde tee adi gəri-e təkɪ e Jəju, nə loe ti nɔɔ, Jəju tən jipɪ adi ooi-e al. ³² Ə təli isi əli-naa əi nə: «Loki isi əl-je ta dɔ rəbi ti, isi ɔr-n-je gɪn ne je ki ndangi me makitibi je kin, to tə ne ki e por ə isi ɔ meje ti be.»

³³ Ba loe ti nɔɔ, jɪ taai, təli iləi dɔde kaw Jorijaləm gogi. Awi ingəi njé ndo je ki dəgi gide kare ki ndəge je ki gode ti kawɪ-naa isi. ³⁴ Ə pəti əli njé ndo je ki joo ka kin əi nə: «E ta ki rɔjeti kadi Bəbe j lo koy ti! Tee ingə Simɔ, adi Simɔ oo-e ki kəmne!» ³⁵ Lo kin ti, njé ndo je ki joo, iləi rɔde ɔri-de gɪn ne je ki ingə-de

dɔ rəbi ti, ki gər ki gəri Jəju lo tətɪ mapa ti.

Jəju ɔji rəne njé ndo je ləne
(Jə 20.19-23)

³⁶ Loki isi əli-naa ta ba bəy nɪngə, Jəju wa tɛɛ hɔy dande ti, əl-de ə nə: «Lapiya e səsi.» ³⁷ Lo kin ti, bəl təl-de, ndilde tɛɛ. Gai kadi e ndil ə ooi-e. ³⁸ Ə Jəju əl-de ə nə: «Ra ban ə ndilsi goto je, mesi təsi je be ə? ³⁹ Igoi jim je, ki njam je kin oi, e mi wa. NDil aw ki dane je, ki singəne je təkɪ oi-mi kin al.» ⁴⁰ Lo kin ti, təji-de jine je, ki njane je adi-de ooi. ⁴¹ Rənəl dum dɔ njé ndo je, e ne ki əti-de bəl ki dum, adi lo kadi ooi tə e ne ki rɔjeti ngə. Ə Jəju dəji-de ə nə: «Awi ki ngon ne kuso ne a?» ⁴² Ba adi-e ngon dam kanji ki ndaw. ⁴³ Ə Jəju taa, uso ta kəmde ti.

⁴⁴ Nɪngə go ti, əl-de ə nə: «Ta je ki ndɔ ki m-əl səsi lokɪ mi-n səsi bəy ə to kin: NDɔ ki m-əl səsi təkɪ, ne je pəti ki ndangi me ndu-kun ti lə *Moji je, ki me ta ti lə njé kəl ta je ki ta Luwə ti, ki me pa kosi je ti kin, sɔbi kadi a tɔli tade be.» ⁴⁵ Lo kin ti nga ə, Jəju adi-de ku dɔde, kadi gəri me makitibi lə Luwə. ⁴⁶ Nɪngə əl-de ə nə: «E ta ki ndangi kəte, təkɪ mi Kirisi m-a m-ɪngə kɔ, dije a tɔli-mi, ba go ti, m-a m-ɪ taa dan njé koy je ti ki ndɔ ki kɔ mitə lə ndɔ koym[☆]. ⁴⁷ Dije a iləi mbɛ ki təm, ilə ngire Jorijaləm ti, bitɪ ki rɔ gin dije ti pəti, kadi dije iyəi go rəbi ne rade je ki majal kɔ, kadi Luwə iyə-n go majal je ləde kɔ tɔ. ⁴⁸ Nɪngə səi ə səi njé ma naji kin. ⁴⁹ Ki ɔji dəm, m-a m-ilə ki ne ki Bai un mindine dɔ ti kadi n-a n-adi səsi kin. Nɪngə a isi be bo ti ne bitɪ kadi tɔgi ki j dɔrə ti kin re dəsi ti bəy taa.»

☆ 24:46 Ejay 53; Oje 6.2

Jəju aw dərā ti
(*Mk 16.19-20; Knjk 1.9-14*)

⁵⁰ Go ti, Jəju aw ki njé ndo je læne ɓasi kadi ɓe ti ki Bətani, ɓa əy jine ki taa, njangi dɔde. ⁵¹ Loki njangi dɔde ningə, iyə-de ə ər rəne kə rɔde ti, ɓa uni-e awi sie dərā ti. ⁵² Lo kin ti nɔo, njé ndo je əsi məkəsɔde nangi nɔe ti, ɓa təli gogi Jorijaləm ti ki rənəl ngay. ⁵³ Dəkagilo je pəti, əi gin kəy ti lə Luwə, iləi tɔji dɔ Luwə ti.

KĒLƏ-MĪNDĪ KĪ SĪĞĪ

New Testament in Bedjond (CD:bjv:Bedjond)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bedjond

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Bedjond

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-11-01

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
a4f34a03-c89e-55e0-bc3f-22f7829df823